

EKİM 1998-SAYI 70

250.000 TL. (KDV DAHİL)

KERVAN

DÜNDEN GÜNE GÜNDEN YARINA

Alevilik üzerine ince hesaplar

Alevilik

**“Türk Müslümanlığı” tuzağına
yem olmayacaktır!**

Şiir...

Ozan KIZILGÜL (Sabri Yücel)

İNCİSEN DE İNCİTME

"Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millete dahi
Elin yüzün yumaz değil"

(Y. Emre)

İnsanlık suçudur işkence, zulüm,
Evrensel yasadır, sakın bozmayın;
Hünkâr der ki: "İncinsen de incitme!"
Gönül sırça köşktür, aman üzmeysin...

Erenler-ulular övmüş insanı,
Âşıklar aşkınan sevmiş insanı,
İnsanoğlu güzel eyler cihanı,
Sudan sebep hiç bir canı ezmeyin

Siyah-beyaz, kızıl-sarı rengimiz,
Gavur-müslüm sürüp gider cengimiz,
Doğru nerde, acep haklı hangimiz,
Bu kıyıma bir de destan düzmeyin...

Uygur dünyamızda vahşet kol gezer,
Güçlüler her yerde güçsüzü ezer,
Bu yazgıyı insanlığa kim çizer,
Gayrı yeter kan içinde yüzmeyin...

Yeryüzünü barış ile süslesek,
Tüm canlara sevgi-saygı beslesek
Bir ağızdan yere-göğe seslesek,
Aydın yarınları kara yazmayın...

Özgür doğduk yaşayalım özgürce,
Sesimiz korkusuz inlesin gürece,
Onur bayrakları çekilsin burca,
Sakın ola gönderlerden çözmeysin...

KIZILGÜL'üm hak düzeni kurulsun,
Zorbalığa prangalar vurulsun,
Bin yıllık yaralar bir bir sarılsın,
Özlemleri kurşunlara dizmeysin...

Ahmet AKAR
"ÇAĞ ATLAMAK"

Yirminci asırdan orta çağlara
Atlaya atlaya gidene bakın
Varlık ülkesinde yokluk içinde
Aç kalıp intihar edene bakın

Ülkemde özgürlük var olmalıdır
Ulusum bağımsız hür olmalıdır
Kederde kıvançta bir olmalıdır
Bizi bölük bölük edene bakın

Emek bizim şeref bizim şan bizim
İstiklal uğrunda akan kan bizim
Erenlerden miras bu vatan bizim
Bir de bize zulüm edene bakın

Ahmet AKAR gam yükünü yüklenmiş
Derdimize yeni dertler eklenmiş
Bizde rahat huzur boşa beklenmiş
Geleceği hayal edene bakın.

Ozan SİNEMİ

YATAR FERMANI

Otel holdeyine sermiş postunu
Derin bir uykuda YATAR FERMANI
Çağırılmış İran'dan bir kaç dostunu
Yalan yanlış bilgi SATAR FERMANI

Toplamış başına üç beş fitneyi
Hizmetine sunmuş otel stneyi
Kendi gibi düşünmeyen kitleyi
Terör sınıfına KATAR FERMANI

Çağdaş alevinin düşmüş kastına
Kurt gibi bürünmüş kuzu postuna
Ali'yi kullanmış zarfın üstüne
Yavuzdan da daha BETER FERMANI

Arap külütüyle yağrulmuş özü
Siyaset uğruna veriyor pozu
Ozana yazana kalmadı yüzü
Sanmasın halk bunu YUTAR FERMANI

Dalmış bir gaflete gözünde perde
Döner onbeş asır önceki yerde
Tamamen yem olmuş çakala kurda
Çırpındıkça gider BATAR FERMANI

Bellidir amacı onu vurgular
Aydın düşüneni sus der yargılar
Kerbelayı bugün yeniden sergiler
Ummaki bu oyun TUTAR FERMANI

Onursal başkana kendini seçti
Menfaat uğruna sınırı aştı
Nazan konuşurken divandan kaçtı
Ehl olanlar sana ÇATAR FERMANI

Ozan SİNEMİ'yim çağırdın geldim
Seni ehlibeyt dostusun sandım
Hüseyin aşkına bir daha yandım
Bu fiyasko burda BİTER FERMANI

Aşık HÜDAİ
YANANLARA

Kerem oldum yanıyordum
Köze teslim oldum kardaş
Yana yana donuyordum
Buza teslim oldum kardaş

Gerçek hedefimden şaşmam
Kaynar kazanımdan taşmam
Dışla kabukla uğraşmam
Öze teslim oldum kardaş

Gönül sevdiğine uyar
Ne usanır ne de doyar
Üç yaşında bir anam var
Kıza teslim oldum kardaş

HÜDAİ'yim, derin daldım
Sonsuzlukta karar kıldım
Ben canımdan ayrı kaldım
Size teslim oldum kardaş

Aylık dergi

Sahibi

Genel Ajans Ltd. Şti. adına

İsmail Yıldırım

Yazı İşleri Müdürü

Hakan Erben

Merkez Yönetim Bürosu

Piyerloti Cad. No: 17/4, Çemberlitaş - İstanbul

Tel/Faks

0.(212). 516 84 64

e-mail: kervan@artemis.efes.net.tr

Avrupa Genel Temsilciliği

Murtaza Dersimli

P.O. Box 1822 London, N1, İngiltere

Basım öncesi hazırlık

Genel Ajans

Baskı

İlıcak Matbaası

Dergimizde yayınlanan yazılardaki
görüşler yazarına aittir.

Gönderilen yazıları yayınlayıp/yayınlamama ve
tersine bir istek belirtilmedikçe düzeltme/kısaltma
hakkı dergimize aittir. Hiçbir yazı geri verilmez.

Yıllık Abone Bedeli
Yurtiçi: 3.000.000 TL.
İngiltere: 20 £
Almanya: 100 DM
Fransa: 300 FF
Hollanda: 90 HFL
İsviçre: 100 SFr.
Amerika: 80 \$
Avustralya: 80 A.\$

Havaleler
İsmail Yıldırım,

Posta Çeki Hesap No:
650173 veya
Yapı Kredi Bankası,
Çemberlitaş Şb.
Hesap No: 0102560-0

KERVAN'IN İÇİNDEN

- 3 "Türk Müslümanlığı" Çıkışıyla, Türk-İslam Sentezi Resmileşiyor (mu?)..... İsmail KAYGUSU
- 6 Marksist Açıdan Alevi Tarihine Bakış -2 İsmail ONARLI
- 9 Necat Birdoğan'ı Tanımanın Dayanılmazlığı Cemal ŞENER
- 13 Cehennemdeki "Muhafız Melekler" Sayısı'nın "19" Oluşundaki Keramet Prof.Dr. İlhan ARSEL
- 15 Proto-Alevilik ve Aleviler V..... İsmail KAYGUSUZ
- 19 Alevilik-Bektaşilik Araştırmalarında Alan Çalışmasının ve Yöntemin önemi Melih DUYGULU
- 20 Seçime Doğru: Alevilerin Profili Ali AKTAŞ
- 21 Anadolu Aleviliğinin Oluşumuna Bakış -V Ali YAMAN
- 23 Törenlerin Ardından Mustafa ÖZCİVAN
- 25 Alevi-Bektaşi Örgütleri Tahir ASLANDAŞ
- 27 Pertev Naili Boratav'la Son Söyleşi Ayhan AYDIN
- 29 Kamuoyuna Açık Mektup (Çingeneler) Mustafa AKSU
- 32 Alevilik-Bektaşilik Üzerine İnce Hesaplar ya da Oyun İçinde Oyun Sabri YÜCEL

"Türk Müslümanlığı" Çıkışıyla, Türk-İslam Sentezi Resmileşiyor (mu?)

İsmail
KAYGUSUZ

Hava Kuvvetleri Komutanı ve MGK üyesi Orgeneral İlhan Kılıç, hava teknik astsubay adaylarına hitaben 28 Ağustos'ta yaptığı konuşmasında şunları söylüyor: "...Dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yapanlara, güzel dinimizin Çağdaş Türk Müslümanlığı rengini karartmak isteyenlere önem ve fırsat vermeyiniz. İnanç ve düşünceleriniz daima akla, mantığa, Türk Silahlı Kuvvetleri, dolayısıyla yüce milletimizin yararına olmalıdır." Orgeneral bir gazeteciye (Sabah, 31 Ağustos 1998) yaptığı açıklamada da, "Türk Müslümanlığı, Sayın Başbakan'ın ifadelerinin paralelinde yeni bir kavram." diyor. Bu çıkış, Başbakan Yılmaz'ın Hacı Bektaş Veli'yi Anma Törenleri'nde söylediği, "Bugün Türk Müslümanlığı'nın berrak sularını bulandırmak isteyenler var. Dinimizin ithal Acem ve Arap karışımı gerici zihniyetlerin etkisinden kurtarılması gerekir" sözlerine destek olarak yorumlandı.

Gerçekte ise Türk-İslam Sentezi anlayışının resmileştirilmesi ve devletin İslamı, bu yeni yorumuyla tekeline aldığı ifadesidir. Çünkü MGK toplantılarında dillendirildiği anlaşılan bu kavram, ilk önce 16 Ağustos'ta yüzbinlerce Alevi yurttaşın toplandığı Hacıbektaş ilçesinde en yetkili ağızdan duyuruldu. Ancak Başbakan'ın -farklı inanç ve anlayışta olan Hacı Bektaş ile Hacı Bayram'ı birbirine karıştırdığı- konuşmasındaki güncel siyasi ağırlıklı sözleri arasında fazla dikkat çekmemiştir. Ama asıl dikkate alınması gerekli olan, Alevi-Bektaşî inanç toplulukları karşısında Başbakanın bu kavramı ortaya atması. Çünkü planlanmış bir olguydu. Ancak beklenen yankının gelmemesi üzerine, bir MGK üyesi tarafından ilk fırsatta gündeme getirilmiş olması bizce büyük önem taşımaktadır.

Açıkçası bu siyaset, siyasal İslamcılardan devleti korumak için, sözde alternatif olarak, tehlikeli bir ırkçı söylem üzerinde geliştirilmiş, bir başka islamcı siyasettir: Türk-İslam Sentezi siyasetine yeni bir kılıf! Bu, aynı zamanda devletin Aleviliği koyduğu yeri de göstermektedir.

"Türk Müslümanlığı" Irkçı Bir

Slogandır ve Alevileri Hedeflemektedir

Son söyleyeceklerimizi baştan söyleyerek yazımıza başladık. Şimdi yeniden konuya dönelim:

50'li yılların başlarından beri tarikatçılarla (Adnan Menders'in Said-i Nursi'nin ziyaretine gidip elini öptüğünü anımsayalım) ve irtica ile kolkola siyaset yapan sağ burjuva partiler, Cumhuriyet devrimlerinden verdikleri büyük ödünlerle Siyasal İslamı semirtip büyüttüler. Yüzlerce İmam Hatip Okulu, binlerce Kur'an Kursu açtılar ve bunlar yetmiyormuşçasına ilkokul, Ortaokul ve liselere yoğun din dersleri koydular, 'laik devlet' diye diye laikliğin temelini dinamitlediler. Kırk yılı

aşkın süredir seçim ve ara rejim (darbe) yönetimlerinin alabildiğine din sömürüsüyle yarattıkları siyasal İslam, bir şeriat partisi olarak, yine kendi (biçimsel demokrasi) kurallarıyla erki ele geçirince şaşırıp telaşlandılar. Büyük korkuya kapıldılar ve masum pozlar sergileyerek hepsi laik cumhuriyetçi ve demokrat kesildiler. Ardından derin devlet, iyi bir zamanlama ile, TSK'nin irtica duyarlılığını, toplumun aydınlık ve emekçi kesiminin istekleriyle üstüste düşürerek, RP'de nesnelleşmiş Siyasal İslamı iktidardan alaşağı ettirdi...

Şimdi, 'Halk Müslümanlığı, Ilımlı-Yumuşak İslam, Alevi-İslamı, Anadolu Müslümanlığı, Türkiye İslamlığı' kavramlarına, başına 'çağdaş' sıfatı konularak 'Türk Müslümanlığı' eklendi.

**Açıkçası bu siyaset, siyasal
İslamcılardan devleti korumak
için, sözde alternatif olarak,
tehlikeli bir ırkçı söylem üzerinde
geliştirilmiş, bir başka islamcı
siyasettir: Türk-İslam Sentezi
siyasetine yeni bir kılıf! Bu, aynı
zamanda devletin Aleviliği koyduğu
yeri de göstermektedir.**

Öbürlerinin taşıdığı aynı yanlış ve tutarsızlıklara da ek olarak, ırkçı bir söylemdir bu; ırkçı faşistlerin sloganıdır. Irkçılığın çağdaş olamaz. Kendinden olmayanlara yaşam hakkı tanımayan, baskı zulüm ve kan kokan bir düşünce, demokrasiye de insanlığa da aykırıdır. Çağdaş dünya insanlığı, bu korkunç düşüncenin ulaştığı eylemsel boyutların sonuçlarını, yarım yüzyıldır toplumsal belleğinden silmek için savaşım veriyor.

İrkçi parti MHP, hemen genel başkan yardımcısı Tunca Toskay aracılığıyla duyurdu: "Türk Müslümanlığı'nı özünde destekliyoruz." Elbette destekleyecektir; çünkü söylemin özü, ırkçılığın alâsıdır ve Turan'a kadar uzanır. Ve Türk Müslümanlığı Türkistanlı Hacı Ahmet Yesevi ile başlatılınca, gündemin ortasına Alevilik oturtulur. Derken 13.yy. büyük Alevi öncüleri ve uluları Dede Garkın, Baba İlyas, Baba İshak, Hacı Bektaş Veli, Ede Balı, Emircem Sultan, Abdal Musa, Geyikli, Karacaahmet vb. birer Türk Şamanı olur. Çünkü ırkçı ve milliyetçilere göre, bu Rum (Anadolu) erenleri, babaları, Horasan pirleri Orta Asya şamanları olarak, Şamanizm ile İslamiyeti birleştirerek Türk Müslümanlığını yaratmışlardır.

Böylelikle o döneme kadar ki 600 yıllık Alevilik tarihini yok sayıp, Aleviliğe 'Türk Müslümanlığı' damgasını çoktan vurmuşlardı. Türkçü ve Türk-İslam Sentezci yazarların (Mehmet Eröz'den Orhan Türkdoğan'a, A.Yaşar Ocak'tan Abdülkadir Sezgin'e) Alevilik-Bektaşîlik konusundaki bilimsel eserleri(!) okunduğunda ayrıntılı bilgiler görülecektir.

Tuhaf değil mi? Bu konuları çok iyi bilmesi gereken Ruşen Çakır, Milliyet'teki söyleşisinde, "Türk-İslam Sentezi'nde Alevilik pek kaale alınmamıştı..." diyor. İslamcı araştırmacı İsmail Kara'ya.

Ama o, noksan olmakla birlikte doğruyu koyuyordu: "Hayır. Alevilik her zaman kaale alınmış, çok yumuşak bir şekilde yorumlanmıştır. Aydınlar Ocağı çevresinde yer almış bazıları, Aleviliği 'Türk Sünniliği' olarak tanımlamıştır. İktisat Fakültesi profesörlerinden rahmetli Mehmet Eröz'ün 'Alevilik' adlı kitabı, Aleviliği Türk Müslümanlığı saymanın ilk örneklerinden biridir. Bu, sonraları da devam etmiştir." (Milliyet, 7 Eylül 1998)

Evet, devam etmiştir ve etmektedir. Eski MHP'nin beyin takımından ve şimdilerde BBP'nin Nizam-ı Alem ülkücülerinin aydınlatıcısı Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'ın, bazı üniversiteler, vakıflar ve devletin desteğiyle 1995 yılında çıkartılıp, geniş reklamı yaptırılan altı yüz sayfayı aşan "Alevi-Bektaşî Kimliği" kitabı da aynı amaca, yani Aleviliği Türk-İslam Sentezinde eritmeye, yani Türk Müslümanlığı'nda Alevi-Sünni inanç bütünlüşmesine yöneliktir. (Kitabın geniş eleştirisi için bkz.İsmail Kaygusuz, Görmediğim Tanrıya Tapmam, Alev Yayınları, İstanbul-1996, s.179-199)

Aynı yazıda Ruşen Çakır, Samiha Ayverdi ve çevresinin yıllar öncesinden belirleyip empoze ettiği "Türk Müslümanlığı" kavramının güncelleşmesi ve Hükümet'e taşınmasında, haklı olarak ANAP Genel Başkan Yardımcısı Agah Oktay Güner'in işlevini araştırmakta. Eski MHP'li ve "Kubbealtı Grubu çevresinden gelme Agah Oktay Güner, Başbakan Yılmaz'ı yönlendiriyor olabilir mi?" diye sormaktadır. Bu çok önemli ve ciddi soruyu, özleminin o olduğunu kapalı bir biçimde belirtmesine rağmen, hiç de ciddi olmayan bir yanıtla karşılıyor İsmail Kara ve "Böyle şeyler kaldı mı Türkiye'de? Biri bir diğerine birşeyler anlatacak, o da onu ciddiye alıp dinleyecek. Gelen evrakı okumak daha iyi değil mi?" gibisinden boş sözler ediyor.

Oysa açıkça bellidir ve bu ırkçı söylemin taşınıp getirildiği odak, Ruşen Çakır'ın sorusunda saklıdır. Hükümet din siyasetini, Türk-İslam Sentezi'nin yeni varyantı olarak "Türk Müslümanlığı" kavramında resmileştirmiş bulunmaktadır.

Kavramın tanımı ANAP Genel Başkan Yardımcısı Yılmaz Karakoyunlu tarafından şöyle yapılmıştır: "Türk Müslümanlığı kavramı Sünnilik, Alevilik ve Bektaşilik'i kapsar. Türk Müslümanlığını bölücülük olarak tanımlayan ve bu yolda kışkırtmacılığı üstlenenler, ya işin gerçeğini bilmiyorlar ya da nifakın mahzenlerinde amaçlarını tezgahlıyorlar." (Milliyet, 6 Eylül 1998)

İslam Dini İki Ana Bölüme Ayrılır ve Ümmete Hitabeder...

İslam Dini de diğer kitaplı büyük dinler gibi bütün insanlığın malıdır; İslamın ümmeti vardır, milleti olmaz. Ümmet, Muhammed Peygamberin dinine inanan çeşitli ırk, ulus ve diğer tüm etnik grupların oluşturduğu müslüman toplumdur. Bu bağlamda evrenseldir ve Arap müslümanlığı, Pers Müslümanlığı, Türk Müslümanlığı kavramları İslamın çıkıştaki özünüyle tamamıyla çelişir. Ancak Ortodoks İslam tarihi, bu öze aykırı olarak seyrini sürdürmüş; Arap İslam İmparatorlukları döneminde (7.yy.ın ikinci yarısından 11.yy.ın ortalarına kadar) Emevi Müslümanlığı (kavrayışı) kurumlaştırılıp, Arapların dini olarak, diğer bölgelerde yaşayan Pers, Türk, Kürt ve Zenc toplulukları üzerinde sömürü, zulüm ve baskıyla yayılmasını tamamlamış. Bütün bu topluluklara da Arapların köleleri gözüyle bakılmıştır. Sonra çeşitli Türk Toplulukları Ortodoks İslamın (Sünniliğin) kılıcı olarak aynı Emevi Müslümanlığı anlayışını, burada konumuz dışı olan farklı boyutlara taşımışlardır...

Bütün dinlerde 'değişmez, dosdoğru düşünce-inanç' anlamına gelen Ortodoksluğun karşısında, murlaka Heterodoksluğun (aykırı, farklı düşünce-inanç) yükseldiğini görürüz. Bu bağlamda İslamın içinden, 650'lerden başlayıp Ali'nin adına bağlı olarak yükselen Heterodoks inanç olarak Alevilik, çeşitli akım ve siyaset adlarıyla, tüm Ortadoğu ve Ortaasya'yı içine alan geniş bir coğrafyada çağlar boyu varlığını sürdürerek Anadolu'da son durağını bulmuştur. Ortodoks İslamlığı Sünnilik ve Şiilik, heterodoks İslamlığı ise Alevilik temsil etmektedir.

Heterodoks İslam: Alevilik

Alevilik, heterodoks İslam tanımı saklı kalmak kaydıyla, İslam dininin nesnellığe dönük yüzüdür. Dogmatik, değişmez kuralları ve biçimselliği kaldırarak, kendi nesnel kurallarını yaratan özgür düşünceye taşınmış. Böylece kökattığı, filizlendiği toprakların kültür, inanç ve felsefelerini özümseyerek Alevilik sentezine ulaşmış. Bu inanç sistemi, aklın yolunda oluşturduğu moral ve adalet-çesitlik kurallarını, toplu tapınma (Cem) kurumlarıyla yaşanılan dünyaya, maddi dünyaya uyarlamıştır. Heterodoks İslam(Alevilik) tarihine, ortodoks (Sünni) bakış açısından baktığınızda bunları görmeniz olası değildir. Heterodoks İslam tarihini, Emevi Müslümanlığında kurumlaşmış Ortodoks İslamın zulüm, baskı ve sömürüne son vermek için yapılan başkaldırıları, ihtilaller ve kanlı toplumsal mücadeleler oluşturur. Alevilik, Türk

İslam Devletleri tarihinde de ezilen yığınların haksızlığa karşı başkaldırı bayrağıdır.

Alevilik inanç olarak, dinin metafizik göğünde asılı duran değerlerin bazılarını reddetmiş, bazılarını ise yere indirip insanlaştırmış, maddeleştirmiştir. Bu nedenle, İslam metafizik değerlerinin kendi öz mantığı içinde, "Vahiy'le akıl arasında çelişki yoktur" diyerek mantıkla bağdaşamayan ve aklı dine uyduran Sünnilikle, Aleviliğin ortak paydası yoktur. Alevi-Bektaşî yolu özünde insan sevgisidir. Alevilikte tüm insanlar kardeşler, ortak bir yurt olan dünya tüm insanlığın kullanımı içindir. Bunun için din, dil, ırk, renk ayrılıkları yersiz ve anlamsızdır.

Yediyüz elli yıl önce "Bilim evrendeki bütün değerlerin üzerindedir. Bilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır. Akıl, başta sultandır. Yeryüzünde akıl ölçüsünden önemli bir şey yoktur" diyen Hacı Bektaş Veli'nin bizzat kendisi, 'Makalat'ında özde ve biçimdeki benzemezlik ve ayrışmaları şöyle belirtiyor:

"Pes imdi, abidlerin (Sünni müslümanların) taatları (ibadetleri) namazdır, oruçtur, zekattır, hacdır. Nefir-i am (asker) olucak gaza eylemektir (savaş yapmaktır). ...gusl eylemektir. Ve arzuların

Şimdi, 'Halk Müslümanlığı, ılımlı-yumuşak İslam, Alevi-İslamı, Anadolu Müslümanlığı, Türkiye İslamlığı' kavramlarına, başına 'çağdaş' sıfatı konularak 'Türk Müslümanlığı' eklendi. Öbürlerinin taşıdığı aynı yanlış ve tutarsızlıklara da ek olarak, ırkçı bir söylemdir bu; ırkçı faşistlerin sloganıdır.

istemeyüb dünyayı terk itmektir...ahireti sevmektir... Pes kibir ve haset ve buhul ve adavet bunlarda hemandır (İşte böyle, büyülenme ve kin tutma ve hasislik ve düşmanlık ancak bunlardadır)... Amma, muhiblerin (seven, sevgiye inanan Alevilerin) taatı münacaattır (dua etmektir), seyirdir (Hakka doğru yolculuk), müşahededir (Hakkı gözleme), arzularına ermeektir. Ve Çalap Tanrıyı bulmaktır. Ve kendülerin yavu kılmaktır (Tanrıyla birleşip kendini yitirmek)... Ve halleri birüküb bir olmaktır (Tanrıyla bir olmaktır). Bunların dahi hemandır (Bunlarda da ancak bu inanç-ibadet vardır)...Eğer muhiblere sorsalarkim, Tanrıyı nice bildiniz. Pes, muhibler cevap verelerkim, kendü özümüzden bildik, ve hem kendü özümüzü Çalap Tanrıdan bildik (kendi özümüzden Tanrıyı, Tanrıdan da kendimizi

bildik)... (Hacı Bektaş Veli, Haz. Sefer Aytekin, Makalat, İst.1954, s.27, 36.)

Tehlike Kavramın Tanımında Yatıyor...

Türkiye gibi homojen olmayan, Türkler dışında onlarca etnik müslüman toplulukların yaşadığı bir ülkede, "Türk Müslümanlığı" adı altında devlet dini yaratmaya kalkışmak elbette ki bölücülüktür. ANAP Genel Başkan Yardımcısı boşuna 'karanlık mahzenlerde kışkırtıcı' aramasın, bu ortaya atmış oldukları ırkçı ve bölücü kavram gün ışığında gözleri kamaştırıyor! Aslında Genel Başkan Yardımcısının ilk cümlesi, yani Türk Müslümanlığı'nın tanımı önemlidir. Ama birinci aşamada, 'Türk Müslümanlığı' söylemi bölücülüktür, bölücülük değildir tartışması öne çıkartılarak, tanımın gösterdiği her yapılabildiğince gözden saklanıp olgunlaştırılmas. işlerine geliyor.

"Türk Müslümanlığı kavramı Sünnilik, Alevilik ve Bektaşilik'i kapsar" deniliyor tanımda. Hedefin Aleviler olduğunu açık açık belirten tanım ilginç olduğu kadar da bilinçli. Sanki farklılaşmış gibi, önce Alevilik ve Bektaşilik birbirinden ayırılıyor. Sonra üçü de Türk Müslümanlığı'nda birleştiriliyor(!) Nasıl olacak? Bu açıkça, tanınmış 'Böl ve yönet' ya da 'parçala ve hükmet' Roma askeri taktiklerinin uygulamaya konulmasıdır. Yani Sünni-Alevi Bütünleşmesi olacak Türk Müslümanlığı, öyle mi? Yaklaşık 1300 yıldır Sünnilikle birleşmeyen ve ona aykırı inançlarını sürdürögelmiş Alevilik, şimdi mi onunla bütünleşecek Türk Müslümanlığı uydurmasında?

Bu girişimlere kucak açan ve hatta tezgahlayan bir avuç Alevi burjuvası için böyle bir bütünleşme maddi ve politik çıkarlar doğrultusunda zaten gerçekleşmiştir. İkrarından dönmüş yol düşünlerine söyleyecek sözümüz yoktur...

Ortodoks İslamın (Sünniliğin) ictihadı ve yolunu belirleyen, mensuplarının dinsel yaşamını düzenleyen Şeriati, tam 1300 yıl önce terketmiş olan Aleviliği (Heterodoks İslam), Sünniliğe hiçbir güç döndüremez. Alevilerin İslamı algılayışı, Tanrı-Peygamber ve kitap inancı Sünnilerinkiyle taban tabana zıtken, hangi bütünleşmeden sözediliyor? "Asıl müslüman biziz. Namaz da niyaz da bizim. Şeriati da Tarikatı da hak bilip yerine getirmeliyiz. Cami de bizim Cemevi de..." diyen Şii eyilimli üç-beş Dede'yle mi, yoksa düşlerle ve keramet söylenceleriyle inancını yaşayan bazı saf, cehaletten kurtulamamış Alevilerle mi bu bütünleşme sağlanacak?

Böyle düşünen birkaç bin Alevi-Bektaşinin bile önüne Ortodoks İslamın beş şartı dayatıldığı zaman yanınızdan ayrılacaktır. Bu gerçeği bilmiyor değiller. Ama Bektaşiliği, Alevilikten farklı olduğu yalanını işleyip, "Tanrı dağı kadar Türk, Hıra dağı kadar müslüman(!)" olan Prof.Dr. Orhan Türkoğlu'nın, 'Bektaşilik Sünni bir kuruluştur. Ancak bir dönem (Şah İsmail zamanında) Kızılbaşlığın etkisinde kalmıştır' gibi

saçmalıklarını (Bkz. I.Kaygusuz, *Görmediğim Tanrıya Tapmam*, s.190) bilimsel kanıt(!) göstererek ayırtabileceklerini hesaplıyorlar. Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, "Bektaşî Aleviliği" gibi bir kavram uydurmak ihtiyacını boşuna duymadı?

Bektaşîlik, Aleviliğin İbadet, Siyaset ve Felsefi Kurumlaşmasıdır.

Bektaşîlik, Anadolu'da Hacı Bektaş'ın adına bağlı olarak, Aleviliğin inanç, ibadet (ritüeller, tapınma kurumları anlamında), siyaset ve felsefi kurumlaşmasıdır. Hacı Bektaş Veli'den sonra ikinci büyük Pir sayılan Balım Sultan (Ö.1519-21) reformlarıdır. Bu kurumlaşmada Ortodoks İslam(Sünnilik) kurallarına verilen ödün *Takyye* tarzındadır; Osmanlı'nın büyük kentlerinde yaşayan Alevilerin kendilerini korumaya yöneliktir. İkrarından-inancından dönme sözkonusu değildir. Hiçbir Bektaşî'nin. Burada ayrıntılarına girmek istemediğimiz, Osmanlı yönetiminin onca ölümcül baskısı ve parçalama siyasetlerine rağmen Sünnilikle bütünleşme gerçekleşmemiştir. Bu gerçek, en güzel biçimde Bektaşî mizahına bir fıkra ile yansımıştır:

Sarıbını yudunulamakta olan bir Bektaşî Babası'na Hoca öfkeyle, "Sen müslüman değil misin?" diye sorar. Baba kafasını kaldırıp, "He ya, müslümanım..." diyerek içmeyi sürdürür. Hoca'nın öfkesi daha da kabarmış durumda. "Nöyle öyleyse der, İslamın şartı kaçır?" Baba istifini bozmadan, sakın bir biçimde "Bir" diye yanıtlarınca, Hoca öfkeyle üstüne yürüyerek bağırır: "Bre kaçır, sen ne...". Babası'nın Müslüman'ın şartı Bir olur mu? Bes'tir." Bektaşî Babası aynı sakinlikle şunları söyler: "Niye keşiyorsun Hoca? Sen Bes diyorsun ama benim için Bir'dir. Namaz ile oruç senin gibi zahidlerin. Hac ve Zekat zenginlerin. Bana da Kelime-i Şehadet kalıyor..." (Bu fıkrayı, "Alevilik Devlet Dini Yapılıyor" diye yazanlara adıyor ve soruyoruz: Ne dersiniz, İslamın şartını Bir'e indirir mi bu hükümet?)

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, kendisini Siyasal İslamdan, Şeriat'tan korumak için, içine Türkçülük(=İrkçilik) karıştırıp, "Türk Müslümanlığı" adı altında Aleviliği de içine katarak, yeni bir İslam siyasetini yükseltme girişimi, son hızla faşizme yönelmiştir. Demokrasi karakteri her yönüyle zayıflamış devletin bu girişimini derhal durdurması için, tüm demokratik sivil kuruluşlar ve partiler, sendikalar, kamuoyu herkes anayasal haklarını kullanarak baskılarını artırmalıdır.

Bütünleşme, Alevileri Sünni Olmaya Zorlamaktır...

Siyasetin dışındaki dinine bağlı, inanan, inancının koşullarını yerine getiren Ortodoks Müslümanların (Sünnilerin) haurına, devletin dini tekeline almaya kalkışması, ayrıca Sünni-Alevi bütünleşmesi ki bunun anlamı Alevileri, çoğunluğun dini Sünniliği benimsemeye zorlamaktır tarzında yaklaşımları tehlikeli sonuçlar doğurur. İnançlarda, devlet ya da yönetimler ve önderler

eliyle ortak payda yaratılamaz. Onların görevi, organize toplumu (devleti) oluşturan ulusların, halkların birbirlerinin farklı inançlarına saygılı, her topluluğun kendi inançları doğrultusunda yaşamalarını sağlayacak, barışçıl ve demokratik siyasal ortam yaratmaktır.

Tarihte Bir Kere...

Heterodoks İslam (Alevilik) tarihinde, Alevi toplumunu inanç değiştirmeye, Sünni olmaya zorlama denemesi bir kez yaşanmış ve 11 yıl sürmüştür. Alamut Nizari (İsmaili) Alevi devleti önderi (Dai) Hasan III (1210-1222) bu dönemliği yapmış. Tarihsel olay kısaca şöyle gelişmiştir:

"Celaleddin Hasan III, İsmaili Aleviliğinin inanç ve öğretilerini reddederek, Nizari toplumunun Sünni Şeriatını uygulamaları buyruğunu çıkardı. Abbasi Halifesi Al-Nasir'a (1180-1225), diğer ülkelerin şah ve sultanlarına elçiler göndererek tanınmalarını istedi. İlk yıl içerisinde Hasan III, Nizari toplumunun artık eski inanç öğreti ve

Alevilik inanç olarak, dinin metafizik göğünde asılı duran değerlerin bazılarını reddetmiş, bazılarını ise yere indirip insanlaştırmış, maddeleştirmiştir. Bu nedenle, İslam metafizik değerlerinin kendi öz mantığı içinde, "Vahiy"le akıl arasında çelişki yoktur" diyerek mantıkla bağdaşmayan ve aklı dine uyduran Sünnilikle, Aleviliğin ortak paydası yoktur.

pratiklerini terkettiği ve Şeriat kabul edip, Sünniliğe döndükleri konusunda Sünni İslam dünyasını ikna etti. Halkını bilgilendirmek için, Irak ve Horasan'dan Sünni fakihler (din adamları) çağırdı. Her Nizari köyünde cami ve hamamlar yapılmasını emretti.

"Bağdad'daki Halife, 1211 Ağustos'unda çıkardığı bir fermanla, Hasan III'ün Sünniliğe dönmesini onaylayıp onu Yeni Müslüman (*namusalman*) olarak kabul etti. Nizari atalarına ve asil olarak Aleviliğe büyük ihanet etmiş olan Hasan III bu dönemliğini o denli ileri gördü ki, bir çok Kazvinli din adamı ve itibarlı kişilerin Alamut'a gelmesine ve kütüphaneyi denetleyip, heretik (dindışı, rafizi) kabul ettikleri bütün kitapları yakmalarına bile izin verdi.

"Baştan Nizari İsmaili toplumu bu buyrukları 'takyye' gibi algılamıştır. Ancak Hasan III, gerçekten Sünnileşmiş ve Halife'nin emirleri arasına girerek elde ettiği politik yararlar kendi şöhrat ve saltanatını artırmanın ötesinde toplumuna hiçbir şey vermediği gibi, onu yaralamış; cami inşaatları,

beş vakit namaz kılmaya ve ramazan orucu tutmaya zorlanması büyük hoşnutsuzluk ve dağlımalar yaratmıştı." (Farhad Daftary, *The Ismailis: Their History and Doctrines*, Cambridge University Press-1992, s.405-409)

Sonuç ve Bazı Somut Öneriler

Türkiye Cumhuriyeti, 'Türk-İslam Sentezi' ya da Türk Müslümanlığı' gibi söylemleri uygulamaya geçirme girişimini hemen terketmelidir. Tersine gerçekten demokratik ve laik devlet karakterini tam kazanmak istiyorsa, herşeyden önce dinden elini çekmeli. Diyanet İşleri Başkanlığı'nı en kısa bir zaman dilimi içerisinde aşama aşama lağvetmeli, merkezi hiyerarşiyi kaldırmalıdır. Çünkü, Türkiye Cumhuriyeti gerçek laik bir devlet değildir. Sünnilik, devletin yapısı içindedir. Tüm camiler, imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla bu merkezi yapının parçalarıdır.

Laik bir devlet yapısı ve toplumsal ilişkileri ağı yaratabilmek için en az şunlar sağlanmalıdır:

- Cemler ve öteki Alevi inanç kurumları, davranış biçimleri üzerindeki tüm yasaklar, baskı ve tehditler kaldırılmalıdır. Cem ve kültür evleri açılmalıdır.

- Tüm devlet din ve eğitim din birliği parçalanmalı, kaldırılmalıdır. Devletin eğitim sistemi içinde imam hatip okulları ve ilahiyat fakülte ve esnâfın kapatılmalı, devlet okullarında din dersleri kaldırılmalıdır. İsteyen dinsel çevre, belli koşullara uyarak kendi okullarını açabilmelidir.

- Devletin ne resmi, ne gayri-resmi dini olmamalı, nüfus kağıdına otomatik olarak "İslam" yazmak gibi uygulamalar kaldırılmalıdır.

- Her çeşit düşüncenin, bu arada dinsel inançların da önündeki yasal engeller kaldırılmalı, dinsel inanç özgürlüğü getirilmelidir. Ancak gerçekten laik bir devlette bunun ayrılmaz bir parçası olarak din karşıtı ve ateist düşünce özgürlüğü de sağlanmalıdır.

- Dinsel örgütlenmeler, camiler, cemevleri vb., yalnızca inananların mali katkılarıyla yaşamalıdır. Öte yanda, toplanacak bu gönüllü katkılardan vergi de alınmamalıdır. Din görevlileri, hizmet verdikleri bölgenin inananları tarafından seçilip göreve getirilmeli ve ücretleri de onlar tarafından karşılanmalıdır.

- Alevi inanç ve geleneklerini aşağılayıcı saldırılar, yalan ve iftiralar en ağır cezayı gerektiren insanlık suçları sayılmalıdır.

- Alevilerin cenazelerini kendi törelerine göre kaldırılmalarının önündeki her türlü baskı ve engeller kaldırılmalıdır.

- Tüm eğitim ve öğretim sisteminin Sünni vurgudan kurtulması ve tüm kitapların yalanlardan arındırılması için, gerçekten laik ve bilime dayalı bir eğitimin yerleşmesi için, Alevi toplumu ve sivil örgütlenmeleri olarak, devrimciler, sosyalistler ve ilerici aydınlar olarak hep birlikte, kesintisiz savaşım vermeliyiz. ●

Marksist Açıdan Alevi Tarihine Bakış -2

TARİHE BAKIŞ TOPLUMSAL TÜM UNSURLARI KAPSAR VE BELİRLER

İsmail ONARLI

Marks, bütünsellik içinde tarihi; insan üretiminin ve eserlerinin tarihi olarak açıklamaktadır. Alevi-Bektaşî Kızılbaş tarihini; bu öğretiyi benimseyen halkların, toplulukların ortak sosyo-ekonomik, inançsal, siyasal, sanatsal, kültürel, mimari, ideolojik vb. konulardaki oluşumları, değişim ve özümsemeleri, yayılma coğrafyası Moğolistan'dan Tuna boylarına değin eklenilen ve bağdaştırılan kült ve törenlerin bütünsellik içinde, öncül birey ve toplumsal mücadelelerini diyalektik bağlamda ele alarak, tarihsel sürecinde bilimsel metodla irdeleyerek olay ve olguları değerlendirip, nesnel ölçütlerle bir kanaata varıp açıklayabiliriz. Bu çerçevede görüşümüzü özetlersek:

a) Marks'ın 1881 yılında "İslamiyet üzerine" yazdığı bir mektubu kısaca özetlemek istiyorum. "Bütün tek tanrılı dinler, kurulu düzene karşı oluştu, örgütlendi, gelişti. Arabistan çöllerinde inanılmaz bir yokluk, yoksulluk, yozluk vardı. Müslümanlık bir isyan bayrağı olarak doğdu. Murabaha sermayesi her yere, her şeye hakimdi. Tefeciler ülkenin insanını soyup soğana çeviriyordu. Ama fakirin, fukaranın, göçebenin, yoksulun ideolojisi yoktur. Kendisine şemsiye edeceği kalkan olarak kullanacağı bir felsefesi yoktur. Müslümanlık onu sağladı..." (1)

İslamiyet, Mekke Aristokrat, tefeci, tüccar ve bezirgânlarına karşı çıkmış bir öğretiler. Yoksul ve köleler arasında gelişen İslamiyet, 615-618 yılları arasında "Kırklar Meclisi" adıyla kadın ve erkeklerden oluşan sosyo-ekonomik bir kurum oluşturarak, idari-dayanışma-yardımlaşma örgütlenmelerini tamamlar. Gizli faaliyet yürüten bu kurum Mekke yönetimine fazla dayanamayarak-Medine'ye taşınır.

Hız.Muhammed, 622 yılında Medine'de toplumsal sözleşme bazında yeni bir "site devleti" kurmak ve yeni bir toplum yaratmak için "Medine Vesikası" adı ile, tüm sosyal blokların mutabakatıyla bir antlaşma imzalatır. Elliiki maddelik bu sözleşme ilk İslam Anayasası'dır.

Ön kabul ve varsayımıyla "Allah'ın elçisi Muhammed" topluma yeni kural ve kurumlar ihdas ederek, üretimi yeniden düzenlemiştir. Bugün Aleviliğin temel örgütlenmelerinden birisi olan "Musahiplik kurumu"nun oluşumunu Hız.Muhammed, Medine'de Hicret'in ilk aylarında gerçekleştirmiştir. Prof.Dr. Muhammed Hamidullah bu durumu şöyle anlatmaktadır:

"Medine'ye varışından yaklaşık beş ay sonra, Mekke'den gelen 'Muhacirler' ile Medine'li (Ensâr) ailelerinin başkanlarının katıldığı büyük bir meclis toplandı ve Muhâcirlerin bu yeni yerleşme merkezine uyum ve intibaklarını kolaylaştırmak maksadıyla basit, müessir ve somut bir hal tarzı ortaya atarak, onları samimi bir işbirliğine teşvik etti. Medine'li her bir aile

başkanı, en azından refah ve maddi genişlik içinde bulunan Mekke'li bir muhacir ailesini kendi yanına alacaklardı: böylece hâsıl olan "ahdi kardeşlik münâsebeti(Muâhât)"ne göre her ikisi de müştereken çalışacaklar ve hatta birbirlerine mirasçı da olacaklardı." (2)

Yenilik olarak ortaya konan bu ahdi kardeşlik münasebeti (muâhât), kısa bir müddet sonra hiç de beklenmedik bir fayda temin etmiştir: Resulullah askeri seferler için çıkardığı birliklere bu iki kardeşten sadece birini alıyor ve diğerini, her iki ailenin ev ve köy işlerinin görülmesinden mes'ul tutuyordu.(3)

Hakça paylaşımcı bir düzen olan "Musahiplik" Hız. Muhammed'in ölümündne sonra Halife Ebubekir, Ömer, Osman ve Emevilerce uygulanmaz. Yalnızca Hız. Ali yanlılarıncı, "Kırklar Meclisi ve Musahiplik" kurumu bir yaşam tarzı ve inanç öğesi olarak uygulanır.

Musahiplik Kurumu'nun daha üst örgütlenmesi ve komünal biçimi olan "RIZA KENTİ" tasarımı 6. İmam Cafer-üs-Sadık (702-765) "BUYRUK" adlı eserinde ortaya koyar.(4) Bu toplumsal projeyi Karmatiler ve Hasan Sabbah uygular (5)

Tüm bu oluşumları bilerek, görmezlikten gelinerek "Alevilik İslam dışıdır" demek, Marksist ve Alevi kökenli yazarlara yakışmamaktadır.

Aleviliği/Bektaşiliği/Kızılbaşlığı, İslâm dairesi içinde görmeyen bütün yazarların yorumları, "tarafsız ve nesnel ölçülerle" hareket etmeyen, belirli odakların Türkiye'de izlenmesi gerekli stratejinin bir parçası ve dikte ettirilen yorumcuları olarak görülmektedir.

b) Bütün tarikatlar tarihi yolağ silsilesini aldıkları tasavvuf bilinciyle anılırlar. Alevi öğretisinin Anadolu'da şekillenip Bektaşilik tarikatına dönüşümü de tarihi seceresiyle belirlenir. Bektaşilik tarikatı: Allah'ın habibi, evrensel olgunluğun simgesi, kutuplar-kutbu tasavvuf sırrının kaynağı, Mürşid-i Kamil Hız.Muhammed'in izleyicisi Hız. Ali'ye yolak olarak bağlıdır. Bektaşî yol zincirini, tarikatın seyyid kolu ile babagân kolu aynı şekilde, Hız.Ali'ye çıkarmaktadırlar. Yine iki kol postnişini de Hacı Bektaş Veli'nin (nesepsel olarak) soy kütüğünü Hız. Ali'ye ve Hız.Muhammed'e dayandırmaktadırlar.(6)

Bütün kaynaklar Hacı Bektaş Veli'yi -gerek nesep gerekse İslâmî tasavvuf öğretisi olarak-soykütüğünü Hız. Ali'ye dayandırmaktadır. Alevi-Bektaşî öğretisine "Ali'siz Alevilik ya da İslâm dışı"(!) demenin hiç bir bilimsel ve nesnel dayanağı yoktur.

Kemalizmi ulusal ölçekten çıkararak son günlerde moda olan, Sultan Galiev'in "Turan Sosyalizmi" ile birleştirerek tüm Türk halklarının ideolojisi haline getirmek isteyen bazı yazarlar da

Dede'lere saldırmaktadırlar.(7) Alevi Dedeleri'nin secerelerinin Hız.Ali ile ilgisinin olmadığını söyleyen yazarlara karşın, secerelerinin doğru olduğunu ispatlayıp maddi temellerini ortaya koyan araştırmacılar da vardır.(8)

Alevi-Bektaşî Tekke, Zaviye ve Cemevleri cemaatin ekonomik altyapı kurumlarıdır. Bir nevi gizli ekonomik örgütsel ağıdır. Dedelik kurumu da üstyapı örgütlenmesidir. Bu iki kurum sosyo-ekonomik olarak bir bütündür.

Tekke, Zaviye, Dergâh, Cemevi gibi Alevilerin sosyal, kültürel ve ekonomik mekânlarıyla "Dedelik Kurumsal örgütlenmesini" birbirinden ayırarak tarihsel gelişimini incelemek, anti Marksist bir yöntemdir. 1527 yıllarında Osmanlılar, bu iki kurumu birbirinden ayırmak için, özel olarak, "Dedebabalık" adıyla uydurma bir kurum yaratmışlardır. Bugün bazı Prof. ve yazarlar da Osmanlı metoduyla, aynı yolu izlemektedirler.

Alevi Seyyid Ocakları, yani Dedeler; mevcut kaynak ve verilere göre, (aynı zamanda inanç boyutunu ve söylenceleri de eklersek) Hız. Muhammed-Ali soylu erkek ve kızların Türk-Kürt-Fars-Zaza evliliklerinden olmadılar. Ailesel nesepleri bu ikili (Arap ve diğerleri) halktan türemişlerdir. Oniki İmamlar'ın evliliklerinden olan kız ve erkek çocuklarına baktığımızda, hayli kalabalıktırlar. Bunlara Hız.Ali'nin oğlu İmam Muhammed Hanifi'yi de eklersek, son İmam'a değin geçen 200 yıllık süreçte, yani 9. yüzyılda Hız.Ali soylu seyyid ve şerif veya seyyide ve şerifeler çoğalmışlardır. Emevi ve Abbasiler baskı ve zulmünden kaçan Hız. Ali soyluları Türk, Fars, Zaza, Kürt Beylerine sığınır. Kavim-i Necip sayılan ve onursal soy sayılan bu zümrelerle Beyler ve çocukları evlenmişlerdir. Ve kendi soylarını da Hız. Ali'ye rapitalandırmışlardır. Hız. Ali soylu nüfus da, katlayarak çoğalmıştır. Bu nedenle secere, berat, vakfiye gibi vesikaların günümüze değin korunarak gelmesi bu 'Beylik' ilişkilerinin sonucudur.

Dedelik Kurumunu yeren bir başka yazar ise; "Onların yüzünden yüzlerce yıllık --Caferi Mezhebinin Alevi Tarikatından- olmak aldatması yerini, 'bağımsız Alevi Dini'ne(!) bırakmaktadır." Saptamasıyla, anti-Alevici ve anti-Marksist bir yöntemle, 1400 yıllık Alevi tarihini ve inanç kurumlarını tepetaklak etmektedir.(9) Alevi olmayan bir folklor araştırmacısı bu hakkı kendisinde nasıl görüyor (!) ve nereden alıyor? Tabii ki, kendine dikte ettirilen güç odaklarından...

c) İslamiyet'te insanın insana kulluğu yoktur. Allah'tan başka kimseye kulluk edilmeyeceğini, Fatiha Suresi 5. ayetinde "İyyâke na'bûdü ve iyyâke nestaîn" buyruğuyla bildirilmiştir. Alevi öğretisinde bu ilke, zulme ve baskıya karşı direniş

hakkını doğurmuştur. İbn Sebe'nin köleler ve su kanalı işçileriyle ayaklanması sonucu Hz. Ali'yi halife yapmaları Kuran-ı Kerim'in bu ve benzeri ayetlerinden kaynaklanıyor.

Hız. Hüseyin'in Kerbelâ direnişi de Ayet-i kerime'deki bihakkın alınmasına yönelik bir başkaldırı hareketidir.

Yine Hz. Ali soylularının ayaklanmaları, Muhtar-ül Sakafi, Eba Müslüm Horasani gibi hareketler, direniş ve başkaldırıları; -inanç öğelerinin yanı sıra- toplumsal hak arayışı için olmuştur.

İslam toplumundaki bu isyanların dini bir vechesinin yanı sıra, sınıfsal ve toplumsal bir yanı da vardır.(10)

Hız. Ali'ye (oğulları ve torunları dahil), "uzlaşmacı, aristokrat, çıkarıcı vb." suçlamalar yaparak "Ali'siz Alevilik" tezini ileri süren "sapkın", yazdıklarını unutarak, bir başka kitabında "İslamın ilk komünal toplum sistemini kuran" Karmati Devleti tasarımını gerçekleştirenler için şunları yazmaktadır:

"Karmati tezlerinin ayrıntılarını, el-Şerif Ebu'l Hüseyin'in kitaplarında bulmak mümkün. Yazılar, Karmatiler adına kaleme alınmış en özgün ve en eski eser sayılır. Fakat, 20 küsur broşürden hiçbirinde bulunmayıp, sadece tarihçi el-Nuveyri'nin Nihayet-ül İrb kitabıyla Makrizi'nin İttiaz-ül Hunefa ünvanlı kitabında alıntılı olduğu kadarıyla günümüze gelebilmiştir. Makrizi'ye bakılırsa, Karmati önderlerinden El-Şerif Ebu'l Hüseyin; İmam Cafer'in oğlu İsmail'in torununun torunu Ali'nin oğlu el-Hüseyin Muhammed olup, Ahu Muhsin diye bilinirdi. Bir süre Şam'da oturmuştur. Fransız araştırmacı Louis Massignon, bu zatın, Hicri 375 yılında vefat ettiğini söylemektedir."(11)

Bütün tarihsel kaynaklar, demokratik, laik, komünal bir devlet olan Karmatileri kuran Hz. Ali soylu Seyyidlerin olduğunu yazmaktadır. Alevilikten Hz. Ali ve Seyyid Ocaklarını (dedeleri) dışlamak sağcı ve Sünni bir yaklaşım olup -ırkçılık kokmaktadır.

Ali'ci öğreti toplumsal bir sistemi önermektedir. Hız. Ali, ilkeleşmiş bir sözünde şöyle demektedir:

"Eğer sizin köyünüzde acından bir kişi ölmüşse, bütün köy bundan sorumludur, bütün köy katildir." Bugün yüzlerce çocuk yetersiz beslenmeden dolayı ölmektedir. İnsanlar çöpte bulduklarıyla geçinmektedirler. Bu ülkenin % 99'u müslüman mı? Acaba(?) diyorum. Kendini Müslüman bir partinin lideri sayan zat ise köşkte-villada oturmakta, çoluğu çocuğu Mercedese binmekte, Versace'den giyinmekte. Müslüman görüntülü partisiyle, işadamı derneğiyle, vakfıyla; bu, Emevi saltanatının bir uzantısından başka bir şey değildir.

Aleviler, tarihsel temel ilkeleri doğrultusunda; eşitlikçi, özgürlükçü, bölüşümcü, laik demokrat bir çizgide, sahte-müslümanlara ve sahte Marksistlere karşı demokrasi güçleriyle birlikte

mücadele etmelidirler.

d) Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'daki Alevi halk isyanlarının sınıfsal ve ekonomik temelleri:

Selçuklu ve Osmanlı tarihindeki köylü ayaklanmaları ve Celali isyanları, nesnel gerçekliğin yanı sıra, Alevi-Bektaşî tasavvufundaki "Kula kulluk" olunmayacağı ve hakça paylaşımın ilkesi olarak "silahlı direniş" ve halk hareketlerine dönüşmüşlerdir.

Bu tip ayaklanmaları yöneten; Baba İshak, Şeyh Beddrettin, Kalender Çelebi, Pir Sultan gibi önderler "zulme başkaldırı", "Hakk halk için haklı kılmıştır" diyerek isyan bayrağını açmışlardır.

Pir Sultan Abdal "Gelin canlar bir olalım" çağrısıyla halka "tevekkül ile özü öze bağlayıp", "sular gibi çağlayarak münküre kılıç çalalım" diyerek ve "Takdir olan gelir başa" varsayımıyla hareket ederek "Serden başka benim sermayem yoktur" "Tevekel-tü-Taâllah" canım almadan/çıkmadan önce "Muhammed Mehdi'nin Hak sancağını" açıp, "Teber Çekip münkirlerin kanını/Dökelim bakalım nic'olursa olsun" şiarıyla AŞK ile "Kızıl sancağı açarak" isyan ederler...

Bu isyanların nedeni, ekonomik sömürü ve zorla gaspedilen üreticilerin haklarıdır. Osmanlı ve Selçuklu yönetici sınıfları "din adına" sömürü ve zulümlerini maskeleyerek haklı kılmaya çalışmışlardır.

Feodalizmin ideolojisi ümmetçiliğin Anadolu'daki yansıması olan Sünnilik, kurumlaşmış düşünce olarak egemen kesimin sömürü ve baskı öğretisi haline dönüşürken; ezilen düşünce olarak Alevilik ve türevleri de (heterodoks inançlar) köylülüğün öğretilerine dönüştü. Bu bakımdan, Aleviliğin "geçimlikçi üretim biçiminde yoksul köylülüğün öğretisi" ve "feodalite içinde emekçi ideolojisi" olarak nitelendirilmesi bizce de doğrudur.(13) Sömürenlerin ve ezilenlerin ortak özellikleri, ikisinin de (dini mezhepsel bazda da olsa) siyasal ideoloji olarak kullanmalarıdır.

Geçimlik üretim biçiminde, egemen öğretinin dinsel niteliğinin ağır basmasının sonucu olarak yoksul halk yığınları da kendi önderlerini "dinsel niteliklerle" donatmış, yönetici sınıfın yararlandığı uygulama ve bunun kuramını getiren "Peygamber" in yerine kendi yol göstericisini getirmek için, onda "peygamberin özelliklerini" bulmuştur. Görüldüğü gibi, çağında çok ileri sayılabilen bu düşünce, yine de egemen geçimlikçi öğretinin dışına çıkamamaktadır. Baba İshak (Baba İlyas olacak)'a "Baba Resulullah" diyen yoksul Türkmenler, Muhammed'in yerine kendi önderlerini peygamber yaparak yönetici sınıfa karşı onların dünya görüşü içinde karşı çıkmaya çalışmışlardır. (14)

Toplumsal formasyon kapsamında ekonomik-siyasal-ideolojik yapılar birbirini etkiler ve belirler. Mücadelenin başat olduğu dönemde öncülerin iradesi ve ideolojisi belirleyici olur. Marks da, toplumsal mücadelelerde dinsel önderlerin ve fetişlerin konumuna değinerek,

belirleyiciliklerini anlatmaktadır. Engels ise şöyle demektedir:

"Materyalist tarih anlayışına göre, tarihin son toplamda belirleyici ögesi, gerçek maddi yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. (...) Gerçi ekonomik durum temeldir. Ama üst yapının çeşitli öğeleri -sınıf mücadelelerinin siyasal biçimleri ve sonuçları-, (...) hukuksal biçimleri (...) mücadeleye katılanların beyinlerindeki yansılar, siyasal, hukuki, felsefi teorileri, dini görüşleri ve bunların birer doğma sistemine dönüştürülmeleri de tarihsel mücadelelerin akışını etkilerler; çoğu zaman da bu mücadelelerin biçimini birinci derecede belirlerler." (15)

Engels'in bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi, üstyapı ekonomik yapı karşısında görece bağımsız konumdadır. Alevi-Bektaşî yolunun yönetim erkini de "Dedelik kurumu" Seyyid Ocakları üstlenmiştir. Bir üst yapı kurumu olan Dedelik, Alevi öğretisini uygulayan ve yayan, halkı yönlendiren zincirleme birbirine bağımlı geniş bir teşkilatlanmadır. Örmek ağ misali örgülenmiş ve örgütlenmiş, sosyo-ekonomik yapısıyla toplumu Dedelik kurumu yönetmektedir.

Dedelik Kurumunun, Alevi halk hareketlerinde de önemli rolleri olmuştur. Dedeliği reddetmek tarihsel süreci idrak edememekten kayanlanmakta ya da taraflı/yanlı ideolojik bakıştandır.

Halkların ve sınıfların mücadeleleri, onların önder ve öncüler, insanlığın sınıflı toplum haline gelmesinden bu yana tarihsel gelişimin içeriğini ve genel doğrultusunu belirleyen temel bir momenttir.

Alevi öğretisinden Hz. Ali kültünü, 12 İmam inancını, Ehlibeyt soylu Seyyidler ve ardıklarını, Dedeleri, Babaları, Dervişleri, Ozanları vb. gibi Uluları çıkarıp-soyutlamak; "Alevi-Bektaşî-Kızılbaş tarihini" tahrif ve tahrip etmekten başka birşey değildir. Hele bu tahrifat "Marksistlik" kisvesi altında yapıyorsa, aynı zamanda "Marksist Tarih Metodolojisi" de sulandırılmaktadır ki, bu somut durumun göstergesi olarak; "Hakim resmi ideoloji tarafından yönlendirildiği" bariz olarak kendini ele vermektedir.

ON YIL ÖNCE ON YIL SONRA

1989 Mart'ında yazılan ve bilahire 28 Alevi-Sünni-Atesit -her görüşten yazar, sanatçı, bilimadaminin imzasıyla, "Alevilik Bildirgesi" kamuoyuna açıklanır.(16) Yine aynı yıl "Alevilik Olayı" adıyla Cemal Şener'in kitabı yayınlanarak Alevilik Türkiye'nin gündemine yerleşir.(17) Aleviler meşru zeminde, inanç ve kültürel kimlik arayış vb. hak arama mücadelesi vermek üzere örgütlenirler. Bu duruma sosyalist hareketin büyük bir kısmı kayıtsız kalır. Alevi kimliği, Ağustos 1989 ayında başlayarak devam eden Sosyalist Hareketlerin Birlik Tartışma sürecinde de gündeme gelmez, sadece etnik olarak Kürt Kimliği tartışılır. Bu tartışmaların olduğu dönemde, süreçteki önemli isimlerden biri olan

dostuma, "Alevi kimliğinin de tartışılması gerekli" dediğimde, bana verdiği yanıt şu olmuştur: "1968'lerde traşlanmış Alevi bıyığını bize devrimci bıyığı olarak sunmuşlardı..." diyerek, yanlışlığını anlatmıştı.

O günlerde, bulunduğum sol hareket içinde de Alevilik konusunda yeterli destek bulamadım. Alevi kimliğinin sol parti ve gruplarınca da sahiplenip savunulması gerekliliğinin bilinciyle, Alevi örgütlenmelerinde yer aldım.

Alevi tarihine Marksist yöntemle yaklaşan bir başka grubun önderi 1989 yıllarında, Alevi felsefesinin de özü olan bir adla "Okunacak En Büyük Kitap İnsandır" adlı eserini yazar. 1990 başında yayınlanan kitabının girişinde, R.Yürükoğlu şu tesbitte bulunmaktadır:

"1962-1968 arasında devrimci harekette yer alanlar Aleviliğin, Türkiye'de sosyalist hareketin gelişmesinde oynadığı büyük rolü iyi bilirler. Bizler okul sıralarında, şimdi kimilerinin dinci, gerici, yobaz dedikleri Alevi türkülerıyla sosyalizmi bulduk. O türkülerle devrimci harekette yer aldık. O gün bu gündür Aleviliğin dostu bir devrimciyim." (18)

Bir başka sol kulvarda ise "Sol hareket 'çok kimlikli, çok kültürlü' toplum projesinde Alevilerin yerinin ve konumunun ne olduğunu ortaya koyarak, onlarla ilişkilerini yeniden tanımlamak göreviyle yüzyüze..." diyerek, on yıl sonra özeleştirisi yapan Seyfi Öngider arkadaşımız; 1980 öncesinden 1960'lara değin uzanan Sosyalist hareketle Alevilerin ilişkilerine değinerek, tarihsel bir perspektifte sunmaktadır. Ve şöyle demektedir:

"60'lı yıllarda TİP üzerinden sol hareketle Aleviler arasında kurulan ilişki 70'li yıllarda da devam etti. Solun bir toplumsal hareket düzeyine yükselmesinde kuşkusuz Alevi toplumunun kitlesel desteğinin önemli bir payı vardı. Yüzyıllardır bu topraklarda çeşitli baskı ve katliamlarla yüzyüze kalmış ve kendi kimliğini koruma, direnme çabalarını bir özgürlük mücadelesiyle ve kültürüyle yoğurmuş Alevilerin solla buluşmaları anlaşılır bir şeydi."

"70'li yıllara egemen olan anti-faşist mücadele Anadolu'nun pek çok kentinde Alevi kitlesinin katılımıyla sürdü. Bu arada solun idealleri ve değerleriyle örtüşen bir anlayışın Aleviler'de içselleştirilmiş olması, bir anlamda sol hareketin işini kolaylaştırıyordu. Ancak sol hareket, bu hazır kitleyi gerçekten de bir militan kaynağı ve kitlesel bir güç olarak "kullanmaktan" öteye giden bir tutum sergilemekten uzak kaldı. Bugün hâlâ sol hareketin çeşitli akımlarının beslendiği toplumsal kesimi Aleviler oluşturmaya devam etmekle birlikte, bu topraklarda kimliği ve inançları baskı altına alınan, ezilen bir kitle olarak Alevilerin sorunlarıyla, siyasal ve kültürel talepleriyle solun ciddi bir şekilde ilgilendiğini söylemek mümkün değildir." (19)

On yıl sonra böyle düşünmesi, Seyfi Öngider'le yirmi yılı aşkın arkadaşlığının ve ortak mücadelemizin bir bileşkesini daha somut hale getirmiştir. Fakat, Sol hareketle Alevilerin

ilişkilerini belirleyecek olan temel perspektif; "Alevi-Bektaş Kızılbaş toplumsal tarihi"ne bakış açısı olacaktır. Faydacı yaklaşımlar ve Alevi inancındaki değerleri bu felsefeden soyutlamalar, ilişkileri zedeler. Kendilerine solcu araştırmacı yazarım diyen "megalomani" yapanlar gibi Aleviliği tarihsel mecrasından çıkarmaya çalışmak, hem sola hem de Alevilere zarar vermektedir. Alevilik olayına tarih biliminin perspektifiyle ve yöntemiyle bakıldığında sorunların çözüleceği kanısındayım.

Alevi felsefesine de diyalektik mantık yöntemiyle ve tarihsel belli bir kronolojik sıra içinde, aşama aşama aklın süzgecinden geçirerek, zihinsel yeniden üretimle bakılması ve tanımlanması gereklidir.

Genel olarak sol öğretisi pratikte bir kalıba sokulmadığı gibi, Alevilik de bir kalıba sokulmaz. Alevilik öğretisinde Tevhid inancı bir olmasına karşın; "Allah-Muhammed-Ali yolu"nda bölge ve yörelere, uluslara göre, örf ve törelere, kült ve kültürlerle göre, yani İslamiyet'e eklenmiş gelenek ve göreneklere göre; Alevilik değişiklik göstererek zenginleşmiştir. Bu nedenle de, "Yol bir süre binbir" denerek, Aleviliğin çok kültürlü İslami inanç mozaiği olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Alevilik'te ırkıyet yoktur: İslamiyeti kabullenmiş Arap, Fars, Türk, Zaza, Arnavut, Boşnak gibi halkların ortak inançsal payandasıdır/bileşkesidir Alevilik...

SON SÖZ

Gelenek nokta, sol ve Alevilerin '80 öncesi gibi yeniden buluşabilmeleri için; Alevilerin tarihsel mecrası içindeki yapılarıyla ve öğretileriyle olduğu gibi kabullenip ilişkilenecek gerekmektedir. Alevi kimliğine saygı göstermeyerek "gel Kürt hareketine veya sol harekete katıl" diyen, kendini bilmez bazılarının yaptığı "Alevilik İslam dışıdır", "Ali'siz Alevilik" söylemiyle bir yere varılmaz. Sol hareket; Alevi kimliğine saygılı ve sahip çıkarak yeni bir zeminde buluşabilir, "kimliklere eleştirel saygı temelinde geliştirilecek bir dostluk" diyen bir yazarın takiyeci (solda yeni bir duruş) anlayışı (Kürt ve Alevi kimliklerine) faydacı bir yaklaşımdan başka bir şey değildir. "Aleviler artık çantada keklik değil!" diyen Seyfi Öngider önemli bir tarihi ayırıcı da belirtmektedir. Kürt ve Aleviler üzerine 60'lı yıllardan bu yana politika yapan Türk Solu'nun faydacı yaklaşımı da sona ermiş bulunmaktadır. Sol hareketin büyük çoğunluğunun karşı çıkması sonucu, R.Yürükoğlu'nun "İşçi sınıfı ve Alevilerin musahip kardeşliği" tasarımı yaşama geçirilememiştir. On yıl sonra yeni ortak zemin arayışları ne kadar hayat bulacaktır(?), o da belli değildir. Bu nedenle Türkiye sosyalist hareketinin önündeki toplumsal proje; ülkemizde var olan tüm etnik ve dini kimlikleri (artniyetsiz, saygılı) samimi bir kabulle; demokratik, çok kimlikli, çok kültürlü, çoğulcu bir toplumun varlığı ve bu uğurda mücadele ile, "anayasal bir toplum sözleşmesi"nin yaşama geçirilmesi sağlanmalıdır

Kaynaklar:

- 1 Kurthan Fişek, "Marks'ı okuyup anlamak FP hareketini anlamaktır". Hürriyet, 26.7.98.
- 2 Prof.Dr. Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, (Hayat ve Faaliyeti) İrfan yay. 1991 İst. Cilt I Sf. 181
- 3 M. Hamidullah, Age. Sf. 182
- 4 İmam Caferi Sadık, Buyruk, Haz.: Fuat Bozkurt, İst. 1982 sf.97
- 5 Faik Bulut, İslam Komünçüleri (Karmatiler), Doruk Yay., Ankara 1997
- 6 A. Celalettin Ulusoy, Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Alevi-Bektaş Yolu, 1986 2. Baskı. Doç.Dr. Bedri Noyan, Bektaşilik-Alevilik Nedir, Ank. 1987, 2.Baskı
- 7 "Turan Sosyalizmi"ni savunan Yeni Hayat Dergisi yazarlarından Prof.Dr. Çetin Yetkin, "Pir Sultan Abdal Dergisi sayı: 27 Temmuz 98" sayısında "Meğer Alevi Dede'si Naci Orhon Arap'mış" başlıklı yazısında "Muharrem Naci Orhan, şunu iyice öğrenmeli ve bilmelidir ki, eğer Alevi ise, bu, O'nun Türk olduğundandır, Arap kökenli olduğundan değil" diyerek, ırkçılık perspektifi sergilemektedir. Alevi Arapları, Kürtleri, Zazaları, Arnavutları, Farsları vb. halkları nereye koyacağız(1) Bay Prof., Turancı yazar?..
- 8 Dr. İsmail Kaygusuz, Alevilik İnanç, Kültür, Siyaset Tarihi ve Uluları -1, Alev Yayınları. İstanbul 1995.
- 9 Nejat Birdoğan, Süre'nin Aşındırması ya da Kent Koşullarında Alevilik, Pir Sultan Abdal Dergisi Sayı:26, Mayıs 1998.
- 10 İsmail Kaygusuz, Proto-Alevilik ve Aleviler, Kervan sayı. 66, Mart 98.
- 11 Faik Bulut, İslam'ın Komünçüleri, Sf. 151.
- 12 Cemal Şener, Aleviler Artık Ne Yapmalı? Cumhuriyet 29.07.98
- 13 Mehmet Bayrak, Pir Sultan Abdal, Yorum Yayınları. 1986 Ank. Sf.33
- 14 Rıza Zelyut, Türk Kültürünün Kaynakları, Yeni Toplum Dergisi, sayı:4 sf. 32'den aktaran M.Bayrak. Age. Sf. 34
- 15 Marx-Engels, Devlet ve Hukuk Üzerine, Derleyen ve Çeviren: Rona Serozan, May Yayınları 1977 İst sf. 41/42, Engels'in J.Bloch'a Mektubu'ndan.
- 16 Rıza Zelyut, Öz Kaynaklarına göre Alevilik, İst. 1990 Sf. 294
- 17 Cemal Şener, Alevilik Olayı, Toplumsal bir başkaldırının kısa tarihçesi, Yön Yayınları, 1989 İstanbul.
- 18 R.Yürükoğlu, Okunacak En Büyük Kitap İNSANDIR, Tarihte ve günümüzde Alevilik, Alev Yayınları, Şubat 1990 İst Sf. 9
- 19 Seyfi Öngider, Sol ve Aleviler Buluşabilir mi? "V Özgürlük" dergisi Temmuz 1998 Sayı:5

NECAT BİRDOĞAN'I TANIMANIN DAYANILMAZLIĞI!

Insanın hayatında, tanışmasından mutlu olduğu, sevdiği-saydığı, dost olduğu, hatta yeri gelince, kanbağından oluşan akrabalarından bile çok sevdiği insanlar olur. Bir de, tanıştığına pişman olduğu, "keşke bu adamı hiç tanımasaydım", "o gün oraya hiç gitmeseydim", "ben ne şanssız bir insanmışım ki böyle birisi ile tanışmış oldum" dediği insanlar vardır.

İşte Necat Birdoğan, benim hayatımda, tanıştığıma pişman olduğum kişiler tanımına girer. Keşke hiç tanımasaydım. Kişiliğini yakından tanımasaydım. Bazı olayları birlikte yaşamasaydım. O olaylar karşısındaki tavrını görmeseydim. Ve tanıştığıma pişman olmasaydım. Belki tanımak zorunda kalabilirdim. Ama keşke uzaktan tanısaydım. Ve hep öyle kalsaydı ilişkimiz. Tanıştık. İnsan birisi ile tanıştıkça yakınlaşır. Ama ben O'nu tanıdıkça uzaklaştım, tanıdıkça uzaklaştım. Ve sonunda tanıdığıma pişman oldum! Sonuçta tadı çekilmez hale geldi! Ve bu satırlar yazıldı!

Necat Birdoğan'ı bundan tam on yıl önce, "Alevilik Olayı" adlı kitabımın yayınlandığı yıl, Kadıköy'de kurulan Hacı Bektaş Veli Kültürünü Yaşatma derneğinde bir konferansım sırasında tanıdım. Kitap yeni dönemde Alevilik ile ilgili çıkan ilk kitap ve sadece Türkiye'deki Alevilik Olayı'nın gündeme gelmesinde ilk kıvılcım olmuştu.

Necat Birdoğan, tanıştığımızda beni ve kitabımı öve öve bitiremedi. Övgü dolu neler demedi neler. Bu yaptığı övgüler karşısında adeta sıkılmışım. Aynı övgüleri o günlerde aynı derneğe sıkça gelen, sonraki yıllarda "mürşit dede" diye dalga geçtiği Muharrem Naci Orhan Dede için de cömertçe yapıyordu. Hatta Muharrem Dede'nin karşısında, kafasını ve gövdesini öne eğerek peymakçede duruyordu. Dernekte verdiği bir konferansta Muharrem Dede'nin gözleri içine bakarak -esas duruşta konuşuyordu. İfade bir; "dedem sürç-i lisan ettik ise affola" diye diye konuşuyordu. Alevilik ile ilgili yanlış söyleyecek diye adeta tir tir titriyordu. Böylece, o günlerde Muharrem Dede'nin gözüne girmişti. Ve samimiyet gayet iyiydi. Hatta Alevi dedelerinin secereleri ile ilgili yazdığı kitap bu diyaloglardan doğdu dense, abartılı olmaz.

Dernek yöneticilerinin çoğunluğu Hacıbektaşlı idi. Necat Birdoğan'ın Alevilik ile canlı ilgisi Hacıbektaş'lı bazı arkadaşları şa-

şırtmıştı. Çünkü kendileri Necat Birdoğan'ı önceki yıllarda Hacı Bektaş Veli'yi anma törenlerine sunucu olarak çağırıldıklarını, teklifi kabul etmeyerek kendilerine; "ben aptal mıyım, gelip oraya kendime Alevi dedireyim" dediğini söylüyorlardı. Ama durum değişmişti. Necat Birdoğan Alevilik ile ilgilenmeye karar vermişti.

SEMAH VAKFI KURULUYOR

Derken, Aleviler'in gündemine bir Alevi Vakfı kurma projesi geldi. Burada iki grup ortaya çıktı. Birincisi, İzzettin Doğan'ın başını çektiği oluşumdur. İkincisi de, Fermani Altun'un başını çektiği oluşumdur. Bu oluşumun içinde Necat Birdoğan ve Rıza Zelyut'un adı da birlikte anılıyordu.

Bu sırada Necat Birdoğan'ın göz ameliyatı geçirdiğini duydum. Geçmiş olsun demek için evine gittim. Sohbet sırasında Fermani Altun'u övmekle bitiremiyordu. Fermani Bey'in çok zengin olduğunu, bu iş için ne denli fedakâr olduğunu, gerçek bir Alevi olduğunu vs. vs. anlatmakla bitiremiyordu. Kurulacak Vakfa Fermani Altun'un başkan, kendisinin de başkan yardımcısı olacağını söyledi. Hatta ben, neden başkan siz oluyorsunuz deyince; Fermani Bey'in parasının çok olduğunu, bu nedenle O'nun başkan olması gerektiğini savunuyordu. Bu arada Rıza Zelyut'un adı da vakıf başkanlığı için geçiyordu. Ama Birdoğan bu olası tahlkeyi bertaraf etmek için Rıza Zelyut'u kötülemeye, sohbette başlamıştı bile.

Birdoğan o gün, Rıza Zelyut'un polis olduğunu, bunu eski siyasi arkadaşlarının da bildiğini, hatta eşinin kendisini her gün arayarak Rıza'yı şikayet ettiğini vs. tarzında garip şeyler anlattı. Ben de "madem Rıza Zelyut için polis ajan vs. diyorsanız neden onunla birlikte vakıf kuruyorsunuz" dediğimde ise; "O'nun peşini bırakmam" diye garip bir cevap verdi.

Vakıf oluşumunu biraz eleştirince de; "ama bana Cem Vakfı kurucularından bir teklif gelmedi. Gelseydi orayı düşünür-düm" dedi. Ama ben kendisine, böyle bir teklif getirme yetkim ve düşüncem olmadığını, kendisini sadece ameliyet nedeniyle ziyaret ettiğimi söyledim.

Semah Kültür Vakfı'nı kurmak için sayısız toplantılar yapıldı. Ramada Otel'i'nde viskili söylevler çekildi, şovlar yapıldı. Önce kurucu sayısı yüzlerle binlerle ifade edilirken

Cemal ŞENER

sonuçta, yeri yurdu, tabelası

bile olmayan, sadece genel başkanı olan bir vakıf bitkisel hayata terkedildi. Necat Birdoğan, Semah Vakfı nedeni ile önce Fermani Altun'la, sonra Rıza Zelyut'la ardından ilk Vakıf başkanı Selim Kazak ile sonra da son başkan Lütfi Kaleli ile bu nedenle kavgalı oldu.

Bu sırada Necat Birdoğan'ın Alevilik ile ilgili yazdığı ilk kitap olan "Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik" Hamburg Anadolu Alevi Kültür Birliği yayını olarak çıktı. Necat Birdoğan'ın adı geçen dernekten fazla para aldığı dedikoduları çıktı. Konu aylarca tartışılıp durdu.

ŞEYH BEDREDDİN KOMİTESİ

Sevgili okuyucu, bu yazı bir yanı ile, Necat Birdoğan'ı benim gözümünden tanıma yazısı olacak. Bu fotoğrafı okuyucuya doğru vermek için tanık olduğum bazı olayları sizlerle paylaşmak için yazıyorum. Bu olaylardan birisi de; Kervan Dergisi'nin önerdiği ve oluşturduğu, içinde dergiden Bedir arkadaşın, Necat Birdoğan'ın, Battal Pehlivan'ın, Rıza Zelyut'un ve benim bulunduğum "Şeyh Bedreddin Komitesi" olayıdır. Bu komite Şeyh Bedreddin'e Anıt Mezar yapmak amacı ile kuruldu. Bu kişiler komitede yer aldı. Görev bölümü yapıldı. Benim görevim Tarih Vakfı ile ilişkiyi yürütmek ve bu konuda ortak yapılabilecekleri organize etmektir. Necat Birdoğan ise, o sıradaki Belediye Başkanı Nurettin Sözen ile görüşüp, belediyeden anıt mezar için yer isteyecekti.

Bir toplantı sonrası gazeteci arkadaşımız Miyase İlknur'dan işyerime telefon geldi. Miyase İlknur telefonda; "Necat Birdoğan'ın kendisi kanalı ile Şeyh Bedreddin Komitesi adına Belediye Başkanı Nurettin Sözen'den randevu istediğini, kendisinin de yardımcı olarak randevuyu aldığını, ama şimdi randevuya sadece kendisinin gelmek istediğini, eğer Rıza Zelyut ve siz(C.Ş. -K) gelmezseniz ben bu randevuyu iptal ederim" dedi. Ben sebebini sorunca; Necat Birdoğan'ın Nurettin Bey başkan olduğundan beri başkan ile görüşüp kendisinden "Kültür Müdürü" vs. gibi bir iş istediğini, bu görüşmeyi de böyle bir amaç için kullanacağı kaygısını taşıdığını söyledi.

Ben ve Rıza Zelyut randevuya bu nedenle gitmek zorunda kaldık. Randevu yerine önce

Battal Pehlivan geldi ve şaşırdı. Arkasından Necat Birdoğan geldi. Rıza Zelyut ve beni görünce suratı allak bullak oldu. Görüşmeye ortak katıldık. Başkan olaya çok olumlu baktı. Her tür yardıma hazır olduğunu söyledi. Çıktığımızda Battal Pehlivan benimle aynı yönde çıktı. Yolda benden özür diledi ve; "Dün akşam dergideki(Kervan) toplantıda Necat Birdoğan evden telefon ederek beni yan odaya çağırttı ve bu saatte belediyeye gelmemi söyledi. Telefonu ve randevuyu sakın Rıza Zelyut ve Cemal Şener'e haber verme" dediğini söyledi.

Durum böyle olunca Miyase İlknur'un uyarısı gerçekleşmiş oldu. Yani, Necat Birdoğan Şeyh Bedreddin adını kullanarak Belediye başkanı Nurettin Sözen ile diyalog kuracak ve kendisine beldiyeden yüksek maaşlı sıcak koltuklu bir iş isteyecekti. Bu, Aleviliğe de, Şeyh Bedreddin'e de saygısızlık değil de, neydi?

Komite'nin ilk toplantısında konuyu böylece anlattım. Ve Necat Birdoğan'ın Şeyh Bedreddin adını kullanarak daha olayın başında yaptığı bu istismarcı yaklaşımdan rahatsız olduğumu ifade ederek komiteden ayrıldım. Bu olaya Rıza Zelyut, Kervan Dergisi'nden Bedir ve Battal Pehlivan tanıktır. Hepsi de bana hak vermişlerdir. Necat Birdoğan'ın o sıradaki suratı ise görülmeye değerdi; siyah olmuştur. Tabi böylece bu komite uzun süre yaşamadı, dağıldı. Şeyh Bedreddin'in mezarı ise hâlâ anıt mezar olmayı bekliyor. Böyle bir kişilikteki insan; Aleviliği Ali'li savunsun ne yazar, Veli'li savunsun ne yazar. Bunlar zihinsel cambazlıktan başka bir şey değil.

NECAT BİRDOĞAN CEM DERGİSİ'NDE

Bu başlığı okuyunca, bu da nereden çıktı(!) diyebilirsiniz. Fakat siz, Necat Birdoğan'ın sahte çalımlarına bakmayın. Kişilik olarak, Alevi kamuoyunda belki de Cem Dergisi, Cem Vakfı vs. adı ile özdeşleşen İzzettin Doğan'a en yakın kişilerden birisi Necat Birdoğan'dır. Necat Birdoğan İzzettin Doğan'a yakın olmak, sofrasında yer almak için çok çabalamıştır. Ama Cem çevresi bu işe tenezzül etmemiştir. Yoksa Necat Birdoğan Cem çevresine biat etmeye çoktan hazırdı.

Siz Necat Birdoğan'ın Cem çevresine attığı sahte çalımlara bakmayın; açın Cem Dergisi'nin Ekim 1991 tarihli 5. Sayısını, Necat Birdoğan ile İzzettin Doğan'ın Abidin Özgünay'ın ve şimdilerde "Mürşid Dede" dediği Muharrrem Naci Orhan Dede'nin yazılarını yan yana görürsünüz. Daha sonraki sayılarda ise, gönderdiği yazılar yayınlanmadığı için yazı kadrosu içindeki ömrü kısa olmuştur. Yazılarına orada yer verilseydi, o yaptığı

eleştirilere rağmen kendisini çabukça "ikna" ederdi. Tıpkı Aydınlık ve çevresine yıllarca "ajan provakatör" dedikten sonra araziye uyum sağladığı gibi. Kavga ve Kervan Dergileri'nde yazı yazarken, Aydınlık ve çevresi hakkında ulu orta ağız dolusu suçlamalar yapan Birdoğan, şimdi de Aydınlık'taki yerini güya kalıcı kılmak için Kervan Dergisi ve çevresi ile orada yazı yazanlara çamur atmaya çalışıyor. Ama bu sefer elindeki çamur yüzüne gözüne bulaşacaktır.

ECEVİT'TEN PERİNÇEK'E

Bir insanın Ecevitçi olması, Bülent Ecevit'in partisinin düşüncelerini savunması gayet normaldir. Aynı durum Perinçek için de geçerlidir. Bir kişi Perinçek'in de düşüncelerini savunabilir, dergisine yazı yazabilir. Başkan olduğu partiye oy verebilir. Bunlar normal siyasal tepkilerdir.

Ama, ben araştırmacıyım, ben yazarım, ben hiç yanılmam, benim dışındakiler tutarsızdır, ben her şeyi bilirim, Aleviliğin de en iyisini ben bilirim, ben yazarım, ben savunurum" diyen birisi kalker Bülent Ecevit için şu satırları yazarsa; "Kişisel olarak benim büyük saygı duyduğum kişidir Sn. Ecevit. Yaşadığım sürece de genel başkanımıdır. Bunu onurla, gururla ve sevinçle söylüyorum." o zaman, durup düşünmek gerekir.

Evet Ecevit hakkındaki bu satırlar Necat Birdoğan'ın, Cem Dergisi'ne yayınlanması için gönderdiği ve yazıdaki polemikler nedeni ile aslı kendisinde kopyesi bizde olan yazıdan alınmadır. Yazının aynı paragrafının devamında Ecevit'e hayranlığının, bağımlılığının ya da yağcılığının dozunu artırarak; "Bunu benim doğal önderime yüreğim yanarak söylüyorum" diyor.

Aklı başında, sosyal bilimle uğraşan bir kişi o anda beğendiği, oy verdiği bir parti için-bir parti başkanı için; "yaşadığım sürece de genel başkanımıdır" "benim doğal önderime" vs. gibi kavramlar kullanması kişinin niteliğini, düşüncelerinin ne denli oturmuş ve hafif olduğunu gösteriyor.

Peki Sayın Birdoğan Ecevit; "doğal önderiniz" ise "yaşadığınız sürece genel başkanınız" ise Doğu Perinçek neyiniz oluyor? Bu, o dönemde Ecevit için söylenmiş yağ çekme değilse, nedir? İşte sizin yazdıklarınızın ve bilim adamlığınızın ölçüsü budur.

Bunları yazan birisinin ondan sonra kalcıp Aydınlık'ta; "Bay Cemal Şener, Alevi araştırmacısı geçiniyor. On yıldan beri her renge boyanan bu Bay'ın ..." diye yazması için ya beynini, belleğini peynir ekmek ile yemiş olması lazım ya da Cemal Şener'i kendisi ile karıştırmış olması lazım. Cemal Şener için Necat Birdoğan'ın, kendi yazdıklarından ve yaptıklarından sonra bunları yaz-

ması için ardamarının -varsa- çatlaması lazımdır.

Cemal Şener'in nasıl bir yazar olduğunu ve on yıldır kimin renkten renge girdiğinin kararını ise, ne yazdığını bilmeyecek denli yağcılıktan gözü dönmüş kendini bilmez kişiler değil, kamuoyu verecektir.

DEDİKODU DEPOSU BİRDOĞAN

Hayatınızda dedikoducu insan mutlaka tanışmışsınızdır. Ama siz Necat Birdoğan kadar dedikoduyu, yalanı hiç çekinmeden söyleyen, insanlara iftira eden birini tanımamışsınızdır. Bu özelliği sayesinde, çevresinde kavga etmediği kişi kalmamıştır. Tanıştığımız ilk zamanlarda, ortak tanıdığımız diğer kişiler hakkında olur-olmaz, ulu-orta bir dişi dedikodular yapardı. Onlara da tabii, benim ve başkaları hakkında yapardı. Bizler bunu hissederdik ve kendisini uyarırdık. Ama o istifini bozmaz, durumu pişkinlikle geçiştirmeye çalışırdı. Dedikodularının çoğu ise para ile endekslili dedikodulardı.

Ben ANT yayınlarını kurduğum yıllarda, benim Alevi zenginlerinden para alarak bu işi yaptığımı dedikodusunu yayardı. Hatta isim de verirdi. "İzzettin Doğan, Mustafa Süzer Cemal Şener'e para vermiş o da kitap yayınlıyor" diye dedikodu yapardı. Hiç bir kimseden bir tek kuruş almadan bu güne dek Alevilik, yakın tarih ve sosyoloji ile ilgili yaklaşık 50 çeşit kitap yayınladığıma bir türlü inanmak istemedi. Ve bu konudaki dedikoduya hâlâ devam ediyor.

Bir ara Şahkulu Sultan Dergahı'nda yönetimdeki arkadaşlara yardımcı oluyordum. O sırada 5 arkadaş ile birlikte seminer dersleri de veriyorduk. Sembolik bir ücret alıyorduk (5 milyon gibi). Necat Birdoğan, sözlü dedikodu ile yetinmedi. Kendisi ile söyleşi yapılan Folklor-Edebiyat Dergisi'nde bu rahatsızlığını şöyle ifade etti. "Aktüel'de benim 'Alevilik İslam dışıdır' yazım çıkınca, bana yapılmayan tehdit kalmadı. Hepsi de, kimi Alevi 'yazar ve araştırmacılar' tarafından kışkırtılan zavallılardı. 'Seni öldürecekiz, çocuğunu kesecekiz'... Şimdi o yazar artıkları Şahkulu'nda 50 milyon maaş alıyor, bir de karısına 100 milyon maaş bağlatıyorlar. Bunlara göre Alevilik elbette İslam içi'dir. Eğer Alevilik İslam dışı olsa, bu artıklar soygunculuk yapamayacaklar." (Folklor ve Edebiyat Dergisi, Sayı 13, S.68)

Sevgili okuyucu, Birdoğan, tehdit edebiyatı ile benim ve benim gibi insanların asla ilgisi olmayacağını bile bile yalan söylüyor. Arkasından da, isim vermeden, Şahkulu ile tehdit yalanını ilişkilendirerek iftira ediyor.

Söyleşideki Şahkulu ile ilgili kısmı Vakıf başkanı Mehmet Çamur okuyunca, şaşırtıp kalıyor. Arkasından Birdoğan'ı arıyor özetle;

böyle yalan yanlış şeyler, Dergâh hakkında yazmasından dolayı üzüntülerini bildiriyor. Benim diğer arkadaşlarla birlikte toplam 5 ay sembolik bir ücret aldığımı, eşimin ise Dergâh'a ayda yılda bir-sadece ziyarete geldiğini, kendilerine çok yardımının olduğunu, ama bu güne kadar bir çay bile içmediğini söylüyor.

Birdoğan, Vakıf başkanı Mehmet Çamur'un bu açıklaması karşısında Aydınlık'taki köşesinde düzeltme yapacağını söylüyor. Şimdi Aydınlık'taki düzeltmeyi okuyalım:

"Geçen yazılarımdan birinde, kendini Alevi araştırmacısı sayan ucuz kişilerin, türlü dernek ve vakıflarda yüksek aylıklarla yer bulduklarını da yazmıştım. Şahkulu Sultan Dergâhı'ndaki Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Vakfı'nın Başkanı Sayın Mehmet Çamur aradı ve kendilerinde kesinlikle böyle bir kişinin olmadığını söyledi. Çamur, arkadaşımıdır. Elbette yanlış yapmamıştır. Böyle birkanı uyandırdıysam düzeltir, özür dilerim" (Aydınlık, 10 Mayıs 1998)

Birdoğan özür diliyor. Ama kendine yakışan bir üslup ile diliyor. Çünkü o kafayı; "ucuz kişiler" ve "yüksek aylıklarla" bozmuş. Onun tek meselesi; ben merkezilik ve para, para, para... Samimiyetsizlik, entrika adeta her cümlesinde dökülüyor. İnsan ancak bu kadar pışkin olabilir pes doğrusu... "Yazar artığı" ifadesi ile de, olsa olsa kendini tanımlıyordur.

Bakın, gene Aydınlık'tan size bir seviye örneği daha; "Fuat Bozkurt söylenecek her şeyi söyleyip bir güzel giydirmiş. Cem Vakfı başkanından tıs yok" (15 Aralık 96)

Bu denli seviyesiz üslup sergileyen Birdoğan, buna rağmen Cem Vakfı ile flört etmekten vazgeçmiyor. İşte okuyalım: "Bu soruları Cem Vakfı yönetimine iyi niyetle sormaktayım. İçlerinde gül yüzlü arkadaşım Niyazi Öktem'de var. Ayrıca iyi yürekli Yesari Gökçe'de var. Hani bir gün, şöyle şu koşullanmış mürşitlerden birazcık uzak olsalar da bir araya gelsek ve doğruyu bulsak diyorum. Dışarıda selamet var çünkü. Buluşursak masraflar benden." Yani, Birdoğan'ın gözü sürekli Cem Vakfı'nda. Siz onun çalışmalarına bakmayın. O çalışmalar, kendine muhatap bulamadığı için! Yoksa O, onlara biat etmeğe çoktan hazır. Ama ne yazık ki İzzettin Doğan O'nu bugüne dek ciddiye almadı.

BİRDOĞAN'IN ARAŞTIRMACI YAZARLI I (!)

Necat Birdoğan önüne gelene saldırıyor. Bir zamanlar "doğal önderim" dediği Ecevit için Aydınlık'ta günah çıkarırcasına; hükümeti günahım kadar sevmiyorum, Diyaneti sevmiyorum. Ecevit'i sevmiyorum. CHP'yi

sevmiyorum." (Aydınlık, 1 Haziran 1996)

"Bu Yaşar Okuyan, Ecevit'e daha çok yakışıyor, dedim. Her olguyu Allah'tan bekleyen iki kafa ve kin dolu iki yürek" (Aydınlık 2 Şubat 1997)

Tabi, Necat Birdoğan'ın baş düşmanı Alevi yazarlar. Elinden gelse onların hepsini yok edecek. İşte bazı inciler; "Bay Cemal Şener Alevi araştırmacısı geçiniyor", "Son beş yılda Alevilik üzerine 156 araştırmacı yazar türediydi", "Kendisine araştırmacı-yazar kartviziti bastıran İsmail Onarlı", "Kendisini Alevi araştırmacı sayan ucuz kişiler" vs. vs.

Necat Birdoğan, kendisi dışında Alevi yazar ve araştırmacı tanımıyor. Ama kendi yaptıklarına baktığımızda, durumu hiçte iç açıcı değil. Birdoğan 600 yıllık "Şah Hatayi Divanı" nı kendi yazmış gibi -kapağın üstüne yazar yerine kendi adını yazdırarak- bastırdı. Hazırlayan, derleyen vs. değil. Doğrudan yazarı gibi, kapağın üstüne adını "yazar" yerine yazdırdı. Bir tek yaptığı, -bu konuda- bu olsa önemli değil. Birdoğan, Hacı Bektaş Veli Dergâhı eski Postnişini olan Cemalettin Ulusoy'un "Müdafaa" adlı eserinin kapağına da kendi adını -yazar yerine- yazdırarak bastırdı. Ulusoyların, Çelebilerin torunları oğulları bile böyle yapmazken, onlar dedelerinin ismini yazıp kitabı yayınlarken Necat Birdoğan, Çelebi babalarının secereli torunuymuş gibi kendi ismini Cemalettin Ulusoy'un kitabının üstüne yazıp yayınladı. Bu da yetmedi, "Baha Sair'in İttihat Terakki döneminde Alevilerle ilgili yaptığı araştırmasına da Necat Birdoğan, -kitaptaki yazar yerine- kendi adını koyup yayınladı.

Bunlar da yetmedi "Alevilikte Yol Ayırımı" adını verdiği kitaba -Fuat Köprülü dahil- bir dizi araştırmacının yazılarını doldurdu. O, araştırmacıların yaptıklarına saygı gösterme gereği duymadan kitabın kapağına, yine yazar kendisiymiş gibi, adını yazarak yayınladı. Halbuki kitapta kendi yazmaya çalıştığı yer 300 sayfa civarında iken, Fuat Köprülü ve diğer yazarlardan aldığı yazı toplamı 400 sayfadır. Buna mı araştırmacı yazarlık denir? İnsan onunla bununla dalga geçeceğine, önce kendine bakar. Ama nereden!..

BİRDOĞAN KİMİN AVUKATI

Birdoğan, Alevilik ile ilgili tartışmalarda, görünüşte sol gösterip gerçekte ise sağcı olan zihniyetlere avukatlık yapmıştır. Bunlardan birisi; Fuat Bozkurt'un Aleviler'i inestlikle (düşük ahlaklı mezhep olmakla) itham eden Redhouse sözlüğü lehine yaptığı bilirkişiliğin avukatlığıdır.

Necat Birdoğan Fuat Bozkurt'un, kendisinin bile savunmadığı bu rezaletini savun-

muştur. Bakın Aydınlık'taki köşesinde ne yazıyor.

"Birkaç günden beridir sık sık dostlardan ve okurlardan telefonlar gelmekte; Fuat Bozkurt'la ilgili Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu dergisinde çıkan ağır bir yazıdan söz etmektedir. Dergiye ve yazıyı görmedim. Ancak Prof. Dr. Bozkurt'u iyi tanırım. Hem inanmış bir Alevi, hemde bir dede çocuğudur. Bilime de sıkı sıkıya bağlıdır..."

Birdoğan'ın kastettiği konu, geçen sayıda Kervan Dergisi'nde(sayı 68) yayınlanan konudur. Fuat Bozkurt kendisini, "ben Aleviliğe inanmıyorum, ateistim" diye ifade etmesine rağmen, Birdoğan, 'hem inanmış bir dede çocuğu, hem de bilime de sıkı sıkıya bağlıdır' diye Fuat Bozkurt'u tanıtıyor. Halbuki Fuat Bozkurt kendini 60 milyonun önünde TV ekranında tam tersi tanıttı. Ama Birdoğan kraldan çok kralcılık yapıyor. Yazının devamında ise; "Sn. Bozkurt'u aradım. Kendisini bu sütunlarda konuk edeceğimi söyledim. Gerekeni yapacağına inanıyorum. Daha sonra konuyu tartışmaya da açacağım. Hem kırk yılda bir bilim adamı yetiştireceğiz. Sonra da yargısız infazlarla, savunma almadan onu mahkum edeceğiz. Aydınlık dergisi böyle bir çalışmanın sona ermesi için çalışmayı ilkelerinden sayar. Fuat Bozkurt kendisinden daha çok, bu alana hizmet verenleri hep saygı ile anmıştır. Onu da savunmasını aldıktan sonra gerekirse topa tutalım.

"Ayrıca, topa tutanların en az Fuat Bozkurt kadar bu alanı incelemeleri ve bilmeleri gerek. Bir yılda kırk düşünceye girenleri ve kırk kapıyı çalanları Fuat Bozkurt'un dengi sayamayız." (Aydınlık, 14 Temmuz 96)

Birdoğan, Bozkurt'a elbette denk bir kişilik bulmakta zorluk çeker. Ama kendisi onun Aleviler'e karşı yaptığı bu hakareti savunma cesareti bulduğuna göre, O onun fazlası ile dengi sayılır. Fuat Bozkurt bile, Redhouse meselesinde yaptığı haltı bilip cesaretle savunamazken başka birinin onu savunması için insanın yüzünde deri değil, kösele taşıması gerekir.

Necat Birdoğan'ın avukatlığına soyunduğu ikinci kişi de Aleviler'in Ali'sine, Hacı Bektaş Veli'sine pervasızca hakaret etmeyi yazarlık sanan Faik Bulur'tur. Faik Bulur Aleviler'in kutsal kabul ettiği en temel değerlere "Alisiz Alevilik" adlı kitabında ve konu ile ilgili çeşitli dergilerde yayınlanan söyleşilerinde saldırmayı adeta, kendine iş edindi. Bunun üstüne 12 Alevi yazar biraraya gelerek; "Ali'siz Alevilik olur mu?" adlı bir kitapla Faik Bulur'un tezlerine, herkes kendince cevap verdi. Ortak fikir ise; Alisiz Aleviliğin olamayacağı idi.

Kitap yayınlanır yayınlanmaz telaşa kapılan -Faik Bulur'tan çok- Necat Birdoğan ol-

du. Bakın, tıpkı Fuat Bozkurt olayında olduğu gibi -kendi ifadesiyle- kitabı görmeden/okumadan körü körüne Faik Bulut'u Aydınlık'ta savunmaya başladı. Şimdi Aydınlık'tan okuyalım; "...Son kitabın adı 'Ali'siz Alevilik Olur mu?' Amaç Faik Bulut'un 'Alisiz Alevilik' kitabını çürütmek görünüyor. Kitap bir derlence. On iki imam karşılığı oniki yazardan alıntılar var. Bu yazarların bir kesimi yazılarının kesinlikle bana ve Faik Bulut'a karşı yazılmadığını söylediler. Derгимizin öbür sayfalarında Faik Bulut'un bu kitapla ilgili bir yanıtını okuyacaksınız. Ben, henüz bu kitabı okuyamadım. Gelecek sayılarda yanıtımı sunacağım." (Aydınlık, 24.5.98)

Birdoğan, Fuat Bozkurt ile ilgili yazıyı da okumadan savunmaya başladı. Ama aradan 2 yıl geçti, hâlâ yanıt veremedi! Biz Faik Bulut'un yazdığı kitapla ilgili olarak başka bir kitap yayınlıyoruz. Ama Birdoğan'ın paçaları tutuşuyor. Faik Bulut da, ilgili yazıda adeta; "Yetiş Hocam!" diyor.

İşin garip yanı, bizim keskin araştırmacımız Fuat Bozkurt meselesinde olduğu gibi bu sefer de; "ben henüz bu kitabı okuyamadım" diyor. Ama nesnel bilim adamımız okumadan savunmaya başlıyor. Yazı yayınlanalı 5 ay geçti. Galiba hızlı araştırmacı daha kitabı okumadı. Çünkü henüz yanıt yok.

Birdoğan bir de ne yapıyor, biliyor musunuz? Bu kitaptan sonra, kitapta yazısı olan bir arkadaşımızı arıyor. Bu kitaptaki yazını geri çek. Ben yayınlanması için vermedim demesini bekliyor. Ama arkadaş kendisine pabuç bırakmıyor. Ve bu çirkin ve garip taklifini kabul etmiyor. Ama o gene de; Aydınlık'taki yazısında; "Bu yazarların bir kesimi yazılarının kesinlikle bana ve Faik Bulut'a karşı yazılmadığını söylediler" diye utanmadan, sıkılmadan yazabiliyor. Üstelik, kendini Faik Bulut ile özdeşleştiriyor.

BİRDOĞAN'IN KÖKENİ

Birdoğan, Aydınlık'taki bir yazısında Murtaza Demir'in adını vererek, Alevi kökenli olup olmadığı tartışmasında giriyor.

Alevilik konusunda araştırma yapan bir çok Sünni ve Hristiyan kökenli yazar var. Aleviler bunlara saygılı ve sevgili davranırlar, minnet duyarlar. Aleviler'in Necat Birdoğan'a tepkisi kökenine değil, kişiliğinedir. Necat Birdoğan'ın Alevi kökenli olmadığına inanan biriyim. Kitaplarındaki; Alevi dedelerine ve Bektaşî babalarına düşmanlığının da, kendisinin Şii kökenli bir Azeri olmasından ileri geldiğini düşünüyorum. Zaten çeşitli sohbetlerde, ne köyünü ne de mensup olduğu ocağı vs. doğru söylememiştir. Alevi anne babadan doğmadığı halde, sürekli

değişik şeyler söylemiştir. Bu da insanların kafasında soru işaretleri yaratmıştır. Gene, -O'nu yakından tanıyan bazı eski dostlarından- geçmişte, İran'a bir ozanımızla gittiğini, dönüşte Şiiliği çok faal bir şekilde savunduğunu duyanlardanım.

Necat Birdoğan'ın kökeni hiç önemli değil. Problem onun kişiliğinden kaynaklanıyor. Kişiliğinin de bana göre elle tutulur bir yanı yoktur. Alevi Uluları, Alevileri böyle "Alevilerden" korusun.

Yoksa bugün bir çok insan, Necat Birdoğan'ın Kars'lı olduğunu ama köyünü bir türlü düzgün söylemediğini ya da her sorulduğunda, farklı köy adı verdiğini, birbirine espi ile anlatıyor. Hem de Kars'lı Aleviler anlatıyor. Bazı yerlerde "Garip Musa taliplerindenim" demesini de Garip Musalılar espi ile anlatıyor.

Bunlar önemli değil. Önemli olan Birdoğan'ın kişiliğidir. Bu karışıklık da Birdoğan'ın kişiliğine uygundur. Birdoğan'ın; Alevilik konusunda yazdıkları da, Karşı'lığı da, Atatürkçülüğü de tartışmaya açıktır.

Birdoğan'ın Atatürkçülüğü de Aleviliği gibi bence defoludur. Yoksa insanın kendisinden kuşkusu olmasa Aydınlık'ta şunları yazmaz. Aydınlık'tan okuyalım; "Tükür yüzlerine Mustafa Kemal", "İnsanlık tarihinin en çölu haftası" "Ulu ve eşsiz önder"

Ne kadar abartılı değil mi? Bu, samimi olabilir mi? Acaba neden bu kadar zorlama?..

"ALİ'SİZ ALEVİLİK" YA DA "ALEVİLİK İSLAM DIŞIDIR" TARTIŞMASI ÜZERİNE

Alevilik içinde yaşanan tartışmalardan olan; "Ali'siz Alevilik" ya da "Alevilik İslam dışıdır" savları, farklı kişilerle ifade edilmesine rağmen aslında, savunulan tezler itibarıyla aynı anlama geliyorlar. Ve bu savları Aleviler'den çok Aleviler'in geçici yol arkadaşları savunuyorlar. Bunlar ya Alevi kökenli olmayan veya Alevi kökenli olup kendilerini atesit yahut (sözüm ona) sol-sosyalist(!) olarak ifade eden kişilerin savunduğu, Aleviliğe yabancı görüşlerdir.

Bu savlar savunulurken, Aleviler'in Sünni İslam'a olan tepkileri de kullanılıyor. Çünkü İslam; yobaz, softa, tutucu Sünni dinsel anlayışla özdeş kabul ediliyor ve o zaman, "Alevilik İslam olamaz" mantığı çalıştırılıyor. Halbuki burada söylenmek istenen Alevilik, Sünniliğin dışındadır demekse, katılmamak olası değil. Yani bu savları savunanlar Aleviler'in Sünni düşmanlığını kullanıyorlar. Böylece, sanki o zaman Alevilik daha kabul edilebilir bir din olacaktı gibi algılanmaya çalışılıyor. Sanki o

zaman sola sosyalizme, hatta inanmayanlara, ateistliğe daha yakın duruma gelirmiş gibi algılanıyor. Yani kendini sol ya da sosyalist gören Aleviler, Anadolu'da 800 yıldır yaşayan dinsel anlayışın kendilerine yabancı gelen yerlerini(!) budayarak, sosyalist din(!) haline getirmeye çalışıyorlar.

Yoksa, Alevilik İslam dışında olunca daha mı ilerici, sosyalistlerce kabul edilebilir din olur? Böyle saçmalık olabilir mi? Hristiyanlık ve kolları ile Musevilik ve kolları İslam dışındadır. Peki onlar için de, "daha kabul edilebilir dinler" denilebilir mi? Veya Bahailik İslam içinden çıkan ama, kendini tek tanrılı ayrı bir din kabul eder. O, din değil midir? Din için, sosyal bilimlerin ve teolojinin söyledikleri, Bahailik için de geçerli değil midir. Öyleyse, Bahailik -İslam dışı olduğundan- daha ilerici vs. olabilir mi

Alevilik için de durum budur. Alevilik için ayrı dindir demek ne sosyolojik olarak nede teolojik olarak mümkün değildir. Ayrıca Alevilik dinsel bir ayrım olduğu sürece, O'nu Ali'siz, Veli'siz veya İslam dışı diyerek, hiçbir dine inanmayanların, ateistlerin daha sempatik bakabileceği veya benimseyebileceği, kabul edebileceği bir olgu yapamazsınız. Öyle de kabul edilse, din gene dindir. Her din inanmaya dayanır. Her dinin inanca dayalı kendisine özgü kuralları vardır.

Bu yapılan Aleviler'in inancı ile alay etmekten, onlara saygısızlık etmekten, onları yok saymaktan başka bir şey değildir. Bırakın Aleviler kendini nasıl ifade etmek istiyorlarsa, öyle etsinler.

SONUÇ

Aleviliğe ve Aleviler'e karşı sorumluluk duymasaydım, Necat Birdoğan hakkında böyle bir yazı yazmaya değmeyebilirdi. Ama Aleviliği ciddiye aldığım ve Aleviler'in uğraşına saygı duyduğum için bu yazıyı yazmayı zorunlu gördüm. Çünkü iyi niyetli temiz arkadaşlarımızın, Necat Birdoğan'ın yaşına başına bakarak, onu tanımadıkları için ona kandıklarını görüyorum.

Halbuki Necat Birdoğan sinsi sinsi Alevilik ve Alevi düşmanlığını her fırsatta yapıyor. Bu kişiliği benim aydınlık yüzlü insanların görmesi için, bu çirkin fotoğrafları görmeleri gerekiyor.

Alevi "yazarıyım", Alevi "yöneticisiyim", Alevi "bilim adamıyım", Alevi "araştırmacı-sıyım" vs. diye ortaya çıkan kompleksli, üretim hatası, defolu kişilikleri tanımadan "yol eri" olunmuyor.

Bunları tanıyacağız ve Alevi-Bektaşî ulularının aydınlık yolunda; eşitlikçi, bölüşüm-cü, özgürlükçü bir temelde yürümeye devam edeceğiz. ●

Cehennemdeki "Muhafız Melekler" sayısı'nın "19" oluşundaki keramet ve "Aydın'larımız"

Prof. Dr. İlhan ARSEL

Kur'an'ın Müddessir Suresi'nde, cehennem'deki "muhafız melekler" sayısının Tanrı tarafından "19" olarak saptandığı yazılı! Şöyle deniyor: "Ben onu sekara (cehenneme) sokacağım. Sen biliyor musun sekara nedir? Hem (bütün bedeni helak eder, hiçbir şey bırakmaz) hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o. İnsanın derisini kavurur. Üzerinde ondokuz (muhafız melek) vardır..." (K. 74. Müddessir suresi, ayet: 26-30).

Kimi saf "aydın'larımız", bu âyet'lerde yer alan "19" sayısında "mucizevi" bir anlam yattığını ve çünkü bununla Kur'an'ın Tanrı sözleri olduğunun kanıtlandığını söylerler; yüzyıllar boyu insanların bu "19" sayısı konusunda tartıştıkları, fakat bir türlü gerçeğe varamadıklarını ve nihayet bilgisayar sayesinde bir çözüm sağlandığını iddia ederler. Ve çünkü Kur'an'da 114 sure bulunduğunu ve bunun "19" sayısının tam katı olduğunu belirtirler; ya da Kur'an'daki bazı deyimlerin "19" sayısı ile eş değer sağladığını söylerler. Söylerken de, Kur'an'ın içeriğinden habersizlik bir yana, fakat bir de akılcı düşünceden ne kadar nasipsiz bulunduklarını ortaya vurmuş olurlar. Örneğin Kur'an'da 114 sure olduğunu ve bunun "19" sayısının tam katından oluştuğunu öne sürerlerken, sure'ler sayısının kesinlik arz etmediğini ve nitekim bu sayının 112 ya da 113 ya da 115 olduğunun öne sürüldüğünü düşünmezler. Gerçekten de, Süyûtî'nin yapıtlarında belirtildiği gibi, Enfal ve Beraet (Tevbe) surelerini bir sayarak Kur'an'da 113 sure olduğunu söyleyenler yanında, Felak suresi ile Nâs Suresi'ni Kur'an'dan saymayıp sure sayısının 112 olduğunu öne sürenler (İbn Mes'ud'un Mushaf'ında olduğu gibi), ya da iki "kuner" duasını Kur'an'dan sayıp bunları birer sure olarak ekleyerek Kur'an'ın 116 sure'den oluştuğunu söyleyenler (Übbey İbn Ka'b'ın Mushaf'ında olduğu gibi) vardır.

Kur'an'daki ayet sayısına gelince; bunun da 6 bin olduğunu söyleyenler yanında, 6666 olduğunu söyleyenler de vardır ki, "19" sayısının tam katı olmakla ilgisi yoktur. Fakat her ne olursa olsun, cehennem'deki muhafız melekler sayısının "19" olarak saptandığını belirten Müddessir Suresi'nin ilgili ayetlerini dikkatlice okuyup akıl süzgecinden geçirdiğimiz takdirde, "19" sayısı'nda "mucize" ya da "keramet" yattığını kabul etmek şöyle dursun, ve fakat söylenenlerin akli dışlayan verilerden ve çelişkilerden oluştuğunu görmekle şaşkına döner ve muhtemelen kendi kendinize sorarsınız: "Acaba bu sözler, Kur'an'ın Tanrı'dan gelme olduğunun kanıtı sayılabilir mi?"

Her şeyden evvel şunu belirtelim ki, Deyzavi, Zemakşeri ve Süyûtî gibi en sağlam İslam kaynaklarının bildirmesine göre "19" sayısını içeren Müddessir suresinin konumuzla ilgili ayetleri, Muhammed'i "sihirbazlık"la suçlayan Velid b. Muğire adındaki Kureys eşrafından biriyle ilgili olmak üzere konmuştur ve aynen şöyledir: "Ben onu (Velid b.

Muğure'yi), sekara (cehenneme) sokacağım. Sen biliyor musun sekara nedir? Hem (bütün bedeni helâk eder, hiçbir şey bırakmaz) hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o. İnsanın derisini kavurur. Üzerinde ondokuz (muhafız melek) vardır. Biz cehennem işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensinler (inansınlar), iman edenlerin imanı artsın; hem kendilerine kitap verilenler, hem müminler şüpheye düşmesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de -Allah bu misalle ne demek istemiştir?- desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola erdirtir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu ise insanlık için ancak bir öğüttür". (K. Müddessir, 26-31)

Görülüyor ki, bu ayetlere göre Tanrı, cehennem meleklerinin sayısını "19" olarak saptamıştır. Çünkü istemiştir ki, bununla hem inkârcılar "imtihan edilmiş" olsun, hem Kitaplı'lar (yani Yahudiler ve Hristiyanlar) Kur'an'a inansın, hem Müslümanların imanları artsın, hem de "kitaplılar" ile "müminler" kuşkudan uzak kalsınlar! Ve yine istemiştir ki, Velid gibi "kalplerinde hastalık bulunanlar" ve "kâfirler": "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" diye kendi kendilerine sorsunlar!

Peki güzel ama, nasıl oluyor da "19" sayısı, Tanrı'nın bütün bu isteklerini sağlayabiliyor? Yani nasıl oluyor da "Kitaplı"ların ve "mümin"lerin imanını arttırırken, "kâfir"lerin soru sormalarına vesile yaratıyor? Daha başka bir deyimle, cehennemde "19" muhafız meleği vardır diye neden dolayı "Kitaplılar" Kur'an'a inansınlar ya da "mümin"lerin imanları artsın da, iş kâfir'lere gelince onlar: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" diye kendi kendilerine sorsunlar? "19" sayısındaki sır ve anlam açıklanmadığına göre, pek doğal olarak "kitaplılar" ve "mümin"ler" dahi aynı soruyu sormak zorunda kalmayacaklar mıdır? Elbetteki kalacaklardır; nitekim 1400 yıl boyunca herkes bu soruyu soragelmıştır! Şimdi müminler bile, kendi kendilerine: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" şeklinde soru sormakla, kâfir olmuş sayılmayacaklar mıdır? Yoksa acaba tanrı, müminlerden, her şeyi gözü kapalı şekilde kabul edip, hiç soru sormadan kendisine boyun eğmelerini mi beklemektedir? Eğer böyle ise, bu takdirde insan varlığını "akıl" ile yaratmış olmasının anlamı kalır mı?

Öte yandan yukardaki ayetlerde, "19" sayısının, inkârcıları sınamak için seçildiği belirtildikten sonra, şöyle deniyor: "...İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola erdirtir..." (K. Müddessir, 31). Bu sözler Velid b. Muğire'nin, müslüman olmaktan kınınmasıyla (ve onun gibi davranan diğer kâfirlerin tutumlarıyla) ilgilidir. Ancak dikkat edileceği gibi, Kur'an'ın bu hükmüne göre, dilediğini sapıklıkta bırakan, yani "inkâr-

cı" yapan ya da doğru yola sokan, Tanrı'nın kendisidir. Yani Tanrı, hem dilediği gibi kişileri (ki olayımızda bu Velid b. Muğire'dir) sapıklıkta bırakıp "kâfir"lerden yapıyor ve hem de "kâfir"dirler diye lânetleyip sına sokuyor ve cehenneme atıyor! Böylece kendi kendisiyle çelişkiye düşmüş oluyor!

Hemen ekleyelim ki, çelişki niteliğindeki bu tema, Kur'an'ın çoğu ayetlerinde devamlı şekilde işlenmiştir. Örneğin En'âm suresi'nin 125. ayetinde, Tanrı'nın, dilediği gibi insanları müslüman yaptığı ve dilediğini de "kâfir" kıldığı ve kâfir kıldıklarını da cehennemlik saydığı yazılı. Zira ayet aynen şöyle: "Allah, kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini der ve sıkıntı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır" (K. En'âm 125; Zümer 22-23; Maide 41, 49, vs...). Bunun gibi, yine Kur'an'da, "müşrik"leri, yani "puta tapanları" (ki Tanrı'nın en büyük düşmanları olarak damgalanmışlardır) "müşrik" yapanın bizzat Tanrı olduğu yazılı: "Allah dileseydi, (onlar) puta tapmazlardı..." (K. En'âm suresi, ayet 107). Da'd suresi'nde: "Allah dileseydi, bütün insanları doğru yola sevkederdi" (K. Da'd suresi, ayet 31). Secde suresi'nde şu var: "Biz dilessek herkese hidayet verirdik..." (K. Secde, ayet 13).

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ancak anlaşılması güç olan şu ki, Müşrik'leri "müşrik" ve kâfir'leri "kâfir" yapan bu aynı Tanrı, onların cehennemlik olduklarını ilan edip öldürülmelerini emretmekten geri kalmıyor. Örneğin, "müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin..." diyor (bkz. Tevbe suresi, ayet 5). Bunu dahi yeterli bulmuyor, bir de insanları birbirleriyle savaştırıp boğazlaştıranın kendisi olduğunu açıklıyor: "...Allah dileseydi... milletler, kendilerine açık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşmazlardı... Allah dileseydi onlar savaşmazlardı (birbirlerini öldürmezlerdi); lâkin Allah dilediğini yapar" (K. Bakara suresi, ayet 253) Buna benzer daha nice örnekler var. Anlatmak istediğimiz şu ki, Muhammed'in Kur'an'a yerleştirdiği ayetlere göre Tanrı, insanları dilediği gibi müslüman yapıp cennete sokuyor ya da dilediği gibi "müşrik", "kâfir" yapıp cennete atıyor. Kuşkusuz ki bu da bir çelişme!

"Neden dolayı Tanrı insanları kâfir yapıp cehenneme atıyor?" diye sorulacak olursa, bunun yanıtını yine Kur'an'da ve Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerinde bulmak mümkün! Gerçekten de, Kur'an'da yazılanlardan öğrenmekteyiz ki, Tanrı cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine söz vermiştir. Örneğin Secde suresi'nde şu var: "Biz dilessek herkese hidayet verirdik. Fakat cehennemi cin ve insanlarla dolduracağıma dair Benden söz çıkmıştır" (K. 32 Secde suresi, ayet 13) Yani Tanrı, eğer dilemiş olsa herkese hidayet verebilecek iken vermiyor; çünkü vermiş olsa, cehennemi insanlarla doldurmak hususunda kendi kendine verdiği

sözü tutamamış olacaktır. Ve işte sözünü yerine getirmek içindir ki Tanrı, insanların tümünü hidayete erdirip tek bir ümmet yapmak imkânına sahip bulunduğu halde, böyle yapmayıp kimini "mümin", kimini "müşrik" (putperest) ve "kâfir" kılıyor. Bunun böyle olduğunu da, Hûd suresi'nde, apaçık bir şekilde söylemekten geri kalmıyor: "Eğer Rabbin dileseydi insanları tek bir ümmet kıları, fakat Rabbinin merhamet ettikleri bir yana, hâlâ ayrılık-tadırlar; esasen onları bunun için yaratmıştır. Rabbinin: -And olsun ki, cehennemi hep insan ve cin ile dolduracağım- sözü yerine gelmiştir" (K. 11 Hûd suresi, ayet 118-119).

Dikkat edileceği gibi, Tanrı burada "...esasen onları bunun için yaratmıştır..." diyerek amacının insanları "ayrılıklar" içinde yaratmak olduğunu ve bunu yapmakla cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine vermiş olduğu sözü tuttuğunu bildirmekte. Böyle olunca cehennemi doldurabilmek için yeteri kadar "kâfir" bulmak ihtiyacıdır. Çünkü cehennem, adeta doymak bilmeyen bir ejderhadır; şu bakımdan ki Tanrı'nın: "Ey cehennem! Doldun mu?" diye sorduğu her defasında, cehennem Tanrı'ya: "Daha var mı?" diye karşılık vermektedir. (K. Kaf suresi, ayet 30) Oysa Tanrı için, cehennemi doldurabilmek üzere, dilediğinin gönlünü darlatıp onu "kâfir" kılmaktan (örneğin bkz. En'am suresi, ayet 125) ve "kâfir" kıldıklarını cehenneme atmaktan daha kolay ne vardır ki? Hatta Kur'an'dan öğrenmekteyiz ki Tanrı, bazı hallerde kişilere, günahları artsın da biraz dahakâfir olsunlar diye, mühlet dahi tanımaktadır.

Örneğin İmran suresi'nde şöyle yazılı: "İnkâr edenler, kendilerine vermiş olduğumuz mühletin sakın kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Biz onlara ancak, günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz..." (K. Al-i İmran, ayet 178). Burada geçen "inkâr edenler" deyişi, Tanrı'nın gönüllerini kapayıp "kâfir" kıldığı kimseler için kullanılmıştır. Tanrı onlara "mühlet" veriyor ama, bu mühlet'i onların hayrına olmak üzere vermiyor; sadece günahlarının biraz daha artmasını sağlamak için veriyor. Böylece cehenneme atacağı insanların sayısını biraz daha arttırıp, cehennemi doldurmak hususunda kendi kendine vermiş olduğu sözü tutmuş oluyor!

Yukarda söz konusu olan ayetlerin ortaya vurduğu bir husus daha var ki, o da şu: Her gizli şeyi bildiğini söyleyen Tanrı, cehennem'in dolup dolmadığını bilmez görünmekte! Bilemediği içindir ki, dolup dolmadığını anlamak maksadıyla cehenneme sormak ihtiyacını duymakta. Nitekim biraz önce değindiğimiz gibi, Kur'an'ın Kaf suresi'nde Tanrı'nın cehennem'e: "(Ey Cehennem) Doldun mu?" (K. 50, Kaf suresi, ayet 30) diye sorduğu yazılı. Ancak cehennem öylesine ağzozlu ve öylesine insanları yakmaya heveslidir ki, Tanrı'nın bu sorusuna: "Daha var mı?" (K. Kaf suresi, ayet 30) diye karşılık vermekte (Bu konuda ayrıca bkz. Sahih-i Buhari Muhtasarı, cilt II, Sf. 826). Böylece cehennem, tanrıyı biraz daha fazla sayıda "kâfir"i ateşe atmaya zorlamış gibidir. Bu zorlama altında Tanrı, ille de cehennemin açlığını gidereceğim diye, dilediği gibi insanları "sapıklıkta bırakır", "kâfir" kılar, tıpkı "muhafız meleklerin" sayısının "19" olduğunu bildiren yukarıdaki ayette "...Allah dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola erdirtir..." (K. Müddessir 30-31) dediği gibi.

Söylemeye gerek yoktur ki, akli Tanrının, bu yukarda belirttiğimiz şekilde iş görebileceğini kabul edemez. Edemediği içindir ki "19" sayısının "mucizevi" nitelikte olduğu doğrultusundaki şeriatçı iddialarını ciddiye alamaz.

Gerçekten de, örnek olmak üzere verdiğimiz yukardaki şeriat verilerini tekrar gözden geçirerek şöyle düşünecek olursak, şu soruları sormaktan kendimizi alamayız: "Yüce" ve "her şeyi yapmağa kadir" olduğu söylenen bir Tanrı, bütün insanların gönlünü açıp Müslüman yapma olasılığına sahip iken, onları, sırf cehenneme almak için "kâfir" yapmış olabilir mi? Ya da kendi kendisine: "Ben cehennem kâfirlerle dolduracağım söz verdim!" deyip, "kâfir" yaptıklarını cehenneme atar ve attıktan sonra da: "Doldun mu, ey cehennem?" diye sorabilir mi? Ya da hiç insan akli, cehennemin (sembolik nitelikte bile olsa) dile gelip tanrıya: "Daha var mı?" diye soracağını kabul edebilir mi? Elberteki bütün bunlar akli dışlar nitelikte ve dolayısıyla aydın kişilerin havsalası dışında kalan şeylerdir.

Peki iyi ama, neden acaba Kur'an'da, Tanrı'nın, dilediği gibi insanların gönüllerini açıp müslüman yaptığı ya da dar ve sıkıntılı kılıp "kâfir" ya da "müşrik" ("putperest") kıldığı yazılmıştır? Bunun nedenini, biraz önce değindiğimiz gibi, Muhammed'in yaşam siyasetine egemen olan gereksinimlerde aramak gerekir. Şu bakımdan ki, Muhammed kişileri ve özellikle önemli ve etkili kimseleri (örneğin, kendi amcası Ebu Talib'i) müslüman yapmaya çalışıp da yapamayınca, kendisini çevresindekilere ve taraftarlarına karşı güç durumda hissedirdi. Bir yandan "peygamber" olduğunu söylerken, diğer yandan, kendisine en yakın olan kişileri dahi müslüman yapabilecek kudretten yoksun görünmesinin, kendi prestij ve otoritesi bakımından yıkıcı olduğunu bildirdi. Özellikle Mekke döneminde, yani daha henüz güçlenmediği ve insanları zorla, kılıçla İslam'a sokma olasılığının yoksun bulunduğu dönemde, bu tür bir başarısızlık, onun peygamberlik iddialarından pek tehlikeli sonuçlar yaratabilirdi. Nitekim bunun ilginç örneklerinden biri, kendisine babalık yapmış bulunan amcası Ebu Talib'i müslüman yapamamasıyla ilgili olaydır. Ebu Talib, Kureyşlilerin çok saydığı ve sevdiği bir kimse olduğu için Muhammed şunu hesaplamıştı ki, eğer Ebu Talib'i müslüman yapacak olursa, onun sayesinde Kureyşli putataparlardan pek çoğunu İslam'a kolaylıkla sokabilecekti. Ancak ne var ki Ebu Talib, kendi atalarının dininden, yani putataparlıktan ayrılmak istememiştir. Son derece hoşgörülü bir insan olduğu için, Muhammed'in inançlarına saygı göstermiş, hatta onu pekçok tehlikelerden korumuş, fakat bununla beraber ölünceye kadar inançlarını terketmemiştir. Ölüm döşeginde iken dahi, Muhammed'in kendisini son bir defa olmak üzere İslam'a çağırmasına rağmen, atalarının dininden dönmemiş ve "kâfir" olarak ölmüştür.

Söylemeye gerek yoktur ki bu, Muhammed bakımından büyük bir başarısızlıktır. Çünkü çevresindekiler, ister müslüman, ister müşrik olsunlar, onun bu başarısızlığı vesilesiyle: "Bu ne biçim Tanrı elçisidir ki, kendisine babalık eden Ebu Talib'i bile ikna edemedi?" diye düşünerek onun "peygamberliği konusunda kuşkuya düşebilirlerdi. İşte böyle bir kötü durumda kalmamak içindir ki Muhammed "müslüman" ya da kâfir olmanın doğrudan

doğruya Tanrı'nın dilek ve keyfine bağlı bulunduğu Kur'an'a ayetler koymuş, böylelikle kendisini sorumluluktan kurtarmıştır. Ebu Talib'in ölümü üzerine Kur'an'a koyduğu ayet, yukarda belirttiğimiz gibi aynen şöyle: "Allah, kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar; kimi de saptırmak isterse...kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah, inanmayanları küfür bataklığında bırakır" (K. En'am, 125). Böylece Ebu Talib'in müslümanlığı kabul etmemesinin sorumluluğunu kendi sırtından atıp Tanrı'ya yükleyivermiş ve bir bakıma: "amucam'ın müslüman olmasını Tanrı istemedi! Benim yapabileceğim bir şey yoktu" demek istemiştir.

Sadece bu olay vesilesiyle değil, fakat İslam'a sokmak isteyip de sokamadığı ve bu yüzden düşmanlık beslediği diğer kimseler vesilesiyle de Kur'an'a, yukardakine benzer daha nice ayetler koymuştur ki, bunlardan biri de, "19" sayısı ile ilgili ve şimdi üzerinde durduğumuz Müddessir suresi'nin 30 ve 31. ayetleridir. Biraz yukarda değindiğimiz gibi, İslam kaynaklarının bildirmesine göre bu ayetleri, Kureyş eşrafından Velid b. Muğire vesilesiyle konmuştur. Söyendiğine göre Velid, bir defasında Muhammed'in okuduğu Kur'an'ı dinleyince fevkalade etkilenmiş ve etkilendiğini de etrafa hissettirmiştir. Onun bu şekilde etkilendiğini gören Kureyş müşrik'ler telaşa düşüp kendi kendilerine: "Eyvah!" demişler "Velid dininden dönüp müslüman olacak; artık ona bakarak bütün Kureyş dininden dönecektir". Ve işte güya bunu önlemek için Velid'in yeğeni Ebu Cehil devreye girmiş ve bir gün yanına giderek bir sürü kandırmalarla onun İslam'a girmesini önlemiştir. Hatta onu yanına alıp müşriklerin yanına getirmiş ve onların önünde konuşturmuştur. Güya Velid onlara, Muhammed'in, "yalancı", "mecnûn", "kâhin" ya da "şair" gibi lakaplardan ziyade "sihirbaz" lakabıyla çağırılmasının uygun olacağını söylemiş ve şöyle demiştir: "Olsa olsa, o (Muhammed) bir sihirbazdır. Görmüyor musunuz: kişiyi ailesinden, evladından kölesinden ayırıyor". Onun bu şekilde konuşması üzerine Kureyşli müşrikler Muhammed'i "sihirbaz" olarak çağırmaya başlamışlardır (Bu konuda Diyanet Vakfı'nın, Müddessir 21-25 ayetleriyle ilgili açıklamasına bakınız). Ve işte "19" sayısı ile ilgili Müddessir suresi'nin, yukarda belirttiğimiz 30 ve 31. ayetlerini Muhammed, kendisi hakkında ileri geri konuşan ve müslüman olmaktan kaçınan Velid b. Muğire adındaki kureyşlinin tutum ve davranışları vesilesiyle koymuştur.*

Yukardan beri belirttiklerimizden anlaşılacağı gibi söz konusu ayetlerde yer alan "19" sayısının, şeriatçıların pek yanlış olarak sandıkları gibi, mucizevi bir niteliği yoktur. Bu sayı, Kur'an'ın Tanrı sözleri olmaktan ziyade, olsa olsa, yine Kur'an'da yazılı olduğu gibi Muhammed'in sözleri olduğuna kanıttır. Nitekim Diyanet Vakfı'nın yayınladığı Kur'an'ın el-Hâkka suresi'nin 40. ayet'inde aynen şöyle yazılı: "Hiç şüphesiz o (Kur'an) çok şerefli bir elçinin sözüdür". (K. 69, Hâkka suresi, ayet 40).

-(*) Hatta bununla da yetinmemiş, el-Hümeze suresi'nde de onun cehennem ateşine atıldığını söylemiştir (Bkz. K. 104 el-Hümeze, 1-2). Bununla beraber bu sure'de sözü edilen kişinin başka birileri olduğunu söyleyenler de vardır. ■

PROTO-ALEVİLİK ve ALEVİLER-V

c) Kerbelâ Olayı Üzerine Şii Görüşünün Eleştirisi

İsmail KAYGUSUZ

Hüseyin, Irak'a yaklaşırken Küfe'de isyanın çökertildiği üzerine bir dolu uyarı almıştı. Doğrusu Şii tarihleri, yolculuk sırasında konaklama yerlerinden birinde (Salebiye'de) Küfe'den korkunç haberi aldıktan sonra Hüseyin'in yanındaki yoldaşlarını toplayıp, kendilerini ölüm ve yokoluşun (felaketin) beklediğini onlara anlattığını kaydetmektedir. Hüseyin, bu noktada Medine'ye geri döner ya da kendisine yapılmış olan Tayy kabilesinin dağlık bölgedeki kalelerine sığınması önerisini kabul edebilirdi. Bu hareket yollarını reddettiği gibi, Küfe'ye ve bir felakete doğru gitmekte ısrarlı olduğu için kendisini hemen terketmelerini bildirmişti. M. Momen (M.Momen, agy.s.31-32) düşüncelerini belirttikten sonra, aynı sayfalarda Kerbelâ olayı ve Hüseyin'in büyük direnci, kendini kurban edışı üzerinde çağdaş Şii tarihçilerinden S.H. M. Jafri'nin yorumundan, bazı ayrıntılar geçmektedir. Jafri özetle şunları söylüyor:

"Açıktır ki Hüseyin, karşılaşılabilecek tehlikelerin tamamıyla farkındaydı. Kafasında İslam toplumunun bilincinde bir devrime neden olmayı kafasında planlamış ve bir stratejiye sahip bulunuyordu. Ayrıca açık olan bir şey daha vardı; Hüseyin Hicaz'da kolay yapabileceği bir askeri desteği örgütleme ve harekete geçirmeye çalışmadı ve ne de mevcut herhangi bir fiziksel gücü kendi çıkarı için kullanmayı denedi... Öyleyse Hüseyin'in kafasında ne vardı? Neden hâlâ Küfe yönünde gidiyordu? Batılı İslam tarihçiliği, bütün dikkati Kerbelâ olayının hemen göze çarpan dışsal görünüşü üzerinde toplamış ve Hüseyin'in kafasındaki çatışmayı (ihtilafı) tartışarak içsel tarihi çözümlemeye asla uğraşmadığını göstermek doğrusu cansıkıcıdır... Oysa bir bütün olarak, Kerbelâ olaylarını dikkatli bir araştırma ve analiz, Hüseyin'in başlangıçtan beri, Müslümanların dinşel bilinç ve anlayışlarında tam bir devrim, bir ihtilal yaratmayı planladığı gerçeğini açığa çıkarır. Hüseyin'in davranış ve eylemlerinin hepsi gösteriyor ki, O, askeri güç ve kudret aracılığıyla kazanılan bir zaferin daima geçici olduğu gerçeğinin farkındaydı. Çünkü daha güçlü bir iktidar zaman içinde onu çökertebilir. Fakat acı çekme ve kurban vermeyle kazanılmış yengi ebedidir ve insan bilinci üzerinde silinmez izler bırakır..."

Gerçekte Jafri'nin düşündüğü gibi, Hüseyin'in Mekke ve Medine halkından askeri bir

örgütlemesini sağlayacak somut koşullar yoktu. Yezid'in valilerinin ağır baskıları ve mensup olduğu Haşimi kabilesinin de siyasetten uzak durmaları için verilen paralarla ekonomik rahatlığa kavuşmuş olmaları bu duruma engeldi. Ayrıca Hüseyin'in aristokrat tavrı da, bu kentlerdeki köleler ve yabancı (mevali) azatlılarla, yani emeğiyle geçinen aşağı sınıflarla ilişki kurmasına engel oluyordu. (Ya da yönetimin baskısından kuramamıştı. Daha sonraki yıllar, üvey kardeşi Muhammed Hanefi bunu başaracaktı.) Oysa Ali'nin ve Ehlibeyt'in gerçek destekleyicileri ve kendi ailesini kutsallaştıran, bu uğurda canlarını vermekten çekinmeyecek olan toplumun bu kesimleriydi. Hepsisi de amansız koşuşturmalar yüzünden yer altına inmiş Saba'yi örgütlenmelerine bağlıydılar. Hüseyin'in siyasetini, Hicaz dışındaki kabile başkanlarını kutsal aile ayrıcalığıyla kendisine çekmeye bağlamış olduğu görünüyordu. Bir de, daha önce sözünü ettiğimiz İran ve İslam İmparatorluğunun sınır boyları olabilirdi...

Jafri, idealist yorumunu tam bir Hegel diyalektiği içinde sürdürmektedir:

"Eylem ve karşı eylem (action and reaction) arasındaki mücadele ve çatışmanın doğal gelişimi şimdi gündemdedi. Yani, Muhammed'in ilerici İslamcı eylemi (progressive Islamic action), İslamöncesi putperstlik pratiğinin düşünme yöntemleri içerisinde Arap tutuculuğunu bastırdı. Fakat, otuz yıldan daha az bir zaman içinde bu Arap tutuculuğu, Muhammed'in aksiyonunu bir kere daha değiştirmek ve bozmak için, güçlü bir reaksiyon (karşı eylem) olarak, Yezid'in karakterinde iktidar oldu. İslam şimdi, Hüseyin'in düşüncesinde, eski Arap reaksiyonuna karşı Muhammed'in aksiyonunu (eylemini) yeniden etkin kılmamanın korkunç gereksinimi içindeydi ve bunun için tam anlamıyla bir sarsıntıya muhtaçtı... Hüseyin'in, İslama ilişkin ilkelefe karşı açıkça reaksiyon gösteren Yezid'i kabul etmesi, Muaviye ile Hasan'ın durumunda olduğu gibi sadece politik bir düzenleme anlamına gelmeyecekti, aynı zamanda Yezid'in karakteri ve yaşam yolunu onaylamak olacaktı... Hüseyin, sadece silahlı gücün İslam eylemi ve bilincini kurtarmayacağını anladı. Ona göre büyük bir sarsıntıya, kalbleri ve duyguları sarsmaya gereksinim vardı. Bunun, sadece acı çekme ve ken-

dini kurban verme sayesinde başarılacağına karar verdi. Bunu anlamak, özellikle Sokrates ve Joan of Arc (Jean d'Arc) gibi idealleri için ölümü kucaklayanların kahramanca eylemleri ve fedakârlıklarını iyi değerlendirenler için anlamak zor olmayacaktır. Bunların hepsinin üstünde, insanlığın kurtuluşu için İsa'nın kendini feda etmesi örneği vardır..." (M.Momen, agy.s.32)

Elbetteki onuru, düşünce ve inançları ve büyük idealler için canını vermiş kişilerden insanlık çok şey öğrenmiş. Onlar çağlar boyu, kendilerinden sonra gelenler için, erdem, yiğitlik, korkusuzluk ve haksızlığa direnme örnekleri oluşturmuşlardır. Hüseyin de bu örneklerden biridir. Hüseyin'in büyüklüğü, Yezid'in haksızlığı ve zalimliğine boyun eğmemek için, bir avuç yandaşıyla 4-5 bin kişilik silahlı çıkarıcı güce Kerbelâ çölünde ölümüne direnmesiydi. Jafri'nin yazdığı gibi, Hüseyin ailesini yanına almış, çeşitli uyarılara rağmen, 'kalplerde ve duygularda büyük sarsıntı yaratmak ve İslam İmparatorluğunu sarsmak için' Mekke'den kefeneye dolanıp çıkmamıştı. Ölümüne değil, kurtuluşa ve -doğrudur- 'Muhammed'in aksiyonunu' yeniden yükseltmeye gidiyordu.

Hatta, Jafri'da inanç duyguları iyiden ağır basmış olmalı ki, sonraki satırlarda Hüseyin'in, babasının kuzenlerinden İbn Abbas'ın ailesi ve çocuklarını götürmemesi uyarılarını tutmayışını şöyle açıklıyor: "Karşı güçlerin vahşi doğasının genişlemekte olduğunun farkına varan Hüseyin, kendisini öldürdükten sonra Umeyy oğullarının (Emevi yönetiminin) kadınları ve çocuklarını esir alıp Küfe'den (Neredeyse Akr köyüne yakın Kerbelâ'dan, demesi kalmış. İ.K) Damascus'a (Şam'a) götürceğini biliyordu. Esir edilmiş Muhammed'in ailesini götüren (işte) bu kervan, Hüseyin'in mesajını halka götürecekti, reklamını yapacak ve Müslümanların kalplerini bu trajedi üzerinde düşündürmeye zorlayacaktı." (...would publicise Husayn's message and would force the Muslims' hearts to ponder on the tragedy. Agy.s.32.)

Tarihsel sonuçları bilen çağdaş Şii yazarı, Hüseyin'in de, bizzat kendi başına geleceklere aynısıyla bilerek Mekke'den ayrıldığını, gerçekmiş gibi anlatması onu yüceltmiyor. Tersine küçük düşürüyor. Başlarda anlattığı bazı nedenlere dayandırıp bir sonuca varıran diyalektiği de ortadan kaldırıyor. Hüseyin'in kendi alın yazısını bildiği ve buna engel olu-

nacak her türlü yardım ve kurtuluş önerilerini reddettiğine inanan Şii (ve bazı fanatik Alevilerin) anlayışdır bu. Onlara göre, Muhammed, torunu Hasan'ın ağzından, Hüseyin'in ise boynundan öper ve ağlarmış. Sorulduğunda İslam Peygamberi, Hasan'ı ağzından zehir içirerek, Hüseyin'i boynunu keserek şehit edeceklerini söylemiş. Dahası Kerbelâ'da melekler ve cinler, ordularına çekip Hüseyin'e yardıma gelmişler ama, o kabul etmemiş. Örneğin yukarıda sözünü ettiğimiz Hatayi'nin Kerbelâ şiirinde şu dizeleri görüyoruz:

*İmdadına geldi cafer-i cinni
Başında var idi yüzbin ecinni
Emreyle Hüseyin koymayak canını
Ne yaman kastetti kafir murani
...
Emredin adem donuna girelim
Görünerek karşısına duralım
Anlar bize biz anlara vuralım
Yolunda dökelim bir damla kanı*

Hüseyin'in İsa'ya benzetilerek, 'dünya insanlığının kurtuluşu için kendisini ve ailesini kurban etti' yargısı da fazlaca idealist yaklaşımdır. Elbette ki, İsa Peygamber de, insanlığı kurtarmak amacıyla çarmıhta ölüme gitmemiştir. Ancak her ikisi de hak bildiği, doğruluğuna inandığı yaşam biçimini oluşturan inancını sürdürememektense, ölmeyi yeğledikleri gerçektir. İsa'nın direnci, çarmıhtaki dayanılmaz büyük ızdırabıdır. Hüseyin ise en yakınlarının, gözleri önünde tek tek hunharca şehit edilmelerinin verdiği büyük manevi acıyla birlikte, son nefesine kadar vurularak (fiziksel) da direnmıştır.

Onun Kerbelâ'ya kadar yolculuğunu uzatması, ailesini ve kendisini ölüme değil, tersine kurtuluş umudunu yakalaması içindi. Bu umut Hicaz ve Irak topraklarından uzaklaşmaya bağlıydı. Hüseyin'in bu yolla kurtuluşu, Emevi yönetimi altında ezilen, her türlü maddi ve manevi baskıyla sömürülen halkların da -zamana yayılı (belirli bir zaman içinde)- kurtuluşu olabilirdi. Yoksa Hüseyin, Tamimli Hürr b. Yezid'in başında bulunduğu öncü kuvvetlere saldırsaydı, yine aynı felaket yaşanacaktı. Küfeli askeri birliğin başındaki Ömer b. Sad'la, dolayısıyla Küfe valisi Ubeydullah ve Emevi Halifesi Yezid b. Muaviye ile görüşmelerinin tam sekiz gün sürmesi, kurtuluş için Hüseyin'in bir çeşit gönüllü sürgünde ısrarından olmalıdır. Ancak yönetim, onun gizli niyetlerinden kuşkulandığından, Kerbelâ'dan uzaklaşmasına izin vermemiş ve 'Yezid'e biatı' dayatmıştır. Oysa Hüseyin, hangi haklı görünümde gerekçeler gösterilirse gösterilsin, bunun nasıl bir gurursuz ve aşağılanmış bir tutsak yaşam olduğunu biliyordu. Kardeşi Hasan'ın, ha-

lifeliğini kabul ederek Muaviye ile yaptığı anlaşmayla yaşadığı 19 yıllık Medine esaretine, kesinlikle bir daha geri dönemezdi. Manevi ölümü değil, direnerek fiziksel ölümü, nesnel yokoluşu tercih etti. İnsanın, ezilenin yanında yer alıp, toplum yararına yarattığı düşünce, inanç ve haklı dava uğruna maddi (nesnel) ölümü, onun manevi olarak sonsuza kadar yaşamasını getirmiştir. Hüseyin de, haksızlığa karşı ölümüne direncin simgesi olarak hep yaşamış, bayraklaşmıştır. Ama onun yaşaması, Şiiilerin her Muharrem ayında 'Kerbelâ Tragediası' olarak sundukları karamalara bürünüp, zincirler ve kesici aletlerle vücutlarına acı verme törenleriyle olmamış. Hüseyin'in öcünü almak adına ilk isyan ateşini yakarak, onun direnişi ve haksızlığa başkaldırısını kendilerine bayrak yapan, 684'lerde Kaysanilerle başlayıp 15, 16, ve 17. yüzyıllardaki Kızılbaş direnişlerine kadar süren, yüze yakın (belki daha fazla) ihtilalci Alevi siyasetleriyle gerçekleşmiştir. Emevi yönetimleriyle işbirliği yaptıkları kadar, Abbasi yönetimine büyük vezirler ve valiler vermiş Ortodoks Şiilik ve Şiiilerin Ali evladına, Ehlibeyte sevgisi ve bağlılığı hiçbir zaman Alevilerinki gibi olmamıştır. Çağlar boyu sürdürdükleri, Muharrem ayında Kerbelâ Şehitlerine ağlama, yas tutma ve dövünmeler, (Küfeli) Şiiilerin Hüseyin'e ihanetleri ve Yezid ordusuna katılıp onlara silah çekme, günahlarını bağışlatmak içindir. Deyim yerindeyse, tövbe etme ve Hüseyin'den af dileme törenleridir. Büyük olasılıkla bu törenler, Küfeli ihanetçi Şiiilerin, Hüseyin'i şehit etmelerinden sonra kurdukları Tavvabin (Tövbeciler, tövbe edenler) geleneğinin sürdürülmesiydi. Kerbelâ kırimıyla, İslam dininin ortadan kaldıramadığı, Mekke'li Kureyş oymağına bağlı Umeyd (Emevi) ve Haşimi kabilesi rekabeti Emeviler lehine kesinlik kazanmış. Yezid, Muhammed'e yenilen dedesi Ebu Sufyan'ının, babası Muaviyen'in, Ali ve Hasan'ı ortadan kaldırarak başlattığı öç almayı hunharca tamamlamıştır. Hüseyin'in Kerbelâ'da katledilmesi ise, Ortodoks İslam baskıcılığına karşı Heterodoks İslamın (Aleviliğin) çeşitli adlarla, 'din ve inanç örtüsü altında' öncülük yaptığı halk hareketlerinin, toplumsal başkaldırıların asıl başlangıcı olmuştur.

2- KERBELÂ SONRASI HETERODOKS İSLAMIN (PROTO-ALEVİLİĞİN) YÜKSELİŞİ

■ *Küfe'de Tavvabin (Tövbe edenler) Örgütlenmesi ve Suçluluğun Bedelini Ödeme Çabaları:*

Hüseyin'in ölümünden kısa bir süre sonra, ihanetlerinin korkunç sonuçları karşısında Küfeliilerin vicdanları rahatsız oldu. Tanrı-

nın, yaptıkları bu ihaneti bağışlaması için, 'Tövbe Edenler' örgütünü kurarak, Hüseyin'in öcünü almaya ve kendilerini bu uğurda feda etmeye and içtiler. Yaşları altmışın altında olmayan kişilerden oluşan bu örgüt, 100 kişiyle kurulmuştu. Başlarında Huzaa kabilesine mensup, Peygamberin eski sahabelerinden Süleyman b. Surad bulunuyordu. Bu kişi daha önce de Hüseyin'i Küfe'ye çağıran Şiiilerin başındaydı. Bunun yanı sıra Tavvabin veya Tevvabin (tövbe edenler) adı verilen Şii birliğinin başında Fezare, Ezd, Bekr ve Becile kabilelerinden dört başkan daha vardı. Yezid'in ölümüne kadar gizli kalan örgüt, Süleyman'ın toplantılarda sık sık yaptığı aşağıdaki konuşmayla, giderek genişliyordu:

"Altından buzağıyı yapıp-ona taptıktan sonra, eski İsraililerin yaptığı şeyi yapın! Musa onlara 'büyük günaha girdiniz, şimdi bu günahı ölümlle silin!' dediğinde bunlar, ancak bu suretle suçlarından kurtulacaklarını anladıkları için, boyunlarını bıçağa uzatmışlardı. Şu halde siz de öyle yapın. Kendinizi ölüme adayın, kılıçlarınızı ve mızraklarınızı bileyin; kendinize savaş araçları ve at hazırlayın! Allahın yanında af aramanın yegane çaresi, sonunda mahvolsak bile kendimizi, mücadeleye atmaktır. Ölülerin durumu, işlediğimiz suç yüzünden, işkence gören biz yaşayanlardan daha iyidir."

Hepsi tam anlamıyla örgütün üyesi olmakla birlikte, söylentiye göre 16 000 kişi savaşmak üzere yola çıkma sözü vermişlerdi. Medain ve Basra kentleriyle de ilişki kurulmuş bulunuyordu. (J. Wellhausen, agy.s.116-118)

Amaç Hüseyin'in öcünü almaktı. Gerek İslam İmparatorluğu ve gerekse Küfe'deki siyasi değişiklikler dolayısıyla harekete geçme zamanı gelmişti. İlk hedefin, önce Küfe'yi ele geçirmek ve Ubeydullah'a boyun eğip, Ömer b. Sad'ın ordusuna katkıda bulunarak Hüseyin'in katli suçuna ortak olan eşrafı kovmak olması isteniyordu. Ama Süleyman buna karşı çıkmış ve asıl hedefe, yani Emevi yönetimine ve şimdi yeni Halife Mervan adına Elcezire bölgesinde savaş durumunda bulunan Ubeydullah b. Ziyad'a karşı onları yönlendirmişti. Böylelikle diğer kentlerdeki Şiiilerle birlikte, Küfe eşrafının da desteğini alacaklarını umuyordu. 15 Kasım 684'de, İbn Ziyad'a karşı savaşmak üzere Küfe yakınlarında Nuhayle'de toplanma kararı alındı.

Toplanma gününde ancak 4000 kişi biraraya geldi. Birkaç gün sonra, her kabileden Araplar ve bazı Kurra (Kuran okuyanlar) ehlinde oluşan atlı ve iyi donatılmış bu birlik Kerbala'ya vardı. Tevvabin birliğinde yabancı köleler ve azatlılar (mevali) yoktu. Bu isyancı silahlı birlik, tamamıyla Ortodoks Şii-

ilerden oluşturulmuştu. Kerbelâ'da Hüseyin'in mezarının çevresinde, bir gün boyunca geceli gündüzlü ağlayıp sızlayarak, hem kendisine karşı suçlu olduklarını itiraf ettiler hem de öç almaya and içtiler. 19-20 Kasım 684, ilk Kerbelâ şehitlerini anma ve ilk matem törenlerinin yapıldığı tarih olmalıdır. Buradaki kalabalığın, aynı dönemdeki, Hacı olmak için Kabe'yi tavaf edenlerden çok daha fazla olduğu bildirilmektedir. Buna dayanarak, J. Wellhausen'in İranlıların değil, Küfeli Tövecilerin (Tevvabin) Kerbelâ Şehitleri kültünü yarattıklarını söylemesi, bizce de doğrudur. (Agy.s.119) Ancak İranlı Şiiler, bu matem geleneğini trajik bir biçimde yüzyıllardır sürdürürken, Küfelilerin ihanet suçluluğuna da ortak olduklarını hiç düşünmediler mi acaba?

Süleyman'ın başında bulunduğu Tevvabin Şii ordusu, Fırat kıyısı boyunca hareket ederek Karkısıye'ye, oradan da Habur ırmağı üzerinden Resulayn'de karargâh kurdu. Burada dinlenme halindeyken, Ubeydullah'ın 30 bin kişilik beş Suriye birliğinden ikisi tarafından, 4 Ocak 685'te, ansızın bir saldırıyla kuşatılıp darmadağın edildi. Yiğitçe çarpışan Tövecilerin çok büyük bir kısmı öldürüldü. Sağ kalanlar geri çekilirken, zamanında kendilerine katılamayan Medain ve Basra'lı Şiilerle karşılaştılar. Ama artık iş isten geçmişti. Toparlanıp savaşı sürdüremediler. Bu kişileri harekete geçirmiş olan sadece suçluluk duygusuydu. Bu çabayı Kerbelâ'da Hüseyin'in tarafına geçerek sürdürselerdi, tarihin seyri değişebilirdi. Artık yapıp yapacakları tek şey, gözyaşı dökmektir. Böylece, büyük yas içinde karşılıklı ağlaşıp dağıldılar. Bu uğurda ölenler ise ihanet suçluluğunun bedelini ödemiş oldular.

b) Kaysaniler (Sabai-Kaysaniyya-Muhtariyye) Hüseyin'in Öcünü Alıyor

Yezid'in ölümüyle (683) birlikte, Küfe'de farklı kabile partilerinin başkanları, yani yüksek Küfe eşrafı (kabileler aristokrasisi) toplanıp, Hicaz'da halifeliğini ilan etmiş olan Abdullah İbn Zubeyr'in yönetimini tanımaya karar vermiş. Ondan, kendi şehirlerini yönetecek bir temsilcisini göndermesini rica etmişlerdi. Böylece Irak, İbn Zubeyr'in yönetimi altına girmişti. Ancak oraya, Ali'nin üçüncü oğlu (Hanife kabilesine mensup Havle adındaki kadından oğlu), Muhammed İbn al-Hanafiyya adına Şiiler arasında propagandayı iletmiş olan Mukhtar ath-Thaqafti (Sakafi) da gelmiş. 684'de bir Cuma günü Küfe sokaklarında "Size zafer ve kurtuluş müjdeliyorum. Bu iş Süleyman'ın başaracağı bir iş değildir!" diye bağırıyordu. Ama Kerbelâ Şehitleri uğruna harekete geçmiş olan Töveciler örgütü, Mukhtar'la birleşmeyi reddetmişlerdi.

(M.Momem, agy.s.35; J. Wellhausen, agy.s.123)

Buna rağmen, farklı bir sosyal nitelikte bulunan Şii Tavvabin hareketi yenilgisinin de öcünü almak Mukhtar'a düştü. Sakif kabilesinden olduğu için Mukhtar as-Sakafi adıyla anılan bu kişi, yüksek bir aileye mensuptu. Babası Büveyh Nuhayle yanında İranlılara karşı İslam ordusuna kumanda etmiş ve bu savaşta ölmüştü. Halife Ömer'in oğlu Abdullah eniştesi. Kendisi ise büyük nüfuz ve önemli biri olan Ensar'dan Numan b.Beşir'in kızıyla evliydi. Küfe'de bir evi ve yakınında, içinde 100 yabancı kölenin (İranlı) kişinin çalıştığı Hutarniye çiftliği vardı. Muaviye'nin ölümünden sonra, bu mevlaları(köleleri) ile Küfe'ye gelip Müslim Akil'i evinde konuk etmiş ve ayaklanmaya katılmış ve Ubeydullah'tan çok kötü bir dayak yemiş olduğu söylenir. Bu yüzden, onu erinde gecinde parça parça edip, Hüseyin'in öcünü alacağı üzerine yemin etmiş.

J. Wellhausen, Mukhtar'ın geçmişinin karanlık içinde olduğunu söylerken, olasıdır ki Shahrastani'nin Mukhtar için söylediği, 'Şii ve Kaysani olmak için Al Zubeyr'in partisine girmeden önce Harici olmakla (siyasete) başladılar' sözleri kastediyor olmalı. Ama kendisi kullanmadığına göre, bu birbiriyle çelişen nitelemelerin, belki onu kötülemek için söylendiğini düşünüyordu. (J. Wellhausen, agy.s.121-122; Shahrastani, Al Milal, (Fr.) s.262)

Kuşkusuz bunların hareketi yükseltmede çok büyük önemi vardı. Muhammed al-Hanefi ile görüşüp ondan, 'Tanrı, Ali oğullarını, kim düşmanlarından kurtarırsa, ondan razı olacağı' icazetini almış ve hatta İbrahim b. Al-Ejder gibi Şii eşraftan bazılarına, kendisine itaat etmesi için mektup bile yazdırmıştı. Kısacası Al-Hanefi, babası ve ailesini tanıtsallaştıran ve Ali'nin kendisinde zuhur ettiğine, kurtarıcı (Mehdi) olduğuna inanan Sabaileri kendine destek yaptı. Mekke ve Medine'de yaşadıkları yıllarda Hasan ve Hüseyin'in yapmadığını yapmış, Heterodoks İslam inancına sarılmış aşağı tabakadan emeği ile geçinen halkı ardına almıştı. Shahrastani gibi sünni İslam heresiografları, Mukhtar'ın Muhammed al-Hanefi'yi isyan için kandırdığı ve baştan çıkardığını söylüyorlarsa da, bu doğru değildir. Sakafi kabilesinde olan Mukhtar'ın toprak sahibi olduğu ve çiftliğinde köleleştirilmiş savaş tutsaklarını çalıştırdığını söylemiştik. Altmış yaşın üstünde ve birçok savaşlara katılmış, önderlik girişimlerinde bulunmuş. Başarılı olamamıştı. Ama Muhammed al-Hanefi'yle görüştüğünden sonra çok farklı bir stratejiyle harekete geçiyor. Muhammed al-Hanefi, Abdullah İbn Saba'nın gizli Ali kültünü daha geliştirdiği anlaşıyor. Ayrıca Ali'nin azatlısı, kendisinin de öğrencisi olduğu söylenen Kaysan'a atfen 'Kaysaniyye' adının verilmesi de, al-Hanefi'nin

Mukhtar'a kimlerle hareketi götürebileceğini önerdiğinin göstergesidir.

Mukhtar as-Sakafi, Ali'nin çok yakın arkadaşı (Alevi inancındaki kırklardan biri sayılan) Malik al-Ejder'in oğlu İbrahim'i de yanına alınca, 685'in 18 Ekim'inde Küfe'de, Hüseyin'in öcünü almak alma parolasıyla başkaldırdı. Üç gün içinde Küfe eşrafı teslim oldu ve Mukhtar'ın egemenliğini kabul ettiler. Vali İbn Muri kaçıp saklandı. Mukhtar vali konağına yerleşerek eşraftan, Al-Hanife adına "Tanrının keliması, peygamberin sünneti ve Kutsal Ailenin öcünü alma, kafirlerle savaş, zayıfları koruma" üzerine biat aldı. Hazineden aldığı 9 milyon dirhemle savaşçılarını ödüllendirdi. Yaklaşık 9000 savaşçıya 200 ila 500 dirhem dağıttı. Öç için başkaldırmış olan Mukhtar, hemen hemen kansız ele geçirdiği Küfe'de heyecanı yatıştırarak, düşman partileri barıştırma çabasına girdi. Adaleti sağladı. Aynı yıl içinde İbn Zübeyr, Muhammed al-Hanife'yi Kabe'de kuşatarak, kendisine biat etmediği takdirde öldürmekle tehdit etmişti. Yardım istemesi üzerine Mukhtar, 4000 kişilik lobutlu birliklerle gelerek, onu kurtardı ve böylelikle Mekke'yi de ele geçirmiş oldu. Bu arada Küfe'den Muhammed al-Hanefi'ye getirdiği parayı askerler arasında paylaştırdı.

Mukhtar'ın az önce kısaca değinildiği gibi, başına geçtiği, isyana götürdüğü apayrı bir toplumsal kesimdi. Arap olmayan ve Mevali dedikleri yabancılardı. Bunlar Küfe halkının yarısından fazlasını oluşturuyor, zenaat ve ticaretle uğraşıyorlardı. Hatta Arap savaşçıları (askeri aristokrasi), halkın yiyecek işini bunlara bırakmıştı. Bunların çoğu, köken ve dil bakımından İranlıydı. Savaş tutsağı olarak Küfe'ye getirilmiş, burada İslamı kabul ettikten sonra azat edilmişler ve mevla (uşak, hizmetçi) adıyla arap kabileleri arasına kabul edilmiş. Görünüşte köle değillerdi ama efendilerine sıkı sıkıya bağlı, onların himayesine muhtaç ve kendilerine hizmet etmekle yükümlüydüler. Mukhtar Mevali'nin yüreğindeki, azatlı kölelikten kurtulup, Arapların sahip oldukları haklara sahip olmak, onlarla eşit olmak duyguları körüklemiş. Kendi eski dinlerinden ödünç alınmış inanç öğeleriyle beslenmiş Kaysanilik bayrağı altında, Hüseyin'in öcünü alırken, asıl kendilerini ülkelelerinden etmiş, topraklarından koparıp köleleştirmiş Arap efendilerinden büyük hınçlarını çıkaracaklardı. Mukhtar iktidara götüürürken kendilerinin de Araplara eşit ve özgür bir yaşama kavuşabilme umut ve sevinci yaşıyorlardı. Silah olarak sadece topuz (lobut) kullanan Mukhtar'ın azatlı köle askerleri, kendileriyle yanyana değil-karşı karşıya bile savaş yapmayı hor gören Arapları, kendilerini onlarla eşit saymasından ötürü, ona çok sıkı bağlanmışlardı. Üstelik Mukhtar'ın 'zayıfları koruma siyaseti' bu azatlı köleleri ilgilendiri-

yordu. Böylece Muhtar aristokrat bir Arap olduğu halde, ezilen, horlanan sınıflara önderlik yapan Abdullah İbn Saba'dan sonra ikinci kişi olma onuru taşır. Hem de bu sınıfların hak ve özgürlüklerini kazanması ve korunması üzerine siyaset yaparak. Muhtar'ın bencillik ve yükselme tutkularına, Şii kitleleri ve yabancı azatlı köleleri alet ettiği ve Hüseyin'in öcünü almayı bahane ederek onları kullandığı savları doğru olamaz.

Dozy, A.Müller ve J.Wellhausen gibi Avrupa'lı İslam tarihçilerinin temelde birleştikleri bu sav, isyancı halk önderlerini sevmedikleri ve dinsel heterodoksizme karşı olduklarından. Tarihsel olaylara din ve idealizm açısından bakmış olmalarındandır.

Muhtar'ın başkaldırdığı Küfe'de, savaşlar yaptığı Hicaz'da, Suriye'de, kısacası İslam İmparatorluğunun her yerinde kendilerini efendi sayan Arapların nüfusu kadar, Pers, Kürt, Türk, Nubialı-Afrikanlı yabancı kölelerin nasıl insanlık dışı koşullarda yaşadıklarını sanki bilmiyorlardı! Ortodoks İslam yönetiminin ezdiği, hor gördüğü ve Arap kent eşrafı ya da büyük toprak sahiplerine uşaklık ettirdiği bu ezilen kitlelerin insanca yaşamalarını sağlayacak, sınıfsal çıkarlarını kendi çıkarlarında birleştiren önderlere, geçmişine ne olursa olsun, sadece saygı duyulur. Bu çıkar birleşimi egoizmle tanımlanamaz... Burjuva tarihçiler, J.Wellhausen'in kendisinin "Taberi tarihinde Ebu Mihnef'in Muhtar hareketi hakkındaki rivayetlerinin hepsi de, önce Muhtarın tarafında olmuş, sonra da ondan ayrılmış olanlardan alınmıştır"diyerek itiraf ettiği gibi, bu önemli toplumsal mücadeleyle ilişkin bilgileri Taberi'den farklı değerlendirmemektedirler.

Muhtar'ın iki yıl boyunca Hicaz'da, Suriye'de, Irak'ta İbrahim Ejder'le birlikte yaptığı savaşlarda, karşısına çıkan orduları yenerek, bölgeye tamamıyla hakim olmuştu. Kaysani hareketi Batılı ve Sünni tarihçilerin yazdığı gibi bir Şii hareketi değil, temelde yabancı kölelerin, azatlıların, yani ezilen halkların, efendilere-sahiplerine karşı yaptıkları sınıf savaşıydı. Ali inancı örtüsüne bürünmüş, oğlu Muhammed al-Hanefi'de somutlaştırılan bir Alevi (Heterodoks İslam) hareketidir. Savaşının güdüsü, Hüseyin'in öcünü almaktır. J.Wellhausen genişçe, fakat çok karışık bir biçimde ele aldığı (agy.s.116-150) hareketi anlatırken, bir yerde şöyle yazıyor: "Esir düşen Hüseyin'in katillerinin idamıyla başlayan hareket, kaçanların izlenmesiyle de sürüp gitti. Kerbelâ'nın baş suçluları, güya Medine'deki korkuluk(!) İbnül-hanefiye'nin emriyle, birer birer saklandıkları yerden çıkarıldılar. Uşaklar ve azatlılar, iz süren köpekler gibi eski efendilerini arayıp buluyorlar, kadınlar kocalarını ele veriyorlardı. Sadece Şemir b. Zî Cevşen

değil, Ömer bin Sad ve diğer bir çok Kureyşli canlarından oluyordu. Eşraftan kaçabilenlerin çoğu Basra'ya, Mus'ab'ın yanına gittiler." (agy.s.136-137)

Bu büyük toplumsal başkaldırı hareketi, Mekke'deki Şii halifeye bağlı Sünni ve Şii eşrafın, büyük toprak sahipleri ve Arap kabile başkanlarının desteklediği Basra valisi Mus'ab tarafından, 687'de yine Küfe'de boğuldu. İbrahim b.Ejder'in, ordusuyla Suriye'de bulunduğu bir dönemde, Mus'ab, ordusuyla Küfe'yi kuşattı. İbrahim'le haberleşmesine de engel olarak, Muhtar'ı içkaleye sıkıştırdı. Muhtar 4 ay direndi. Açlık ve susuzluk baş gösterince, bir yarma hareketi yapmak istediye de başaramadı. 19 adamıyla yaptığı çıkış hareketinde, 67 yaşındayken öldürüldü. 6-8 bin arasında azatlı köle öldürüldü. Karısı da idam edildi. Mus'ab, Mevali'den öç almak isteyen Küfe asillerine izin verdi. Bu yüzden oluk gibi yabancı azatlı köle kanı akıtıldı. Oysa Muhtar, Küfe'yi ele geçirdiğinde kölelerin Küfeli efendilerine karşı giriştikleri böyle bir katliamı önlemişti. (J.Wellhausen, agy.s.131,142)

"Baskı altındaki halk tabakalarıyla bağlantı kurunca", diyor J.Wellhausen (agy.s.147), "Şia milli Arap zeminini terketti. Bağlantının harcı islamdı. Ama bu eski islam değil, yepyeni başka bir dindi." (Taberi 2, s.647,6. 651,2) "Bu, Muhtar'ın da içinde bulunduğu karanlık ve sapık inanç, maruf (tanınan) adıyla Sabaiyye'den neşet etmekteydi (doğmaktaydı). Bunlar şimdi, Şia'nın Sünniliğe karşı daha reddedici bir tavır takınmaya ve Sünnilik ile farklarını kesin olarak belirtmeye zorlanması nedeniyle, geniş çevrelerde üstünlük kazanan bir yön tutturdular. Sabaiyye'e Kaysaniyye de denir. Kaysan mevali'nin başıydı. Eğer aynı zamanda o Sabailerin de başı idiyse, bundan Sabailerin de Mevali olduğu anlamı çıkar. (Taber, 2,s.623, 14. 651, 12.)"

Sabailer incelerken üzerinde genişçe durduğumuz gibi, ilk kez Abdullah İbn Saba Ali yandaşlığını, Ali inancı-tanrısallığı olarak ezilen yabancı, köleleştirilmiş halklara, mevaliye ve yoksul Araplar arasına taşımıştır. Çok büyük olasılıkla Kaysan da, Ali'nin mevlası (kölesi) olması dolayısıyla, Abdullah İbn Saba'nın arkadaşı ve Sabai önderlerindendi. Abdullah İbn Saba ve arkadaşları öldürülmeleri sırasında Kaysan Muhammed al-Hanefi'nin mevlası olarak, onun aralarında yaşadığı Hanifa kabilesinde saklanmış olabilir. (Burada Sayyid al-Himyari ve Kusayrinin anlattıklarından hareket ederek bir gerçeği daha ortaya çıkarmak olası görünüyor: Muhammed İbn ül-Hanefi dördüncü İmam olarak, Hüseyin'in ölümünden sonra, 'hak ve adaleti zafere ulaştırmak

için' ortaya çıkışı (Muhtar tarafından ortaya çıkarılışı) onun dirilişi, ölümden hayata dönüşü gibi değerlendirilmekteydi. Bu ölü yıllarını(!) da Ridwa dağında yeşillikler içerisinde, bir arslanla panterin eşliğinde, bal ve su akan iki kaynaktan beslenerek geçirmişti. (Shahristani, Al Milal.s.264-265; J.Wellhausen, agy.s.152-153) Kuran'da (LV, 50-66) cenneti ve İncil'de (II,7) İsa'yı anlatan ayetler anımsatan bu inançsal betimlemeler, İbn ül-Hanefi'nin olasılıkla Ali'nin ölümünden sonra, 25 yıl boyunca ölmüş olduğunu etrafa yayan kabilesi tarafından Medine yakınındaki Ridwa dağında saklandığını göstermektedir. Wellhausen'in Taberi'ye dayanarak söylediği gibi 'ayrı din' değildi. Heteredoks İslam, yani proto Alevilikti. Mevalinin eski dinlerinden alınan inanç öğeleriyle 'İslam harcı' yoğurulup sunulmuştu.

Shahristan'daki bilgiler, Muhtar as-Sakafi'nin de Kaysaniliğe felsefi derinlik kazandırdığı ve 'kutsal koltuk' gibi putperest öğeler de kattığını gösteriyor. İki yıl boyunca Muhtar'ın katıldığı savaşlarda askerinin öne sıra götürülen, Ali'nin kutsal emaneti olarak kendilerine zafer kazandırdığına inanılıyordu. Bir konsol gibi tahadan ve daima üstü örtülü durur ve törenlerde açılırdı. Hacerülesved gibi putperestlikten bir parçaydı. Kökeni Yemen'de ve Musevi inancında aranabilir. Önce Tanrının, daha sonra da Tanrısallaştırıldığı için artık Ali'nin koltuğuydu; onları zafere ulaştıracaktı. Ayrıca partizanlarına Muhtar, çarpışmalar sırasında havada ansızın gözükken beyaz güvercinlerin, kendilerini korumak için gökten inen ve güvercin donuna girmiş melekler olduğuna inandırmış. Sahte mucize gibi anlatılan bu olay, Dozy ve J.Wellhausen'in kabul ettiği gibi, bunların Muhtar'a gönderilen (ya da kendisinin gönderdiği) posta güvercinleridir.

Ama asıl Muhtar'ın Kaysaniliğe (proto Aleviliğe) getirdiği ve Shahristani'nin 'asla kabul edilemez' dediği, 'iradei cüziyye, yani özgür insan iradesinin, iradei külliye, yani herşeyi tanrı istemine bağlayan tanrısallık iradeyi değiştireceği, onun yerine geçeceği (akılcı) inan ve düşüncesidir. Özgür insan iradesi kendisi hakkında kararları vermeğe hakkı vardır. Tanrının baştan yapılmasını arzu ettiği ya da buyurmuş olduğu şeylerin ansızın tersinin yapılmasını istemesi, yani istediği zaman istediği şeyi yapması sayılan iradeyi külliye kabul edilemez. O zaman Tanrı, farklı koşullarda verdiği buyrukların hepsini, karşılıklı olarak kaldırmış demektir. İnsanlar bu yükümlülükleri yapmayabilir. Kendi iradesine göre yargıya varmalıdır. İnsan iradesi her şeyin üstündür... (sürecek)

Alevilik-Bektaşilik Araştırmalarında Alan Çalışması'nın ve Yöntem'in Önemi

Melih Duygulu

“..toplumların sosyal, kültürel ve inançsal yönlerini masa başında yapılan çalışmalardan çok, halkçıl verilere dayandırılarak yapılması kuşkusuz, bilimsel açıdan daha değerlidir.”

Günümüz Alevi-Bektaşiliğin yapısal sorunlarının başında, kendini anlatamaması gelmektedir. Bir toplumun, topluluğun, cemaatin, mezhebin veya aşiretin kendini anlatabilmesi için asgari ölçülerde kendini tanıması gerekir. Bir gruba ait olma duygusuyla başlayan kendini "anlama" eğilimi, zamanla gelişerek "tanıma", "kavrama" ve "tanıtma" süreçlerini getirir ki, her evrede alınacak tavır, sosyo-kültürel bakımdan önem taşır. Eğer bu süreçlerin başında, ortasında veya sonunda etno-santrizm eğilimleri oluşuyorsa, bu tehlikeli bir durum demektir.

Bu bakımdan toplumların sosyal, kültürel ve inançsal yönlerini masa başında yapılan çalışmalardan çok, halkçıl verilere dayandırılarak yapılması kuşkusuz, bilimsel açıdan daha değerlidir.

Alevilik ve Bektaşilik gibi kökü tarihte fakat bugünde yaşayan bir sosyal kavramın, araştırılıp incelenmesinin yine sosyal bilimlerin ışığı altında yapılma gerekliliği kaçınılmaz bir gerçektir. Alevilerin ve Bektaşilerin kültürlerini ve inançlarını, geçmişten günümüze, yazılı belgelerden çok, sözel yollarla aktarmaları, bu topluluklar üzerine yapılacak çalışmalarda "alan araştırması" yöntemlerinin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Gerçi, gerek Alevilik gerekse Bektaşilik üzerine yazılı belge bulmak zor değildir. Ancak, tarihin derinliklerinden kopup gelen "belge" niteliğindeki bu kayıtların, bu toplulukların yaşam içindeki konumlarını ne derece belirginleştirecek, ne ölçüde tanımlayacaktır? Tarihin karanlık koridorları bizlere yönümüzü bulmada ne denli yardımcı olacaktır? Durum her zaman olumsuz olmasa da, bunların yaşayan veriler kadar canlı, dinamik ve objektif olamayacağı ortadadır. Bu bakımdan Alevilik ve Bektaşilik araştırmalarında sosyal bilimlerin kullandığı yöntemlerin kullanılması bizce bir zorunluluktur. Dinamik verilerden yola çıkılarak, oluşturulacak stratejiler çağdaş dünya ile Aleviliğin buluşması/kaynaşması anlamına gelir ki, bu da Alevilik açısından önemli bir kazanımdır.

Sosyal bilimler olarak adlandırdığımız disiplinlerden Antropoloji, sosyoloji, halkbilim, etnoloji, etnografya, dilbilim, edebiyat vd.'nin kendi içlerinde oluşturduğu çok özel araştırma teknikleri olmasına rağmen, hemen hepsinin ortak kullandığı bazı yöntemler vardır. Bunlardan ikisini kısaca irdelemeye çalışalım.

Gözlem: Araştırma yapılacak alanda, konuya doğrudan katılarak ya da dışarıdan gözlemde bulunarak yapılan araştırma biçimidir. Araştırmacı veya araştırma grubu, araştırmanın yapılacağı alanda yaşama katılarak, mümkün olduğu kadar olayları yakından izlemeye çalışır. "Bu mânada gözlem kelimesi, durumun yalnız gözle görülmesiyle sınırlanmayıp, yerine göre işitme, koklama ve tatma duygularını da içine alır." Gözlemi destekleyen ve bir ölçüde tamamlayan bir başka yöntem de, görüşme (mülakat)'dır.

Görüşme: "Araştırma yapılan yerde, araştırmacının bu iş için seçilen kayanak kişilere, daha önce hazırladığı konularda, başka bir anlatımla konuyu açıklığa

kavuşturacak noktalarda düzenlenmiş olan soruları ya formel bir biçimde ya da bir sohbet, söyleşi havasında sorması ve cevap almasıdır; yani görüşme yüz yüze gelmesidir." Bu yöntemde psikolojik yaklaşım büyük önem taşır.

Buraya kadar anlatılanlar, daha çok folklorik araştırma yöntemi olarak değerlendirilebilir de, pek çok sosyal bilim disiplininin bu yöntemden yararlandığı bilinmektedir. Ayrıca, yukarıda anlatılan yöntemlere bir üçüncüsünü eklemek de mümkündür. Soru kağıdı yada Anket yöntemi adı verilen bu veri toplama yönteminin önemli yararlarının yanında, birçok sakıncası vardır. Kuşkusuz araştırma yapacak uzmanların kendi alanlarına uygun özel teknikler uygulaması kaçınılmazdır. Önemli olan, doğru, gerçekçi, özlü verileri toplamak ve sonuçlara varmaktır. Burada birikimin formasyonun rolü de büyük önem taşır.

Araştırmada kullanılan yöntem kadar, yöntemi uygulayacak kadronun ve performansın da önemi vardır. Alanında bilgi ve görgü sahibi araştırmacıların veri toplamadaki başarısı daha büyük olacaktır. Yöntem ve uzman kadroya yön verecek doğru seçilmiş ve düzenlenmiş projeler ise sonucu direkt etkileyen unsurlardır.

Alevilik ve Bektaşilik araştırmaları sırasında, yazılanların gölgesinde kalmış görüşlerden, birbirinin tekrarı olmaktan kurtulamayan söylemlerden sıyrılıp, alanda yapılacak araştırmalara baş vurma gereği vardır. Bu alanın "köy" veya "kent" olması, projenin yapısıyla ilgilidir. Her iki "uç" yerleşim biriminin yanında, aradakiler de değerlendirilebilir.

Günümüzde büyük oranda amatörlerin (amatör tarihçi, amatör sosyolog, amatör edebiyatçı, amatör müzikçi vd.) elinde çırpınan Alevilik ve Bektaşilik araştırmalarını, uzman kadroların hazırlayacakları yöntemler sayesinde bilimsel bilgilerle desteklemek gerekli olduğu kadar -artık- zorunlu hale gelmiştir.

Türkiye'de sosyal bilimler alanında yöntem konusunu irdeleyen pek çok çalışma vardır. Bunların bir listesini vermek konumuz bakımından çok anlamlı olmayacaktır. Ancak, son dönemde yazılmış ve Doğu Anadolu gerçeğini "kültür sosyolojisi" bakımından irdeleyen bir çalışma, özellikle yöntem ve teknikler üzerinde ısrarla durarak, eleştirel bir yaklaşımla konuyu irdelediğinden, çalışmanın künyesini buraya almayı uygun görüyoruz: Mustafa Aksoy, Kültür Sosyolojisi Açısından DOĞU ANADOLU, İst. 1996 s. 214

Dipnotlar:

1. Kenneth S. Goldstein, *Sahada Folklor Derleme Metotları*, (Çev. Prof. Dr. Ahmet E. Uysal) Ankara 1983, s.54
2. Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Ankara, 1977, s.57

Seçime Doğru; Alevilerin Sağlıksız Siyasal Yapılanmasının Profili

Dr. Ali AKTAŞ
Sosyolog

Her seçim dönemi yaşanan benzer olumsuzluklardan dolayı, neredeyse "tarih tekrarlarından ibarettir" sözü siyasi atmosferin solunduğu dönemler için genel geçer hale gelmiştir. Gerçi, "köprü altından akan su her zaman farklıdır" halk deyişi, siyaset arenasında üstlenilen rollerde bulunacak aktörlerin değişebilirliğinin bir başka ifadesidir. Yani bu seçim döneminde de olumsuzluklar yaşanacak, yaşanan olumsuzluklarda aynı işlevi üstlenen kişiler olabileceği gibi, farklı kişiler de bu olumsuzluklarda bilinçsiz ya da bilinçli rol alabilecektir.

Siyasal ortamda seçimin belirginleşmesi -Türkiye'de seçim sürecinin başlaması- ile, siyasete ağırlığını koymak üzere harekete geçen örgütlü baskı gurupları(?) gözlemlenmeye değer bir sosyolojik gerçeklik arz etmektedir. Bu örgütlü baskı gurupları, legal (yasal) ve illegal (yasal olmayan) gibi bir yapıya sahipken, diğer taraftan, temsil ettiklerini varsaydıkları topluluk ya da toplum tarafından meşru (kabul edilen) ve gayrimeşru (kabul edilmeyen) bir özelliği de içsel yapılarında barındırmaktadırlar. Her ne özellikte olursa olsun, bu siyasal süreçte "Türk Ocağı", "Milli Görüş Teşkilatı", "Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği" ve "Atatürkçü Düşünce Derneği" vb. gibi farklı görüş veya yelpazelerde bulunan ve yasal olan dernek/vakıf türü örgütlenmelerle birlikte; "Demokratik Barış Platformu" ya da "Cuma Eylemleri" vb. gibi yasal olmayan örgütlenmeler de kendilerine yer bulmaktadırlar. Ayrıca "Fetullah Gülen" gibi, kendi ve kendine yakınlık arz eden tabanda ve hatıra karşıtlarınca bile gücü/varlığı kabul gören, yani yasal olmamakla birlikte meşrulaştırılan(1) örgütlenme ile birlikte; "Kırklar Meclisi" veya "Alevi Temsilciler Meclisi" gibi, bırakın karşıtlarınca kabul görmeyi, kendine yakın tabanda bile gayrimeşru sayılan, -yani, gücü ve varlığı görülme- oluşumlar bile seçim dönemlerinde, gerek siyasi partiler nezdinde, gerekse devlet ricalinde ilgi görmektedirler.

Bu, örgütlü olan veya örgütlü olduğu varsayılan güçlerin ön saflarında yer alan lider nitelikli kişiler(2), temsil ettikleri(3) tüzel kişilikler ya da topluluklar adına siyasi belirleyici olabilmek için, -bu sürecin başlaması ile birlikte, kendi örgütlenme ağı içinde ve dışında kalan benzer yaklaşımları benimseyenleri de kapsayacak biçimde- kıyasıya mücadeleye girerler. Yani temsil ettikleri ya da kendilerince temsil et-

tiklerini varsaydıkları legal/illegal ve meşru/gayrimeşru topluluk ya da misyon adına, deyim yerindeyse, kendilerini feda(!) ederler.

Seçim ortamı içinde çeşitli siyasal tercihi olan bu kişiler -zaman zaman figüran olarak kullanılabilen ilkesiz bir siyaset anlayışını da taşıyabilen bu şahıslar- parasal güçlerine ya da sağladıkları parasal desteğe(4) göre, dernek/vakıf kurarak veya kurulu bir derneği/vakfı kamuoyu oluşturmaya ve siyasal erki elde etmeye yönelik olarak da kullanabilmek için dernek/vakıf yönetimini çeşitli biçimlerde ele geçirerek, faaliyetleri yürütürler. Dahası, olnaklar el verdiği ölçüde, yazın alanında bir dergi ve gazete çıkararak(5), radyo istasyonu kurarak, kendileri adına kamuoyu oluşturmaya hedefleyen girişimler, bu dönemin genel karakterini taşıyan uygulamalardır. Bu tip uygulamaların karakterine baktığımız zaman, uygulamaların toplumsal olmaktan çok, bireysel istemleri tatmine yönelik olduğu ve uygulamaların bağımsız olmaktan ziyade güdümlü ve de farkına varmadan/vararak farklı çıkar guruplarının başarısına katkıda bulunduğu gözlenmektedir.

Doğal olarak bu bireysel ve güdümlü hareketlilikten, "Alevilik" ve "Aleviler" de payına düşeni -daha önceki dönemler olduğu gibi(6)- alacaktır. Ancak geçim sıkıntısını aşmak ve daha iyi koşullarda bir yaşamı hedefleyerek mücadele eden tabanın, bu oluşumlardan pek hoşnut olduğu ve oluşumlara sıcak baktığı söylenemez. Hatta siyasetin içinde yer alan ya da yer almaya çalışan ve ayrıca tavır ve hareketleri belirginlik taşımayan(7) şahısların/örgütlerin, devletten "Aleviler" adına bir şeyler talep etmelerini, almaya çalışmalarını şaşkınlıkla izlemektedir.

Yine, önümüzdeki günlerde yapılacak olan görkemli açılışlar, büyük çaplı toplantılar -bu toplantılara katılan dernek ve vakıfların sayısı gibi, bu kurumlara bağlı şube ve üye sayısının, gerçeği yansıtmaktan çok uzak olacağı şimdiden tahmin etmek pek güç sayılmaz- devlete ve düzene karşı çıkış söyleminde aslında postmodern bir söylem olan "beni boş gönderme de ne verirsene ver; zaten tüm bunlar biraz daha fazla ko-parmak içindi" düşüncesini içermektedir.

Dipnotlar:

- 1) Buradaki "meşrulaştırma", şahsıma ait bir olgu olmaktan ziyade, kamuoyuna ait bir tasavvuru açıklamaya yönelik bir anlamı içermektedir.
- 2) Bu kişilerin nitelikleri, örgütlerine veya kişilerin kendilerine ait düşünceleri ifade ettiği gerçeği gözardı edilmemelidir.
- 3) Temsil ettikleri varsayılan, anlamını da içeren bir ifadedir.
- 4) Bu paranın kaynağı, gayri meşruluk da arz edebilmektedir.
- 5) Bu tip yayınlar, daha çok aylık ya da on beş günlük olmakta ve seçimlerin bitimi ile birlikte, yayın alanındaki faaliyetleri son bulmaktadır.
- 6) Değişik dönemler yaşanan, örneğin "Birlik Partisi" deyimi, yine yakın zamanda "Demokratik Barış Hareketi" deneyimi ve bir önceki seçim ortaya atılan, bağımsız Alevi adaylarla seçime katılan uygulamalarında, bazı örgüt ve kurumsallaşmamış oluşumların basiretsiz tutumları ve bunun yanı sıra, yapılan gereksiz büyük miktardaki harcamalar henüz belleklerden silinmedi.
- 7) 'İkiyüzlü' olarak da niteleyebileceğimiz kişiler.

Anadolu Aleviliği'nin oluşumuna bakış -V

Ali YAMAN (M.A.)

B. Türk-İslam

Heterodoksisinden Bektaşiliğe

Artık XIII.yüzyılın başlarından itibaren Anadolu'nun her yanına yayılmış bulunan ve devletin nüfuzundaki şehirlerin ve gelişmiş merkezlerin dışındaki köylerde ve göçebe aşiretler arasında çok uygun bir faaliyet ortamı bulan bu Türkmen babalarının, Yesevilik, Kalenderilik ve Haydarilik gibi heterodoks tarikatlere mensup bulunduklarını biliyoruz. Daha önce Orta Asya'dan başlamak üzere gelişimine değindiğim senkretist düşünceleri yayan bu babalar, propagandalarda bulundukları sosyal bakımdan şehir halkına ve devlet düzenine oldukça yabancılaşmış çevrelerde zaman zaman siyasal propagandalarda da bulunmaktaydılar. Anadolu'da bunun çok tanınmış ve iz bırakmış bir örneği olarak, bu heterodoks babalardan Vefai tarikatına mensup Baba İlyas önderliğinde, "mehdici" bir nitelik taşıyan Babai Ayaklanması (1240), bu babaların ve propagandalarda bulundukları kitlelerin gücünü göstermek bakımından oldukça dikkat çekicidir. Ekonomik ve siyasal ortamın elverişli olmasının yanı sıra, kendisine yabancılaşmış bir yönetime (Anadolu Selçuklu Devleti'ne) nefret duygusundan da kaynaklanan bu heterodoks hareket güçlükle bastırılabilmiş, ancak sonuçta merkezi yönetimin gücü de tükenmiştir. Bu tükenmişlik, 1243'te Moğollar'ın Anadolu'ya saldırmalarına olanak sağlamış ve Anadolu Moğol egemenliğine girmiştir. Konunun uzmanı Prof. A. Yaşar Ocak'ın çok yerinde tespitine göre "Türk heterodoksisini Babai hareketiyle derlenip toparlanmış. Alevilik ve Bektaşilik bu hareketle Anadolu'daki tarihsel temellerini bulur."

Ayrıca kimi araştırmacılar Moğol istilasının heterodoks akımların Anadolu'da çok rahat yayılma imkânı bulmasına yardımcı olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu şekilde XI-II.yy'ın ikinci yarısından sonra Anadolu'da heterodoks islam yaygınlaştı ve güçlendi. Bu konuda Z.V.Togan şu bilgileri veriyor: "İlhanlıların himayesinde: Aybek Baba, Buzağu Baba, Abdurrahman Baba, Baba Halil, Sarı Saltık, Barak Baba ve Hacı Bektaş gibi Türk şeyhleri ile Yesevî şeyhleri, İslamiyeti adeta bir milli Türk dinine çevirdiler. Bu husus, Ortadoks, İslam muhitinde ve bilhassa Suriye'de Arap uleması tarafından büyük bir adaletle karşılandı..."

Babai hareketi sonrası gelişmeleri ele al-

madan önce, yine o dönemde yaşayan ve aynı heterodoks Türkmen Babaları zincirinden olan ve Baba İlyas'ın halifelerinden Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli üzerinde durmak gerekir. Eflaki'nin verdiği bilgiler ve Vilayetname'deki bilgiler onun heterodoks bir Türkmen şeyhi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Eldeki sınırlı kaynaklardan anlaşıldığına göre bir Hayderi şeyhi olan Hacı Bektaş-ı Veli, Anadolu'ya göç eden Türkmen aşiretlerinin başında bulunan ve bu aşiretlerin hem dinsel hem de siyasal önderi olan heterodoks Türkmen babaları'ndan biri idi. Son araştırmalara göre muhtemelen Bektaşlı oymağı'nın lideriydi ve Babai ayaklanmasının bastırılması sonrası Sulucakarahöyük civarında heterodoks nitelikli bir İslam propagandası yürütmekteydi. Hilmi Ziya Ülken'in verdiği bilgilere göre Hacı Bektaş Veli'nin Kırşehir'de Ahîlerin önderi Ahî Evren ile görüşmesi Babai ve Ahî yakınlaşmasına yol açtı. Mitolojik niteliğine rağmen, çok önemli tarihsel bilgiler de içeren Vilayetname'ye göre Hacı Bektaş-ı Veli hristiyanlara ve şamanist Moğollara yönelik İslam propagandası yürütüyor ve halifelerini Anadolu'nun her tarafına gönderiyordu. Yaşadığı sırada fiilen Bektaşilik'i kurmamış bulunan Hacı Bektaş-ı Veli, ölümünden sonra halifelerinin, özellikle Abdal Musa ve müridi Kaygusuz Abdal'ın faaliyetleri sonucunda bütün Anadolu ve Balkanlarda heterodoks Türkmen babalarının/abdallarının en ulusu ve serçeşmesi durumuna geldi. Böylece Baba İlyas kültürünü de gölgede bırakacak bir Hacı Bektaş kültürü ortaya çıktı. Artık XV. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Rum Abdalları arasında Hacı Bektaş kültürü hakim durumdaydı.

Bu şekilde Hacı Bektaş-ı Veli ve onun Türkmen babaları arasındaki özel yerine dikkat çektikten sonra bu heterodoks babaların ve abdalların Babai hareketi sonrasındaki faaliyetlerini anlatmayı sürdürebiliriz. Babai hareketi Anadolu'da derin izler bırakmış ve hareketin bastırılmasından sonra düşünsel planda yaşamaya devam etmiştir. Bu hareket daha sonra, Vefailer'den başka, Anadolu'daki Kalenderi, Haydari ve Yesevî gruplarınca da benimsenerek XIV.yüzyıl başlarından itibaren varlığını Rum Abdalları adı altında sürdürdü. Zamanın kaynaklarında adları sık sık anılan Abdal Musa, Abdal Murad, Emirci Sultan, Geyikli Baba, Seyyid Ali Sultan, Sultan Şüca, Postinpüş Baba ve Otman Baba gibi dervişler bu Rum Abdalları'ndandır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde abdal, baba, dede, ahi gibi lakablar taşıyan ve Bizans topraklarında ve Balkanlardaki fetihlerde bulunan bu heterodoks dervişler hep ön plandadır ve ilk Osmanlı Sultanlarından büyük saygı görmüşlerdir. Bu dervişler sadece fetihlere katılmamışlar, bazıları köylere ve ıssız yerlere yerleşmek suretiyle tarım ve hayvancılıkla uğraşarak ve zaviyeler kurarak bu yöreleri sosyo-ekonomik anlamda canlandırmışlardır. Bu zaviyelerin kurulması fetihleri kolaylaştırdığı gibi yerli halka yeni idare arasında da bir köprü görevi görüyor ve bu heterodoks dervişlerin senkretist din telkinleri onların İslamlaşmasını da sağlıyordu. Bu dervişlerin XIV. ve XV. yüzyıllarda Anadolu'da ve Balkanlarda yürüttükleri faaliyetlerin göstergeleri olmak bakımından her yerde zaviyelere, türbelere ve halâ bu dervişlerin adlarıyla anılan köylere vb. yerleşim alanlarına rastlamak mümkündür.

XIII. yüzyıldan başlamak üzere, heterodoks babaların ve abdalların Anadolu ve Balkanlarda zaviyeler kurmaya başladıklarını, müritleri aracılığıyla etkinliklerini attırdıklarını görmekteyiz. Sulucakarahöyük'te Hacı Bektaş-ı Veli Zaviyesi, Seyitgazi'de Seyyid Gazi Zaviyesi, Tekkeköy'de Abdal Musa Zaviyesi, Arslanbeyli'de Sultan Şüca'd-Din Zaviyesi, Dimetoka'da Seyyid Ali Sultan Zaviyesi, Varna'da Otman Baba (sonradan Ak-yazılı) Zaviyesi, Kaligra'da Sarı Saltık Zaviyesi bu zaviyelerin en tanınmışlarıdır. Bütün heterodoks gruplar XVI. yüzyıldan itibaren nasıl Bektaşilik bünyesinde erimişlerse, daha önce Kalenderi, Yesevî, vd. akımlara mensup şeyhlerin ve Rum Abdalları'nın kurdukları bu zaviyeler de XVII.yüzyıla gelindiğinde birer Bektaşî zaviyesine dönüşmüş durumdaydılar. Hilmi Ziya Ülken'in de belirttiği üzere Hacı Bektaş bütün babai, ahi, emre, alp, eren ve gazileri doksan dokuz bin horasan eriyle, kırk yedi bin Urum erini biraraya getirerek, o zamana kadar bu gruplar arasında süren rekabeti de sonlandırmayı başardı.

Daha önce Hacı Bektaş-ı Veli'nin ölümünden sonra Rum Abdallarından olan müritlerince özellikle Abdal Musa ve müridi Kaygusuz Abdal'ın faaliyetleriyle nasıl bir kült konusuna haline getirildiği vurgulanmıştı. Bu abdal, baba gibi lakablar taşıyan dervişler önce Batı Anadolu'da ve Rumeli'de daha sonra Anadolu'nun diğer bölgelerinde kurdukları zaviyelerde, Hacı Bektaş-ı Veli kültürünün ön planda olduğu heterodoks düşüncelerini yay-

dılar. Böylece aslında yaşadığı çağda diğer birçok Yesevi, Kalenderi, Hayderi şeyhlerinden biri olan Hacı Bektaş-ı Veli, daha sonra özellikle Rum Abdallarının çabaları sonucunda Anadolu ve Rumeli'de Türk heterodoksisinin birincil şahsiyeti haline geldi. İşte bu şekilde Bektaşiliğin temelleri atılmış oldu. Prof. Köprülü'nün de çok haklı olarak belirttiği üzere "Daha ilk zamanlardan beri, sünnilüğün ve sünni tarikatlerinin hakim olduğu büyük merkezlerde değil daha ziyade, göçebe aşiretler ve köylüler ve hudutlarda yaşayan askeri taifeler gibi, sünnilik tesirlerinden oldukça uzak kalmış geniş halk tabakaları arasında yayılan bektâşilik, bütün bu cins batını zümreler gibi, çok kuvvetli bir propagandaya malik idi ; bunu muvaffakiyetle yayabilmek ve muhtelif muhitlerde tarafdara kazanabilmek için, insicamlı, sıkı ve vazih bir credo ortaya koymuyor, bilakis çok elastiki, umumi ve müphem bir akideler halitası şeklinde görünüyordu..." 14. Yüzyıldan itibaren özellikle ferih faaliyetlerine katılan gaziler arasında yayılmış bulunan bektâşilik, fetihler yoluyla Balkanlara da yayılmış ve batı Anadolu'dan Balkanlara kadar kurulan tekelerle Balkanlardaki halkların müslümanlaşmasında ve Osmanlı yönetimini fazla güçlük çıkarmaksızın kabul etmelerinde büyük rol oynamıştır. Bektâşilik 15-16. Yüzyıllarla Yeniçeri Ocağındaki tam hakimiyetiyle Osmanlı Devleti'nin resmi korumasına da kavuşarak giderek etkinliğini artırdı. 16.yüzyıldan itibaren ise giderek bütün heterodoks zümreler ve dolayısıyla onlara bağlı zaviyeler Bektâşilik bünyesi içerisinde girdi ve daha da güçlendi. Bektâşiliğe bugün bildiğimiz yapısını kazandıran İkinci (Pir-i Sâni) olarak kabul edilen Balım Sultan'dır. Hacı Bektaş Veli'nin hiç evlenmediğini, Timurtaş'ın manevi evlat olduğunu öne süren Balım Sultan, "Önemli olan Pîr yolunu izlemektir." diyordu. XVI. yüzyıl başında Hacı Bektaş Zaviyesinin başına getirilen ve Zaviyeye bağlı sağlam bir taşra örgütlenmesi kuran Balım Sultan, ayin ve erkân usûllerinde de değişiklikler yapmış, dünyayla ilgisini kesmiş bir mücerred(evlenmemiş) dervişler örgütü kurdu. Böylece Bektâşilik iki kola ayrıldı :

1. Çelebiler kolu

2. Babagan kolu

Çelebiler Hacı Bektaş soyundan geldikleri düşüncesiyle "bel evladı", Babalar da soydan gelmedikleri Hacı Bektaş'ın yolunu sürmeye verdikleri önem nedeniyle "yol evladı" olarak adlandırılmaktadır. Bazı araştırmacılara göre ise Çelebileri Türk bektâşiliği, Babagan kolunu ise Rumeli ve Arnavutluk Bektâşiliği olarak nitelendirmek mümkündür.

C- HURUFİLİK VE ETKİLERİ:

Orta Asya'dan başlamak üzere gelişimini

anlattığımız heterodoks İslam anlayışının, Rum abdallarının "pir" kabul ettikleri Türkmen şeyhi Hacı Bektaş-ı Veli'ye nisbetle, nasıl Bektâşilik adını aldığına ve bütün heterodoks grupların nasıl Bektâşilik şemsiyesi altında toplandığına değinmiştik. Bu bölümde ise sırasıyla hurufilik ve Safevi şiiliği'nin bu heterodoks İslam anlayışına etkilerini ele almaya çalışacağız.

Hurufilik, Esterabadlı Fazlullah (Ölm. 1393) tarafından İran (Horasan)'da kurulmuştu. Kurucusu Fazlullah'ın katledilmesi sonrası Hurufilik, Fazlullah'ın baş halifesi Nesimi ve diğer halifelerin çabalarıyla Irak, Azerbaycan ve Anadolu'da yayıldı. Bu halifelerden Ali-ül-Ala Fazlullah'ın ölümü sonrası Anadolu'ya geçerek Bektaşî dervişleri arasına girdi. Bazı kaynaklara göre, Ali-ül-Ala Hacı Bektaş tekkesinde bulunuyor, Bektaşilere Hurufiliği telkin ediyordu. Hurufilik XV.yüzyılda Osmanlı sarayına kadar sızmış hatta Fatih Sultan Mehmed'i bile etkilemişti. Ancak ulemanın şiddetli tepkisi sonucu genç şehzadeye hurufî fikirleri aşıl原因an kişi yakılarak öldürüldü. Bundan sonra Osmanlı Devleti Hurufiliğin kökünü kazımayla, Kanunî Sultan Süleyman zamanında da devam etti. Bu durum, hurufilerin bektâşilerin arasına sızmalarıyla, fikirlerini bektâşilik perdesi altında yaymaya çalışmalarıyla sonuçlanmış, propagandalarını ancak bu yolla sürdürebilmişlerdir. Hurufilik esas olarak harflerden dinsel anlamlar çıkarmaya dayanır. Hurufilik'te varlığın özü sestten oluşur ve Tanrı harfler aracılığıyla insanda tecelli eder. İnsan, tanrısalastırılır. Hurufiliğin temeli, Tanrı'nın insanda tecelli ettiği düşüncesine dayanır. Hurufiliğin Alevi-Bektaşî inancına etkilerini edebiyat alanındaki örneklerde (Örn. Virani Baba'nın şiirlerinde olduğu gibi) açıkça görmek mümkündür. (sürecek)

Kaynaklar

- 1 Yine Köprülü'nün "... ne din alimleri, ne de burjuva tarikatlerine mensup şeyhler, zihniyetlerine tamamiyle yabancı oldukları o muhitlerde bu Babalarla mücadele edemezlerdi." saptaması oldukça anlamlıdır. Köprülü, Kuruluş, s.165.
- 2 İdare ile göçebe/yarı göçebe aşiretler arasındaki sürtüşme ve yabancılaşma'ya dair bk. Shaw, agy, s.26, 29; Cahen, agy, s.359. Köprülü, Kuruluş, s.99.
- 3 Babailer ayaklanması konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak'ın "Babailer İsyanı" adlı eserinin yanısıra; Gordlevski, agy, ss.176-183; İsyanın "Mehdici" niteliğine ilişkin bk. Köprülü, Kuruluş, s.165.
- 4 Ocak, Babailer, ss.59-79, 134-135.
- 5 Ayhan Aydın, "Prof.Dr. Ahmet Yaşar Ocak ile Söyleşi", CEM, Şubat 1995, s.50.
- 6 Bk. Cahen, agy, ss.255-256; Shaw, agy, s.28; Köprülü, Kuruluş, s.168. Ayrıca Eflaki'nin naklettiği ve Mevlana'nın, Baba Merendi adlı bir babanın Şelçuklu sultanından hürmet görmesine na-

sıl içerlediği oldukça dikkat çekicidir. Bu, heterodoks babaların artık saraylarda ve uç beylerinin yanlarında bulunduklarını da göstermektedir. Bk. Ahmet Eflâki, Ariflerin Menkıbeleri, Çev: T.Yazıcı, MEB Yay, İst, 1989, c.I, s.157.

- 7 Togan, agy, s.271.
- 8 Eflaki'de yer alan "... O dış görünüşe hiç saygı göstermiyor, şeriate uymuyor ve namaz kılmıyordu..." (Eflakî, agy, s.540) ve Vilayetname'de yer alan "çırılçıplak bir abdal" (Vilayetname, s.10,71) gibi ifadeler Hacı Bektaş-ı Veli'nin heterodoks bir Türkmen şeyhi olduğunu göstermektedir. Bu konuda F.Köprülü ve A.Y.Ocak'ın zikrettiğimiz eserlerine bakılabilir.
- 9 Bu konuda bk. Irene Melikoff, "Yunus Emre ile Hacı Bektaş", İ.Ü.EDEBİYAT FAKÜLTESİ, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERGİSİ, c.XX, İst, 1973, ss.27-36; Irene Melikoff, Uyur İdik Uyardılar, ss.31-32. Ahmet Yaşar Ocak, "Anadolu Heterodoks Türk Sufiliğinin Temel Taşı: Hacı Bektaş-ı Veli El-Horasanî (?-1271), [Yunus Emre Nasrettin Hoca ve Hacı Bektaş Veli Düşüncesinde Hoşgörü, Haz. Ş.Özdemir, Ank., 1995 içinde ss.185-201], s.194-197.
- 10 Bu konuda bk: Hilmi Ziya, "Anadolu'da Dinî Ruhîyat Müşahedeleri", MİHRÂB MECMUASI, İstanbul, 1329, s.523.
- 11 Abdal Musa konusunda bk. M.Fuad Köprülü, "Abdal Musa" md., THEA, ss.60-64. Bu makalenin devamı Orhan Köprülü tarafından yayınlanmıştır. bk. "Abdal Musa", TÜRK KÜLTÜRÜ, sayı:124, Şubat 1973, ss.198-207.
- 12 Ayrıntılı bilgi için bk. M.Fuad Köprülü, "Bektaş" md., İ.A., c.II, ss.461-464; Ahmet Yaşar Ocak, "Bektâşilik" md., TDVİA, c.V, ss.373-379; "Bektâşilik" md., TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, c.VI, ss.34-38; R.Tschudi, "Bektashiyya", c.I, El, ss.1161-1163.
- 13 Rum (Anadolu) Abdalları kimi kaynaklarda "Horasan Erenleri" olarak anılmaktaydı. Buradaki Horasan sözcüğü ile neyin kastedildiği konusunda A.Gölpınarlı: "Anadolu'da Rumeli'de birçok erenler, Horasan erenlerindendir... Bu "Horasan'dan gelmiş" sözüyle Yunus'un da dahil olduğu bu topluluğun Horasan ülkesinden geldiğini değil, Melâmet erbabından bulunduğunu anlıyoruz." Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre ve Tasavvuf, Remzi Kitabevi, İst., 1961, s.66; Bu konuda Melikoff ise şöyle diyor: "Bu boyların dini öncüleri baba'lardı. Horasan yolu ile geldikleri için onlara Horasan erenleri deniyordu. Hacı Bektaş Veli onlardan biri oldu..." Melikoff, agy, s.36. Ayrıca bk. Köprülü, Kuruluş, s.160; Ocak, Kalenderiler, ss.87-102; M.Fuad Köprülü, "Abdal" md., THEA, ss.29-38.
- 14 Örneğin Osmanlı Tarihlerinde yer alan, Geyikli Baba, Abdal Musa, Abdal Murad ve Duğlu Baba gibi heterodoks dervişlerin Sultan Orhan ile savaşlara katılmaları, Sultan Orhan'ın onlara büyük saygı gösterip, zaviyeler yaptırması, Sultan Murad'ın ise Postınpuş Baba'ya bir zaviye yaptırması bu durumu göstermektedir. İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.I, TTK Yay, 6.b, Ank, 1994, s.531; Mehmed Neşri, Neşri Tarihi I, Haz. M.Altaş Köymen, Ank, 1983, s.83-92; Joseph Von Hammer, Osmanlı Tarihi, c.I, Çev: Mehmed Ata, Haz: A.Karahan, MEB Yay, İst. 1991, s.18; Barikan, agm, s.290.
- 15 Bu konuda şu önemli makaleye bakılabilir: Ahmet Yaşar Ocak, "Bazı Menakıbnamelere göre XII-XV. Yüzyıllardaki ihtidarlarda heterodoks şeyh ve dervişlerin rolü", OSMANLI ARAŞTIR-

MALARI II, İst., 1981, ss.31-42.

- 16 Bu konuda Ö.L.Barkan şu önemli bilgileri veriyor: "Bu tarikatların ekserisinde bilahare bektâşilikte olduğu gibi İslam dini yerli halk tarafından benimsenebilmek için lazımgelen bütün kolaylıkları ihtiva eden bir şekle girmiş münevver, müsamahakar ve telifçi bir mahiyet alarak bazan yerli ayin ve itikadları da benimseyebilmiştir. Bütün insanların kardeşliği, işe ve vicdan temizliğine nazaran dini ayin ve ibadet sahasındaki şekilcilğin kıymetsizliği gibi, her dervişane düşüncede gizli bir şekilde mevcut bulunan fikirler, dini kaynaşmayı büyük nisbette kolaylaştırıyordu..." Barkan, agm, s.304.
- 17 Bu heterodoks dervişlerin kaynaklarda adlandırılmaları da zaman içinde değişmiştir. Bu dervişler XIV.yüzyılda "Abdal"; XV.yüzyılda, "Abdal, Işık, Torlak, Hayderi, Kalenderi"; XVI.yüzyılda daha çok "Işık ve Abdal"; XVII.yüzyılda "Kalenderi, Abdal ve Bektaşî" deyimleriyle anılır olmuşlardır. Bu konuda bk, M.Fuad Köprülü, "Abdal" md, THEA, İst, 1935, ss.28-29.
- 18 Üzülerek ifade etmeliyim ki, Anadolu'daki ve Balkanlardaki özellikle heterodoks akımlara mensup tekke ve zaviyelere ilişkin araştırmalar yapılmamıştır. Kütüphanelerdeki çalışmam sırasında bu konuda iki lisans tezi görmem beni biraz olsun sevindirdi. Bunlardan biri değerli Tarihçi Prof. A.Y.Ocak'ındı. Ahmet Yaşar Ocak, Osmanlı İmparatorluğunda XVII.Asırda Anadolu'da Zaviyeler, İ.Ü.Ed.Fak.Tarih Bl. Tez 7954, İst, 1971; Süheyla Kurtulmuş Bilge, Osmanlı İmparatorluğu'nda Bektaşî Tekkeleri, İ.Ü.Ed.Fak. Tarih Bl., Tez 11894, İst, 1975. Ayrıca zaviyeler konusunda S.Farokhi ve F.W. Hasluck'un çalışmaları da çok değerli bilgiler sunuyor: F.W.Hasluck, Christianity And Islam Under The Sultans, 2 vols., Oxford, 1929; Suriya Farokhi, Der Bektaschi-Orden in Anatolien, Wien, 1981.
- 19 Bu konuda bk, Ocak, Kalenderiler, ss.184-197.
- 20 Hilmi Ziya, "Anadolu'da Dinî Ruhîyat Müşahedeleri", MİHRÂB MECMUASI, İstanbul, 1329, ss. 522-523.
- 21 Fuad Köprülü, "Bektaş" md., İ.A., c.II, s.462.
- 22 Bu konuda bk, Ayhan Aydın, "Prof.Dr. Ahmet Yaşar Ocak ile Söyleşi", CEM, Şubat 1995, ss.49-50; M.Fuad Köprülü, "Abdal" md, THEA, İst, 1935, ss.33-36.
- 23 Çelebilerin(Ulusoy ailesinin) Hacı Bektaş Veli soyundan gelip gelmedikleri konusu da yüzyıllardır tartışılmalıdır. Ben konumuzun dışında yeralması bakımından bu konuyu sadece belirtmekle yetineceğim.
- 24 Ferhunde Uysallar, Bektaşilik, İst., 1946, s.13.
- 25 Hurufilik konusunda ayrıntılı bilgi için bkz; Abdülbaki Gölpınarlı, Hurufilik Metinleri Kataloğu, TTK Yay., 2.b., Ankara, 1989, ss.26-33; Aynı yazar, "Bektaşilik-Hurufilik ve Fadl Allah'ın öldürülmesine düşürülen üç tarih" İ.Ü.Ed.Fak. Şarkiyat Mecmuası, V, 1964, ss.15-22; Cl.Huart, "Fazlullah" md., İ.A., c.IV, s.535-536; İ.A., "Hurufilik" md., c.VI, ss.598-600; Hamid Algar, "The Hurûfî Influence on Bektashism", Bektachiyya, (Ed. Alexandre Popovic, Gilles Veinstein), İst, 1995, ss.39-53; Ümit Serdar, XV-XVI. Yy.larda Anadolu'da Bektaşilik ve Hurufilik, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Basılmamış Mezuniyet Tezi, 196; Köprülü, İlk Mutasavvıflar, ss.280-284.

TÖRENLERİN ARDINDAN...

Mustafa ÖZCİVAN
Hacıbektaş Bld. Bşk.

Bu yazıyı kaleme alırken, sakın bir Hacıbektaş akşamüzeri pencereden bakıyorum: Herkes sakın bir biçimde işinde gücünde, yollar tenba ve temiz. Zabıtalara soruyorum; çöp, su sorunu var mı(?) diye. Evet, ilçede çöp sorunu yok. Su her tarafta akıyor, çalışmalar devam ediyor: Özgürlük Parkı inşaatı, ara yolları kaplama/düzenleme çalışmaları, Hükümet Konağı, Kültür Merkezi, Atatürk İlk Öğretim Okulu ek inşaatı, yol refüj aydınlatmaları...

Sevgili dostlar, bunları niçin yazıyorum? Bu yazıyı kaleme aldığım günden 25 gün geriye gittiğim zaman, aynı pencereden baktığımda, yoğun bir kalabalık, çöp-su şikayetleri, siyasi partilerin gürültü kirlilikleri, bizde bir telaş, poliste bir telaş; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Siyasi parti mensuplarından nutuklar, vaatler; Alevi örgütleriyle sürtüşmeler, Alevilerde liderlik mücadelesi, inançların ticareti, inançların siyaseti; sitekler, talepler, siyasilere kendilerini ispat etme çabaları, örgütlerin kendilerini reklam etme uğraşları... ve törenler bitiyor. Her şey bitiyor sanki. Ortada bir sorun yok, vaat yok, talep yok; taa ki, 15 Ağustos 1999 tarihine kadar...

Sevgili dostlar, işte çelişki burada. 14-15-16 Ağustoslarda konuşan Alevi örgütleri, Alevi sanatçıları, Alevi dostu siyasetçiler nerede? Bizlere hiç sordular mı; ne yaptınız, hangi sorunlarla karşılaştınız, nasıl yardım edebiliriz, paranız yetti mi, temizlik işini çözdünüz mü, yardıma ve desteğe ihtiyacınız var mı(?) diye.

Hiçbir örgütten böyle bir talep ve destek gelmedi, dostlar. Hacıbektaş'tan ayrıldıktan sonra, kıyıda, köşede, masada, dernekte Hacıbektaş'ı eleştirmeleri kaçınılmaz; ama sahip lenme lafta, propaganda düzeyinde. Pratikte birşey yok. Pir Sultan Abdal Derneği Genel Merkezi almış olduğu görevi yarım bıraktı, gitti. Nasıl beraber mücadele vereceğiz? Cem Vakfı, yasal olmayan yolla temel atmaya kalkıştı. Belediyenin çadırlarını zoraki aldı, ücretini ödemedi. Alevi örgütleri deklarasyonuna imza atan Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu, bildiriye okuyacak kişide dayatma yaparak "bildiriye geri çekeceğiz" diye tehdit savurdu. Diğer dernekler sadece protokolda oturmak için talepte bulundular. Sanatçıları, konuşmacılarına programa almak için mücadele etti. Ve bugün, kimse geriye dönüp bakmadı. Bu bir eleştiridir. Bizler elimizden geldiğince bu kültürün ve ilçenin sorunlarını dile getirmeye çalıştık. Türkiye kamuoyuna sorunlarımızı anlatmaya çalıştık. Çözüm yollarını önerdik ve şunu söyledik; Tüm Alevi-Bektaşî örgütleri bu sorunların takipçisi olsun!

Yukarıdaki olayları sıraladığımızda, ortaya şu çıkıyor; Nerede birlik, beraberlik nerede? Kederde, tasada ve sevinçte bir olmak... İşte bunun için bizi siyasiler de fazla değerlendirmeye almayacaklar. 'Bunlar kendi aralarında bir olamıyorlar' diyecekler. Bizden "Aday" istemeyecekler(!) Bizden sadece oy isteyecekler; biz de kuzu kuzu vereceğiz! Saygılarımla...

Çorumlu Halk Ozanları

Yüzyıllardan günümüze
elden, dilden süzülerek
gelenleri, günümüzün
yaşayan Çorumlu
aşıkların eserleriyle
beraber sunan bir eser

ALEV yayınları
PIYERLOTI CADDESİ 17/4
ÇEMBERLİTAŞ İSTANBUL
TEL 0.212.516 8464

Hacı Bektaş Veli Anıldı...

35. (9.uluslararası) Hacı Bektaş Veli'yi Anma Törenleri 16-17-18 Ağustos tarihlerinde Hacıbektaş'ta yapıldı. Her yıl giderek azalsa da, yine yığinsel katılımın gerçekleştiği törenler; ziyaretler, kültür-sanat etkinlikleri, tiyatro, semah gösterimi, panel vb. etkinliklerle canlı geçti.

Bu arada, Hacı Bektaş Veli Dergâh'ı ise, yine en çok ziyaretçi akınına uğrayan odak nokta oldu. Anadolu'nun her yanından gelen Alevi-Bektaşî canlar, Dergâh'ı niyazlarından sonra, Çilehane, Beştaşlar, Dedebaş gibi ziyaret yerlerine uğramayı da ihmal etmediler.

Ve her yıl olduğu gibi, bu yıl da devlet ve diğer siyasi unsurlar yine Hacıbektaş'ı işgal ettiler. Cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar, siyasi parti temsilcileri ve çeşitli devlet ricali, açılış töreninde hazır bulundular. Başta cumhurbaşkanı ve başbakan olmak üzere, yapılan konuşmalarda anti-laik bir tutumla ve sahtekâr bir söylem tutturularak, hepsi Hacı Bektaş Veli'ci, Yunus Emre'ci(!) kesildiler. Neredeyse, "biz de Aleviyiz" diyecek kadar aldatmacalara başvurdular. "Milli birlik ve beraberlik" edebiyatları ve "aranıza fitne-fesat sokmayın" ikazlarıyla, aslında o çok korktukları Aleviliğin tarihindeki Kızılbaş siyasetinden uzaklaşmasını öğütlediler Alevilere. Özellikle Başbakan Mesut Yılmaz'ın dillendirdiği "Türk Müslümanlığı" söylemiyle, Alevileri nasıl yolundan çıkarma çabası peşinde oldukları daha iyi gözlenmiş oldu. Türk-İslam Sentezi'nin yeni versiyonu olan bu söylemle, Sünni kesimi Arap etkisinden, Alevileri ise tarihsel Kızılbaş siyaseti misyonundan ve bugün demokrasi güçlerinden kopararak, burjuva devlet şemsiyesi altında toplamayı ve kendi çıkarına hareket ettirmeyi amaçlayan bir girişim! Aleviliğin tarihindeki misyonundan kopmamaya çalışan Alevi-

Bektaşî toplumunun bu hain girişime karşı da duyarlı yaklaşacağını umuyoruz.

Ve bu yıl devletin güvenlik güçleri, Hacıbektaş'ı ablukaya almışlardı adeta. Çevik kuvvet ve özel tim bir gözdağı ve tehdit unsuru olarak görev yaptılar Hacıbektaş'ta. Kasabaya girerken yapılan durdurma-arama da tehdit ve gözdağından başka birşey amaçlamıyordu. Özellikle Pir Sultan Abdal Derneği Genel Yönetim kurulu üyelerinin, kasabaya girmeden, birkaç kilometre ötede durdurularak, kaba ve hakaretvari aramadan geçirilmeleri ve ardından jandarma karakoluna götürülerek sorgulanmaları, devletin Alevileri ne denli disipline etmeye çalıştığını gösterir.

Hacıbektaş Belediyesi'nin tören organizasyonu yönündeki çabası, 8 bin nüfuslu bir kasabanın yapabileceğinin azami boyutlarında bir çabadır. Ancak bu yetmiyor. Ama bu doğrultudaki görevler, bu çaptaki bir Belediye'ye yüklenemez-yüklenmemeli. Bunun için de, Alevi örgütlerinin görev almaları, özveriye paylaşmaları, hizmet etmeleri gerekiyor. Öte yandan, Alevi-Bektaşî örgütlerinin bugününe baktığımızda, bu da pek mümkün görünmüyor. Örgütler, yöneticilerinin kişiliğinde, böylece hizmetlerin ifasından ziyade, çıkar ve reklam yarışına girmiş durumdadır. Hem de birbirlerine karşı. Gurupsal örgüt çıkarları da önde tutuluyor. Bir Alevi örgütünün diğerini çekmezliği ve aleyhte çabaları da sürüyor. Bu örgütlerin çoğu zaten, Alevi-Bektaşî toplumunun demokratik taleplerinin dışında bir duruş takınmış, hangimiz devlete daha yakın, hangimiz ona daha fazla hizmet ederiz ve bu arada hangimiz kişisel çıkarlarımızı nasıl daha iyi geliştiririz çabası içerisinde oldukları. Bu yıl örgütler adına Hacıbektaş'a yansıyan da buydu.

Barış Partisi ve Cem Vakfı'nın, Belediyenin

programını sekteye uğratan bir tarzda, ayrı ve alternatif program ve açılışlar yapmaları, kimin, hangi konuda ne kadar samimi ve tutarlı olduğunu da gösteriyordu zaten.

Alevi toplumunu her kesim kullanmaya çalışıyor. Alevi örgütleri doğrudan durmayınca, siyasi partiler parsa toplama yarışına giriyorlar. Başta CHP olmak üzere, BP, ÖDP, EMEP, hem de Aleviliğe çarpık ve inkârcı yaklaşımlarına rağmen, bu alanı istismar ederek, bol bol parti propagandalarında bulundular.

Sonuç olarak, Hacı Bektaş Veli'yi Anma Törenleri bu yıl, Alevi-Bektaşî toplumunun beklentilerinin çok gerisinde, amaç bulanıklığı içinde ve karmaşaların bol yaşandığı bir görüntü sergiledi. Alevi toplumunun umutlarının ne denli pervasızca tarumar edildiği bir kez daha görüldü. Bunda en büyük sorumluluk Alevi örgütlerindedir, bizce. Yine de Hacıbektaş Belediyesini kutlamak ve teşekkür etmek gerekiyor.

Süleyman AKSEL

Alevi-Bektaşî toplumunun yol ve mücadele önderleri Arından Hamza Baba, bu yıl da, yapılan Törenle anıldı. 30 Ağustos'ta, İzmir-Kemalpaşa'ya bağlı Hamza Baba Köyü'nde yapılan Anma Töreni'ne 5-6 bin civarında bir katılım oldu.

Bu yılki anma töreni, katılan sanatçıların okudukları deyişler, düvaz imamlar ve semahlarla sınırlıydı. Bir de, yapılan bazı konuşmalar...

Katılan topluluğun bir kısmı, düzenlenen sahne etrafında kümelenip programı izlerken, daha önemli bir kesim de, ağaçlar altında piknik yaparak-mangal yaktı. Törenin önceki yıllardaki programını Köy Muhtarlığı, İzmir'de kurulu Alevi-Bektaşî dernekleriyle birlikte oluşturup hayata geçiriyorlardı. Bu yıl, Köy Muhtar-

lılığı kendi tercihi ile töreni, yalnızca Muhtarlık bünyesinde organize etmişti. Yani, Dernekler dışarda bırakılmıştı.

Dernek yöneticileri, törenlerin Muhtarlık ve Derneklerce ortaklaşa düzenlenmesini istiyorlardı. Bu öneri Muhtarlıkça reddelince, Dernekler Törene örgütsel boykot tavrıyla karşılık verdiler.

Burada, törenin baştan sona seyrinde görülen şuydu: Tabii ki, Muhtarlık, isterse törenleri kendi tasarrufuyla-tek başına düzenleyebilir. Ancak, bu gerekçeyle dernekler dışarıda bırakılırken, bazı işadamlarının sözde desteğini alması, programın da içeriği itibarıyla gericileşmesi, Alevilik özünden uzaklaşmasının ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor. Tören platformunun, ilgili işadamlarının etki ve propaganda alanı olduğunu Alevi canlar, üzülerken ve kaygılarını dile getirerek gördüler. Bazı siyasi istirmarların yanı sıra, işadamlarının "destek"(!) verdikleri bir Alevi etkinliğinin, Alevi özünün ne denli dışına taşıdığı son yıllardaki örnekler göstermiş olmalı.

Hamza Baba Törenleri

Hamza Baba Törenleri, kendi tercihi ile töreni, yalnızca Muhtarlık bünyesinde organize etmişti. Yani, Dernekler dışarda bırakılmıştı.

Dernek yöneticileri, törenlerin Muhtarlık ve Derneklerce ortaklaşa düzenlenmesini istiyorlardı. Bu öneri Muhtarlıkça reddelince, Dernekler Törene örgütsel boykot tavrıyla karşılık verdiler.

Burada, törenin baştan sona seyrinde görülen şuydu: Tabii ki, Muhtarlık, isterse törenleri kendi tasarrufuyla-tek başına düzenleyebilir. Ancak, bu gerekçeyle dernekler dışarıda bırakılırken, bazı işadamlarının sözde desteğini alması, programın da içeriği itibarıyla gericileşmesi, Alevilik özünden uzaklaşmasının ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor. Tören platformunun, ilgili işadamlarının etki ve propaganda alanı olduğunu Alevi canlar, üzülerken ve kaygılarını dile getirerek gördüler. Bazı siyasi istirmarların yanı sıra, işadamlarının "destek"(!) verdikleri bir Alevi etkinliğinin, Alevi özünün ne denli dışına taşıdığı son yıllardaki örnekler göstermiş olmalı.

Anma töreninin geçen yıla göre az katılımı gerçekleşmesini de, töreni dikkatle izleyen canlar yukarıdaki nedenlere bağladılar.

Öte yandan, "güvenlik" gerekçesiyle köyde konumlanan askeri kuvvetin sayısında bu yıl belirgin bir artış vardı. Teçhizatlı ve zırhlı donanımlı askerler, köyü adeta kuşatmışlardı. Ve bunlar, törene katılanların nasıl hareket edebileceklerini, neredeyse hangi ağacın gölgesine oturabileceklerine karar verip-müdahale ediyorlardı. Aynı şekilde, sahnenin etrafını kuşatmış askeri birlik, izleyenleri ürkütücü bakışlarla disipline etmeye çalışıyorlardı.

Bir de, bazı politikacı(millîetvekili) ve işadamlarının protokolü işgalleri gözden kaçıyordu.

Bu yöndeki gelişmeler (yalnızca Hamza Baba'da değil), giderek ülkenin dörtbir yanındaki Alevi törenlerinde artarak yaşanmakta; bu da, törenlerin içeriğini ve Alevi hareketliliğinin yönünü belirlemeye etki etmektedir. Alevi etkinliği ya da önemli bir Alevi-Bektaşî yol önderi de, yalnızca deyiş ve semah şovlarıyla anılamazlar. Yola böyle devam edilip-öze bağlı kalınamaz, diye düşünüyoruz.

Zafer DOĞAN

Alevi-Bektaşî Örgütleri ve Toplumsal Kenetleşme

Erenlerin Ser-çeşmesi, Hünkâr Hacı Bektaş Veli adına vakıf ve dernekler kurarak bu güzel felsefeyi yaşamak ve yaşatmak tarihi bir sorumluluk olduğu kadar Anadolu insanına yediği ekmek ve içtiği su kadar gereklidir. Bizim kültürümüz, kaynak suları kadar temiz, okyanuslar gibi engin ve derindir. Atalarımızdan süzülerek gelen bu eşsiz kültürü yaşatmak ve korumak görevi, elbetteki bu kültürün eğitimiyle yoğrulan bizlere düşmektedir.

Osmanlı Devletinin katliamından dağlara sığınarak kendini korumaya alan Aleviler-Bektaşîler, Atatürk'ün başlattığı Kurtuluş Savaşı'na destek vererek, Cumhuriyet'in kurulmasına büyük katkı sağlamışlardır. Osmanlı döneminde tek düşüncesi, katliamlardan kurtularak inancını ve felsefesini yaşatmaktır. Yirminci asrın yarısında büyük yerleşim birimlerine -şehirlere- göç etmişlerdir. Şehirdeki Alevilerin yaşam tarzının şehirli gibi olmaması Alevileri büyük sıkıntılara sokmuştur. Bir yandan geçim sıkıntısı, bir yandan dışlanma ezikliği, diğer bir yandan kültür empeyalizmi şehirlere göç eden Alevileri ya yok olup gidişe veya asimile edilerek sindirilmesi, sömürülmesi gerçeğiyle karşı karşıya koymuştur.

Kentlere yerleşen Aleviler-Bektaşîler belli bir zaman takiiye yaparak işini, aşını ve barınacağı bir evini temin etti, ama yetmedi. "Kültürsüz yaşayan bir toplum susuz yaşayan balığa benzer" özdeyişini analiz ederek, geçmiş tarihine ve kültürüne ihtiyaç duydu. Atalarının her türlü zora karşı ve canı pahasına savunduğu davayı yaşatmak amacıyla değişik mekânlarda ve isimlerde dernekler kuruldu. Bu dernekler, yıllardır ezilmiş, hor görülmüş, katliamlar yaşamış Anadolu insanını tatmin etmedi. Dernekler, vakıflar kolay kurulmadı. Gökten zembille de inmedi. Her değişim bir birikimin sonucudur. Her şeyin bir bedeli vardır. İşte bu günlere bedel vererek geldik, can vererek geldik, katliamlardan kurtularak geldik.

Aleviler-Bektaşîler geçmişte olduğu gibi günümüzde de inancından dolayı büyük sıkıntılar yaşıyorlar.

Osmanlı devleti zamanında da Alevi-Bektaşîler vakıf kurmuşlar. Tekke ve dergahlar

açmışlardı. Bu kurmuş oldukları vakıflar genellikle "evlatlık vakıflar" idi. Kurmuş oldukları vakıfların vakfiyelerinde Alevi ismi geçmemiş ya da geçirilmemiştir. Örneğin, Pir Sultan Abdal'ın yol kardeşi-musahibi Ali Baba'nın bugün, Sivas'ın içindeki Ali Baba Mahallesi'nde dergahı ve yatır bulunmaktadır. Ali Baba'nın adına düzenlenmiş vakfiyeler (Vakıf Senetleri) halen mevcuttur. Ali Baba Dergahı Osmanlı devrinde, gelip geçene yemek veren bir vakıf idi. Birçok değirmen ve tuz ocakları bulunmaktaydı. XVI. yüzyılın ilk yansında kurulan Dergâh oldukça etkili ve zengindi.

Yüzyıllarca yoğun baskıların yaşandığı Sivas'ta, Alevilerin birliğini, dirliğini, sağlayan; inancını, direncini koruyan, Sivas ve çevre illerdeki Alevilerin-Bektaşîlerin manevi kalesi konumunda olan Ali Baba Dergahı'na Osmanlı'nın Sünnileştirme baskısıyla 1792'de cami yapılmış ve Osmanlı'nın kadrolu din adamı atanmıştır. 1873'de Ali Baba evladı ve

asılmış. Sivas Belediyesi'nin siyasi görüşünden olan "Susamış" soyadlı kişiler, soyadlarını levha olarak Alevi-Bektaşîlerin Dergahına asmıştır. Kültür Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü bu tarihi ve manevi değeri olan külliye Alevi Dergahı'dır diye mi sahip çıkmıyorlar? Sivas'taki Ali Baba'nın Dergahı siyasete kurban gitmiştir. Günümüzde varlığını yitirmiş olan Ali Baba Dergahının öz kültürü çerçevesinde canlandırılması ve korunması, Anadolu kültürü tarihi açısından bir gerekliliktir.

Yurt dışında ve yurt içinde kurulan Alevi-Bektaşî vakıf, dergâh, federasyon, dernek yöneticileri bu kurumları şahsi çıkarları uğruna değil de Alevi-Bektaşî kültürüne ve insanlığa hizmet için kurdular ise, niye sessiz kalıyorlar. 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta yakılanlar inançları ve kültürleri uğruna şehit edilmişti. Şimdi ise daha vahimi yapılmaktadır. Kültürüne sahip çıkan yazar-çizer, sanatçı, ozanlar değil de, sahip çıktıkları kültür ve saygı duydukları değerler yok edilmektedir.

Eğer Alevi-Bektaşî kuruluşlarının yöneticileri bu kuruluşların özünü idrak edebiliyorlarsa, Pir Sultan Abdal'ın musahibi olan Ali Baba Dergahına sahip çıkmalıdır. Parmağa değil, parmağın gösterdiği yere bakılmalıdır.

Bu çalışmalar da örgütlü olmaktan geçer.

İnançları, amaçları, idealleri, konumları, felsefeleri, örf ve adetleri aynı olduğu halde; dernekler kendi aralarında, vakıf

ve şubeler de kendi aralarında, birbirinin hasmı haline gelmiş. Vakıf ve derneklerin aralarında bir kaynaşma, dayanışma, birlik, beraberlik asgari durumdadır. At izinin it izine karıştığı bir dönemde yaşadığımız bir gerçektir. Bu vakıflar, dernekler ve diğer kuruluşlar birbirlerini karalama, aşağılama ve suçlama işlerinden vaz geçmelidir. Vakıf ve dernek yöneticileri, "ben" yerine "biz" demeyi öğrenmelidirler. Düşünerek bu ayrılığı atalım. Benliğini atmadan bu toplumun başına geçilirse, işler değişir. Kendi çıkar amaçlarına felsefemizi kullanıp halkımızı kandırırlar. Hem birlik ve beraberlikten dem vuracaksınız, hem de yok etmeye çalışacaksınız. Bu çirkinlikleri, Alevi-Bektaşî kültürü kabul etmez.

Ali Baba dergahının bugünkü görünümü

Alevilerin manevi lideri olan Mehmet Tahir Efendi'yi şehit ediyor: Dergâha, Şeyh Mustafa isminde bir Sünni Şeyhi getiriliyor. Ali Baba'nın diğer evlatlarını da Sivas'ın içinden iltica ettiriyorlar. Vakfiyede yazılı olduğu halde, Ali Baba evlatlarının hisseleri gasp edilerek ellerinden alınmıştır. Daha sonra Ali Baba Tekkesi (Evi) Vakıflar İdaresince, 10.7.1937 gün ve 14475/381 sayılı yazı ile Mehmet Susamış'a satılmıştır. Ali Baba'nın soyundan gelen evlatları, ecdadının dergâhından maddi ve manevi olarak mahrum edilerek mal sahibi edilmemiştir. Bugün ise Alevilerin dergâhını, Kuran Kursu'na çevirmek istemektedirler. Pir Sultan Abdal'ın musahibi Ali Baba'nın Dergahının önüne "Susamışlar Konağı" levhası

Hız. Ali ve Hariciler -2

Haricilerin kolları:

1. Acariye; Bu kol kendi içinde 11 ayrı alt kola ayrılır. (Etrafiye, Hamzaviye, Hazmiye, Hulefiye, Melumiye, Mechuliye, Meymuniye, Mukrimiye, Sealibiye, Şibaniye ve Şeibiye) Hepsinin ortak düşüncesi 'Ali de, soyu da iyi insanlar değildir, yanlış yoldadır. Her doğru insan imam olabilir

2. Bikesilik; Bu kola göre, inanç dille açıklanırsa yeter.

3. Esferilik; Bu kolda tapım (namaz-oruç) gereksizdir. Dahası suçtur, dinden ayrılmadır.

4. Ezrakiye

5. İbaziye

6. Muhme

Bu kollar Kuzey Afrika dolaylarında, Irakt'a, Zengibar'da yaygındır. Bu durum da inançla yaşama biçimi arasındaki bağlantıyı gösterir.(1)

Kırımları

Hız. Ali'nin Sıffeyn'de ordusundan ayrılan Nehravanda 4000 kişiden 100 kişi kurtulmuştu.(2) Hız. İmam Hasan'ın zalim Muaviye'ye birtından sonra Hicretin 41. yılında Muaviye'nin askerleri 5000 Harici'yi öldürmüştü.(3)

Muaviye'nin Basra Valisi Ziyad Bin Hamiyye'nin askerleri 7000 hariciyi öldürmüştü. (4)

Hayri Dede

Hız. Ali Camel savaşından sonra Basra'ya gitmişti. Abdullah İbni Abbas'ı Basra'ya vali tayin etti. Beyt ul Male de, Ziyad'ı memur etmişti. (5)

Belki Haricileri yazdığım için tepki gösteren olur. Olsun. Günümüz Alevi önderleri hep kendi soyu ile uğraşır. Ocağı'nın adını beğenmeyip mahkeme kararları ile değiştirir. Dahası, bir başka akrabasını Şeyh Ahmed-i Yesevi torunu ilan eder. Nedeni biliniyor tabii. Eğer o akrabası olma-ya ki Alevi Şeyh-ul İslamı ola. O zaman kendisi el ele sistemi ile piri olduğundan kendisinden destur alması gerekecek.

Bir başka yazar dede ise Cumhuriyet öncesinde dedeler kurultayı toplar. On (10) yaşında bir dede çocuğunu MÜRŞİD-I KAMİL seçer. Zavallılar.

Dipnotlar:

1. İ. Zeki Eyüboğlu, Mezhepler Tarikatlar Tarihi s. 365

2. Abdülbaki Gölpınarlı, Emir-el Mümin'in Hız. Ali s.264

3. Taberi Tarihi cilt 4 s.78

4. Taberi Tarihi cilt. 4 s 90

5. Abdülbaki Gölpınarlı s. 121

... 25'den devam

Bu kuruluşların ve derneklerin bir kısmı, diğer inanç ve yaşam biçimleriyle tam bir bütünlük içindedir. Çoğu, Alevi de olmayan, Aleviliği doğru dürüst araştırmamış, ağızları biraz laf eden, kültürün tanımını bile yapamayan kişiler, bu kültürün enginliği ve zenginliğinden faydalanarak at oynatmaktadırlar. Demagoji yaparak bu kültürü yaşatamayız. Alevi-Bektaş toplumu özüne dönmedikçe iflah olmaz. Kurulmuş olan vakıf ve dernekler, kalıcı ne yapıyorlar. 25 milyonu aşkın, şaşkın Alevi toplumunu istedikleri düşüncelerin eşğine getirme çaba ve çalışmalar, bu işi yapanların kursağında kalacaktır.

İletişim ve haberleşme çağındayız. Doğru dürüst bir dergi, gazete veya bir yayın organı oluşturulmamıştır. Hiç okumadan-okutmadan kültürü topluma nasıl tanıtıyorsunuz.

Birilerinin sorunlarımız için çare bulacağını bekliyorsanız, hiç beklemeyin. Alevi-Bektaş toplumu ilericidir çağdaştır, yeniliklere açıktır, karşı düşüncede olanlara saygılıdır. İlericilik, ileri giderken ve çağa uyarken bazı değerlerimizi ayak altına almak, dökmek, kırmak değildir.

Konumuz çok uzun, fazla ayrıntılara girmek istemiyorum. Aleviliğin-Bektaşiliğin özünü benimseyerek bu kültüre sahip çıkan canların arif olduğuna ve anlayacağıma şüphem yoktur. Alevilik-Bektaşilik adına kurulmuş olan vakıf, dernek ve federasyonların sağlıklı, canlı görevini tam yapan birer kuruluş durumuna gelmesi, kendi aralarında birliği sağlamakla olur. Bu hem, tarihi bir sorumluluk hem de, geçmişle gelecek arasında bir köprü vazifesi yaparak bu kültürü yannlara taşımak ve yaşatmak en kutsal bir görevdir.

Tahir ASLANDAŞ

ALEV YAYINLARI

Kavganın anahtarı doğru bilinçtir

OKUNACAK EN BÜYÜK KİTAP İNSANDIR Tarihte ve günümüze Alevilik

Teşekkürler

R.Yürükoğlu'nun Alevilik tarihi ve mücadele süreci hakkındaki araştırmalarını içeren Okunacak En Büyük Kitap İNSANDIR' ın 6. baskısı çıktı.

İŞÇİ MARŞLARI VE HALK ŞARKILARI Mercan Köklü

İnsanlığın eşitlik, özgürlük kavgası yüzyıllardır süregelmekte. Bu kavga kimi zaman Türkü, kimi zaman Marş olarak dilden dile yayılmıştır. Bu konuda Mercan Köklü'nün yapmış olduğu özenli derlemeyi sizlerin beğenisine sunuyoruz.

ALEV Yayınları

Piyerloti caddesi 17/4

Çemberlitaş İstanbul

Tel+fax: 0.212.516 84 64

kervan@artemis.efes.net.tr

Dağıtım: Arkadaş, Birleşim, Yön, Papirüs

Pertev Naili Boratav:

Böyle Bir Yaşam İşte Bizimkisi...

Ayhan Aydın'ın Pertev Naili Boratav (ve, eşi Hayrünnisa Boratav)'la, vefatından önce gerçekleştirdiği bu son söyleşinin ikinci ve son bölümünü yayınlıyoruz.

- Sevgili Hocam, Türkiye'de Halkbiliminin kurucusu, bu konuda bilimsel çalışmaların yapılması için büyük çabalar veren bir insansınız. Çalışmalarınız içinde sevgi var, dostluk var, kaynaşma var, toplumculuk var, paylaşım var. Peki efendim, siz nasıl başladınız, nasıl girdiniz bu çalışmaların içine?

- Ben, Naili Bey'in (Kaymakam Naili Bey) oğluyum. Naili Bey hayatının sonlarına doğru, Bolu Sancağı'nın Mudurnu Kazası'nın kaymakamıydı. Ben ilkokulu Mudurnu'da bitirdim. O sırada İstanbul'un ve Anadolu'nun bir kısmı işgal altındaydı. İlkokulu bitirince, dayımın teşvikiyle Kumkapı'daki Fransız Okulu'na gittim. Papazların olduğu bu okulda beş sene okudum. Sonra İstanbul Lisesi'ne gittim. Daha sonra üniversiteye gittim. Türkiye her yönüyle zengin bir memleketti. Ölüm, doğum, evlenme, oyun adetleri her yörede ayrı ayrı, çok renkli gelenekler şeklinde tatbik ediliyordu. Her ilde farklı bir uygulama ile karşılaşmamız doğaldı. Anadolu'daki yaşam çok renkliydi. Bu, benim ilgimi daha küçükken çekmişti.

- **Hayrünnisa Boratav:** Pertev'in dayısı çok zeki bir insandı. Valiliğe namzet babasıyla

konuşup, Pertev'in Fransız Okulu'na gitmesini sağlamış. Ne olur ne olmaz, insanın bir yabancı dil bilmesi gerekir, diye. Pertev'le evlendikten sonra onu tanıdım. İleriyi gören, değerli bir insandı. Papazlar o dönemde kendi kıyafetleriyle sokaklarda dolaşıyorlardı. Atatürk, ayrımcılığı ortadan kaldırmak için, bu tip değişik kıyafetlerle dolaşmayı yasaklayınca, o okula kimse gitmiyor ve okul kapanıyor. Bunun üzerine Roma'ya başvuruyorlar ve herkesin, bulunduğu ülkenin yasalarına saygılı olmalıdır görüşü üzerine de, herkes normal kıyafetlerle dolaşmaya başlıyor. Ondan çok şey öğrenmiş Pertev. Ben Pertev'le evlendiğimde şaşırmışım. O, gece yarısına kadar çalışıyordu. O, aslında bilimle evlenmiş birisiydi. İlk gençlik yıllarından itibaren, gece gündüz çalışıyordu. Ben O'nun dünyasını o günlerde anlamıştım. Ve O'na azami hürriyet verdim, o günlerden bu günlere.

- Anadolu'da kültürel bir zenginlik var, dediniz. Neler görmüştünüz Anadolu'da, Anadolu size neyi ifade etmişti?

- Babamın yanına, yani Bolu'ya tatillerimde gidiyordum. Hilmi Ziya, sosyoloji profesörü olarak bizlere ders veriyordu. Çok değerli bir insandı. Bu konulara ilgimi de biliyordu. Bolu'ya tatile gitmeden önce bana bazı konularda dersler, ödevler, öneriler veriyordu. Ben de Bolu'ya gidince bunları uyguluyor, çeşitli araştırmalar yapıyordum. Benim çalışmalarım oralardan başladı.

- Türk Folkloru çok büyük zenginlikler içeriyor. Bu zenginliğin özel bir nedeni var mı?

- Zengin idi. Şimdi fakirleşiyor.

- Neden fakirleşiyor?

- Çünkü köyler boşalıyor. İnsanlar büyük şehirlere geliyorlar. Büyük şehirlerde hayat şartları bambaşka. Sanayileşme her tarafa yayılıyor. İnsanlar artık sanayinin derin etkisindeler. Köy-şehir ilişkisi çok sıklaşıyor. Köylülerin şehirlere gelmelerinin dışında, köy ile şehir ilişkisi çok artıyor. Bu da gelenekleri unutturuyor. Eski gelenekler yavaş yavaş unutuluyor. Köylerin şartlarına göre gelişen kültür zayıflıyor, fakirleşiyor. Hâlâ Türk Halk Kültürü'nün zengin olduğu yerler var. Tümüyle tükenmişlik yok elbette. Hâlâ zengin yörelerimiz var. Bir müddet daha bunların

canlılığı yaşayacaktır. Ama, nereye kadar yaşayacaktır. Bu konuya hevesli olanların, araştırmalarına olanak bulacakları alanlar elbetteki var. Ama eskisi gibi değil.

- Peki, eskiden ne vardı? Anadolu'nun büyük zenginliği; Köroğlular, Pir Sultanlar, Yunuslar nasıl yetişmiş ve yayılmıştı? Ozanlar yurdu Anadolu'nun zenginlik kaynakları nelerdi de, bir azalma yaşıyor bu kültürel büyüklükte bugün?

- Kırdaki köyde yüzyıllardır gelişen bir kültür vardı. Köylüler bu kültürle yaşayıp yetişiyorlar ve doğal olarak da bu kültür kendisini besliyor, geliştiriyordu. Köy-kır yaşamındaki değişiklik bu sonuca götürüyor bizleri. Büyük şehirlerle temasın az olduğu yöreler incelenirse, buralarda hâlâ canlı bazı folklorik unsurların bulunduğu görülür.

- Masallar... Niye bu kadar çok masal var, Anadolu söylencesinde? Niye bu kadar çok masal yaratılmış bu topraklarda?

- Çünkü, kitap okuyamayan insanlar, kitap okuma ihtiyacını masallarda gidermişlerdir. Okuma geleneği, kitap okuma geleneği olmayan yerlerde masallar yaygındır. Romanların, hikayelerin görevini masallar üstlenmiştir.

- Şiirler de böyle mi? Ozanların söyledikleri koşmalar, koçaklamalar, deyişler, demeler de mi bu işlevi yerine getirmiştir?

- Evet, aynı işlevi yerine getirmişlerdir. Halkın duygularına, düşüncelerine tercüman olmuş olan halk ozanları, bilgece fikirleri, şiirleri aracılığıyla halka taşımışlardır. Onlar da aynı hizmeti yerine getirmişlerdir. Halk ozanları varlıklarını yüzyıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Çünkü halkın onlara ihtiyacı vardı. Halkın ihtiyaçlarını karşıladıkları için halk ozanları bu kadar yaşayabilmiş, onların şiirleri bu kadar yaygınlaşabilmiştir. Türküler de aynı şekilde, bu hizmeti yerine getirdikleri için milyonlarca insan tarafından söylenmiştir.

- Türk kültürünü Orta Asya'dan getirip yaşatan halk ozanları, ataları Şamanlar mıydı?

- Elbette. Ama artık günümüzde o Şamanlardan çok az iz kalmıştır. Memleket İslam kültürüne girdiği için, o unsurlardan, etkilenmelerden çok az şey kalmıştır. Hele günümüzde radyo/televizyon gibi aletlerin bulunması, onların işlevlerini büsbütün ortadan kaldırmıştır. Halk Kültürü'ne önem veren kimselerin sayesinde onlara hâlâ itibar edilebiliyor. Ama artık bu gelenek çok zayıflamıştır. Eski etkisi ve işlevi kalmamıştır,

Halk Ozanlığı'nın. Köylerin boşalması, şehirleşme, radyo ve televizyon gibi aletlerin yaygınlaşması bu geleneği de zayıflatmıştır.

- Çok yazdınız ama, Halkbilimi (folkloru) nasıl tanımlıyorsunuz, yorumluyorsunuz? Uygarlık, kültür, halkbilimi, etnoloji; hepsi birbirine yakın kavramlar. Siz bunlar için neler söyleyeceksiniz? Bunlar bir toplum için neden önemli?

- Halkın yaratıcılığını öğrenmek için gerekli belgeleri bunlar aracılığıyla öğrenebiliriz. Halk ne yaratıyor, nasıl yaratıyor, hangi şartlarda yaratıyor; türkülerini, masallarını, efsanelerini... ancak bu bilimler sayesinde öğrenebiliriz. Halkı anlayabilmek için bu bilim yolunu kullanmalıyız. Şu anda halkın yaşadığı tüm yörelerden, onların ürettiği ürünler derlenip toplanmalıdır. Çünkü bu yarın-öbür gün kalmayacaktır. Bu son fırsattır. Fransa'da, İngiltere'de kalmadığı gibi, bizim ülkemizde de kalmayacaktır. Bu yüzden bunların kesinlikle derlenip toparlanması gerekmektedir. Türkiye'de yakın zamanda halk geleneği diye birşey kalmayacaktır. Bu, Avrupa'da yaşanmıştır. Bu nedenle, bu konu hayati derecede önemli.

- Siz bu konuda Türkiye'de öncüsünüz. Masalları derleyen, Köroğlu Destanı'nı derleyen, Pir Sultanların şiirlerini, türkülerini derleyen-düzenleyen; bu düzenlemenin ilkelerini ortaya koyup bizlere öğreten bir öncüsünüz. Peki şu anda ülkemizde bu konuyla ilgilenenleri nasıl görüyorsunuz? Bizim durumumuz nasıl?

- Halk kültürü ürünlerini derleyen, onlar üzerinde çalışan insanlarımız var. Tarihi geçmişleriyle bu konuyu araştırıp; neler yapıldığını inceleyenler var. Kırdaki köyde yaşadığı mekânı terk etmemiş, eski gelenekleri yaşatan ve geçmişe ait bilgilerini muhafaza eden yaşlı insanlardan, tüm bildikleri derlenmelidir. Araştırmacıların geleceğe bırakacakları en önemli miraslardan birisi de bu olacaktır. Elde ne kaldıysa, Anadolu'da ne kaldıysa derlemek, toplamak lazım.

- Hocam, Anadolu'daki zenginliğin yeterince derlendiğine inanıyor musunuz? Masalların yeterince derlenemediği, ozanların cönklerine tam ulaşamadığı ve bunların çözilemediği üzerinde duruluyor. Sizin gibi çalışan insanlar fazla yok. Daha eksik birçok şeyimiz var. Bunları ne yapacağız?

- Ekipler halinde bunun komisyonları kurulmalı, çalışmalar hemen başlamalıdır. Hilmi Ziya Ülken folklor araştırmaları konusunda bana çok yardımcı olmuştu. Derleme Klavuzu var. Onu ilk kez bana o vermiştir. Beni teşvik etmiştir. Aynen O'nun gibi araştırmacılara ihtiyacı var Türkiye'nin.

- Hayrinnisa B.: Ülkemizde bilime saygı, bilimadama değer verme yoktu. Pertev'i

üniversiteden attıklarında, ben Devlet Konservatuvarı'nda hocaydım. Pertev Fransa'ya gidememişti. Devlet O'na iş vermedi. O'nu takibe aldı. Çok zor yıllarımız oldu. Çocuklar vardı. Onlara baktım. Biliyorsunuz, Korkut Boratav şimdi profesör. O çocukken "komünistin çocuğu" diye okulda, onun yanına oturmadılar. O'nunla konuşmadılar. O dönemde dört sene biz aç kaldık.

Pertev, buradaki Amerikalılarla bağlantıya geçti. Folklorla ilgili ne kadar kitap varsa, toplamaya girişti. Bunları Amerika'ya göndereceğini, bunun karşılığında da O'na toplama parası verilmesini istedi. Onlar da kabul ettiler. İl il, ilçe ilçe dolaşarak, senelerce evvel çıkmış olanları da dahil olmak üzere, binlerce kitap topladı. Onları hamal gibi eve getiriyor; paket yapıp Amerika'ya gönderiyoruz. Gayet az bir para karşılığında.

Üniversiteden atıldıktan sonra, çok ama çok zor günler geçirdik. (Yazarlar Sendikası ve Folklor Kurumu'na o kadar teşekkür ederim ki; hiç kimsenin yapmadığını bize yaptılar: Türkiye'ye çağırıp bizi konuk ettiler, bizi onurlandırdılar.)

Pertev'le yedi sene ayrı kaldık. Yedi seneden sonra, Pertev Fransa'dayken, zaman zaman ben de gidip bir müddet kalırdım. O'na yemek, çamaşır konularında bilgi verirdim. Sonra geri dönerdim. Orada ben de bir Fransız araştırmacı tanıdım. O da Pertev gibi, Fransa'daki masalları derliyor, toparlıyor, kaydediyordu. Köy köy Fransa'yı dolaşıyordu. Ama fazla birşey bulamıyordu. Köylü yaşadıkça köy yaşar. Köylü köy içinde yaşadıkça masal da yaşar. Köylü tarlasını sürdükçe masal da yaşar, türkü de yaşar. Onun en büyük gıdası akşam köy odaklarındaki sohbetler. Bizim gibi, oraya giden misafirler de oralarda ağırlanır. Orada sohbe başlanır: "Yahu benim tarlaya su gelmedi, nasıl yapsak bunu.." denir, meseleler halledilir. Köylü bu güzel dünyasını terkeder de, şehrin bir köşesinde, abdesthaneleri dışarda küçücük kulübelere yaşayıp, ekmek parasını çıkarmak için çaba harcarsa; onun bunun hizmetçiliğini, işini yaparak yaşamaya bakarsa; masal, hikaye, anlatı yavaş yavaş köylünün kafasından çıkar. Köylümüz şehirlerde perişan, hizmetçilikte çalışan genç kızlar ne kadar bu kültürü taşıyabilir? Köyler yerlerini değiştirdiler. Gidin köylere bakın; ne masal kaldı, ne şu, ne bu.

- Sizin de ellerinizden öpüyoruz. Zaten biliyoruz; Yıllar boyu Hocamızın yanında, O'na destek veren sizsiniz. İkiniz 'bir'siniz. 'Bir' oldunuz, bir bütün oldunuz zaman içinde, ikiniz.

- Hayrinnisa B.: Pertev Fransa'dayken, yedi yıl boyunca bana vermiş olduğu görevleri yaptım. Manisa'da pamuk tarlalarına inerdim.

Dağlarda oturan bütün halkımız, köylümüz, yaylada yaşayanlar, o zaman pamuk tarlalarına iniyorlar. Ben Yörük çadırlarında yattım. Yörük çadırlarında Yörüklerle beraber yaşayıp, masallar derledim. Yedi sene boyunca masallar derledim. Pertev'le beraber de çalıştım. Biz kâğıdı alıp yere otururduk. Kadın veya erkek anlatır, ben yazardım. Öyle süratli yazmaya alışmıştım ki, aynen bir makine gibi ne denirse yazıyordum. Hatta, anlatanın yüzüne bakarak yazıyordum. Makinenin çıkması bizim için eşi bulunmaz bir olaydı. Makineye basıyorduk, onlar anlatıyorlardı. Fındık, fıstık yiyorduk, onlar anlatıyordu. Pertev annesinden çok fazla masal derlemiştir. Eğer ömrümüz elverirse ben de O'na yardım edeceğim, "Anamın Masalları" diye bir eser yazmasına yardım edeceğim.

Şimdi Pertev'in 21. Kitabı basılıyor. Kitabın ismi ise "Müdafaname". Bu Müdafaname'yi Almanya'da bir vatandaş işitmiş; "Ben, Pertev Bey'in işten çıkarıldıktan sonra, mahkemede kendisini müdafa ederken, okuduğu eseri tanımak istiyorum" diyor. Kalkıp Türkiye'ye geliyor. Ankara'da üniversite çevresini dolaşiyor. Milli Kütüphane'ye gidiyor. O devre ait kapıları çalıyor, araştırıyor. Kimseyi bulamıyor. Çünkü Kütüphanelerde bile yasaktı Pertev'in kitapları, yazıları, müdafası... Bir gün bizi telefonla aradı ve Pertev'in hayatıyla beraber, Müdafaname'sini de yayınlamak istediğini söyledi. Paris'e bize geldi ve müdafanameyi aldı, Almanya'ya götürdü. Onu şimdi yayınlayacak. O eser de Pertev'in 21. kitabı olacak. Bu, en önemli eserlerinden birisi. Çünkü bu savunmasında kendi eserlerini ve çalışmalarını savunuyor. Bu müdafayı yapanlar (Pertev'le) üç kişiler; Behice Boran, Niyazi Berkes. Bu iki değerli insan da vatan hasretiyle yurt dışında öldüler. Şimdi gözlerim yaşıyor. Behice Boran'ın adını Almanya'da bir sokağa verdiler. Öyle büyük haksızlık yapıldı ki bu insanlara, bunu herkes biliyor. Mesela Hitler Almanyası'ndan kovulan kaçak bilimadamları da Türkiye'ye gelmişlerdi. Pertevlerle beraber onları da üniversitelerden attılar. Böyle bir yaşam işte, bizimkisi. Tabii Fransa'da da türlü zorluklar...

- Büyük çilelerle geçen, bizim için kılavuz bir yaşam. Sizin çektiğiniz kitapları sığmaz acılar. Anadolu'nun hikayesini, yaşamını derlediniz. Halkın gönlüne, ruhuna girdiniz. Rüyalarında dolaştınız, onların masallarını, ağıtlarını, türkülerini topladınız. Herhalde, hâlâ yayınlanamıyorsunuz sayısız eseriniz var?

- Şu anda Fransa'da 100 dosya var. 100 dosyada yüzlerce sayfalık yazı var. Hepsini incelemeyi, okumayı, tasnif edilmeyi bekliyor. Bu 100 dosya eve sığmadı. Bir Türk hocanın yardımıyla üniversiteye verildi. Fakat bu dosyaların sistematığını kurmak, bunları yeniden ele almak, düzenlemek gerekiyor.

Çingeneler konuşuyor

KAMUOYUNA AÇIK MEKTUP

Bunları koregori etmek gerekiyor. Filan köyün dosya(sı) diye ayırmak gerekiyor. Bunları da herkesin okuyabileceği hale getirmeliyiz. Şimdi, Tarih Kurumu'nun çabaları sonucunda dosyaların buraya getirilmesi sağlanacak. Burada bir sorun var. Bu dosyalar nasıl muhafaza edilecek, nasıl sağlanacak, insanlar bunlardan nasıl yararlanacaklar? Daha bizim evde de dosyalar var. Bunlar ne olacak? Bunların hepsi birer sorun.

- Hayrünnisa B.: Ben Pertev'in dosyalarını karıştırırken, bir mektubu okumuştum. "Hocam" diyor bir öğrencisi Pertev'e; "sizin bana öğrettiğiniz 'oğlum köyüne gittiğin zaman şunu şunu yapacaksın' dediğin şeyleri hastalanmadan önce yaptım. Böylece üç sene boyunca tüm söylediklerinizi yapmıştım. Askerliğimi yaparken, ben şimdi hastalandım. (Eğer ben - olur ya- ölürsem), bunları babama vermiştim, o da size verecek." Böyle bir şey bize gelmişti. Şimdi Pertev'in dosyaları içinde böyle bir dosya var. Pertev'in gözetiminde yapılmış çalışmaların bir derlemesi, öğrencisinin eseri.

Derken, birgün bize bir mektup geldi. Falanca köyden. Bu köyde bir kütüphane açılıyor. Bize deniyor ki, "sizin bir öğrenciniz varmış; o, askerde hastalanıp ölmüş. Onun yazdığı o yazıları, o dosyayı bize gönderin de, bizim köylü olan o çocuğun hatırası olan bu eseri, şerefimiz olsun diye bu kütüphaneye koyalım", diye. Ben de onlara yazdığım yazıda, bu dosyanın bu haliyle okunmayacağını, kimseye bir yararı dokunmayacağını söyledim. O olay da öylece kaldı. Daha bunun gibi bir sürü olay, anı...

Türkiye'mizdeki Çingene'lerin sayısı 10 milyonu aşmıştır. Bölgelere göre "Roman" ve "Kıpti" olarak da anılırlar. Milattan 8 asır önce Hindistan'dan dünyaya yayıldıkları sanılıyor. Ülkemizdeki Çingeneler müslümandır. Camileri vardır. Genellikle hoşgörülü, sevecen, dürüst insanlardır. Türkçe konuşurlar. Güzel sanatlara yeteneklidirler.

Ne yazık ki, asırlar öncesine ait hurafelerle ve şartlanışlıkla, diğer toplum bireyleri tarafından horlanırlar, dışlanırlar, evliliğe kabul edilmezler. Müslüman olmadıkları zannedilir. Cahiliyetten kaynaklanan bu kanaat ve davranış gösterenler arasında üst düzey yöneticileri, eğitimcileri, hukukçuları, siyasiler hatta imamlar ve müftüler de bulunmaktadır. Bu nedenle Çingeneler kimliklerini daima gizleme gereği duymuşlardır!

İslami düzeyde eğitim yapan okul ve fakültelerin ve din görevlilerinin, din eğitimcilerinin bol olduğu bu dönemde, çok sayıda imam, müftü ve din görevlilerinin kendilerine yakışmayan ve önyargılarla evlilik olayını bu şekilde bizleri düşündürmelidir. Öncelikle onların bu yanlışlıktan kurtulmaları

gerekir!...

İnsanların ölümleri gibi, doğumları da Allah'ın iradesiyle olur. Kimsenin anasını babasını seçmesi olanağı yoktur. Birkaç göbek gerisini de bilmesi mümkün değildir. İslamiyette insanlar arasındaki üstünlük sadece takvadır. İnanç müessesesi kimsenin tekelinde olamaz. Bu ilkeliğin, bu taassubun sorumluları, yanlış inançtan kaynaklandığı için, din görevlileridir; Diyanet'tir. 20 yıldan beri sözlü ve yazılı başvurularımıza rağmen, görevlerini yapmadıkları için...

Hem insanların Adem ile Havva'dan meydana geldiklerine inanacaksınız; "yaratılanı severim Yaratan'dan örürü" diyeceksin; Sonra da kalkıp, Çingene doğmayı adeta suç sayacaksınız!

Hadi be sende!..

Bakın, bunları neden söylüyorum, anlatayım:

İlkokul son sınıf öğrencisiyken, beni yakından tanıyan öğretmenime nedense sormuştum; Çingenelerle evlenilirmi(?) diye. -Hayır evlenilmez, demişti! Öğretmenim bu yanlışlığa düşmemeliydi. Ona güvenmiştim.

Ortaokul ve lisedeki öğrenciliğim sırasında Çingene kimliğimden örürü çok rahatsız edildim! Hatta tahsilime ara verdim. Tesadüfe bakın ki, zararlarını gördüğüm iki arkadaşım, yıllar sonra benimde üyesi olduğum kurumun yüksek disiplin kurulunda memuriyetten ihraç edildiler...!

Terki-tahsil yaptığım yıl köyümdeki Tekel idaresinde, kimliğim nedeniyle geçici işçiliğe alınmadım! Aynı gerekçeyle ilçedeki Belediyede de geçici işçiliğe kabul edilmedim. Çok beğendiğim bir kız arkadaşıma, seni seviyorum diyemedim!..

10 yıl önce evlenebilmek için Çingene gencine kaçan bir kızın dövülerek zorla evine götürüldüğüne, sevgilisine ve ailesine eziyet edildiğine şahit oldum! Yine 10 yıl önce Balıkesir'de polis memuru bir gencin, Çingene kızıyla evlenmemesi için, Emniyet müdürü tarafından istifa ettirildiğini biliyorum! Ankara'da 1970 yılında, köyümüzden emekli Kurmay Mehmet Akgöl'ü ziyaretimde şube müdürü olduğumu öğrendiği halde, arzusu üzerine Çingene olduğumu da öğrenince, "sen ilkokulu bitirdin değil mi" dedi! "Üniversite mezunuyum" deyince, şaşkınlığını fark etmiştim!..

Evlilik hazırlığım sırasında, köyümüzden Çingene olmayan bir arkadaşım adını gizleyerek, nişanlığa gönderdiği mektubunda Çingene olduğumu ihtar etti! Benimle evlenmemesini önerdi ve bu görevini de müslümanlık adına yaptığını bildirdi!.. İşte örnek bir müslümanlık anlayışı!..

20 yıldan beri bir araştırmacı olarak parklarda arkadaşlık yaptığım insanlarla konuşurken, Çingene toplumu hakkındaki yanlış görüşlerini aldıktan sonra "ama ben de bir Çingeneyim" dediğimde bana inanmadıklarını söylediler. Dahası var: "öyleyse annen seni başka bir aileden çalmıştır, yada yabancı bir erkekle zina ederek kazanmıştır" diyebildiler! Bu sözler onların tahsil ve memuriyet durumlarına uymayan sözlerdi. Ama söylediler işte. Alıştım, kızmıyorum. Belki siz de duydunuz; 1997 sonlarında ses sanatçısı Kibariye'ye televizyon programında sordular: "Senin için 'Roman' diyorlar, doğru mu?" Kibariye ise, "onu Allah'a sorun" demekle yetinmişti!..

ATV'de A Takımı programının yapımcısı sayın Savaş Ay yoksul bir Çingene ailesiyle ilgilenince, programa telefonla giren birisi sordu; "Savaş bey, sizde çingene misiniz? Çingene olmadığınızı söyleyebilir misiniz?" Savaş Ay, kızdı; "Kürt de olsam, Alevi de olsam, Çingene de olsam fark etmez. Çingeneler de bizim insanımızdır, önemli olan insanlıktır!" dedi.

Ali Püsküllüoğlu, Ortaokullar için yazdığı Türkçe sözlükte; 'Çingene' sözcüğün cimrice, açgözlü davranışlarda bulunan şeklinde tanımlamış. Sınıfta Çingene öğrencisinin bulunacağını, onun duyacağı ezikliği, diğer arkadaşlarının Çingene arkadaşlarına bakış açılarını düşünmemiş. Ortaokul yaşındaki çocuklarda psikolojik rahatsızlık yaratan tohumu atmış, ileride doğacak toplumlar arası olumsuzluğu dikkate almamıştır. Siyasi kültürel anlayışa önem vermemiştir. Bu eğitimcinin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden ve Anayasa'nın eşitlik ilkesinden haberi yok mu acaba? Telefon ettim, randevu istedim. Verdiği randevuya gelmedi!

Din görevlilerinden örnekler vereyim:

8 yıl önce Din Hizmetleri Daire Başkanı Sn. Abdurrahman Kahyaoğlu'nu ziyaret ettim. Çingenelerle evlilik konusunda görüş bildirmeyeceğini söyledi. Bildirdi sayılmaz mı?

1990 yılında 4 ilçe müftüsü ile Ankara il müftüsü Sn. Hasan Şakir Beyi ziyaret ettik. Çingenelerle evlilik İslama uygundur dedi. Bu bilginin camilerde vaaz şeklinde cemaata da verileceğini söyledi, fakat yapmadı.

Geçen yıl ziyaret edip tanıştığım Ankara Müftüsü Sn. Necati Tayyar Bey'de öyle yaptı. Verdiği sözü yerine getirmede. Atlattı!..

Geçen yıl başlarında memleketimin Müftüsünü ziyaret ettim. Beni tanııyordu. Bir durum ifade ederek evlilik konusunda görüşlerini rica ettim. Fazla düşünmeden Çingenelerle evlilik İslama uygun düşmez, dedi. Sebeplerini sorduğumda zorlandığını anladım. Gerçek kimliğini söyleyince, daha iyi anlaştık; cevabını değiştirdi. Ertesi gün Cuma vaazında bu konuda cemaatı aydınlatacağını söyledi; ama aydınlatmadı... Kendisi karanlıkta galiba!..

Diyanet İşleri Yüksek Kurul Başkanı Sn. İsmail Öner Bey, tüm camilerde verilecek Cuma vaazlarında Çingenelerin müslüman oldukları ve evlilik yapılmasının İslama uygun olduğu konusunda insanların aydınlatılacağını söyledi. Üç yıl boyunca oyaladı durdu. Hiç bir çalışma başlatmadı, yapmadı!.. Neden acaba?

1997'nin Kasım ayında Diyanet'ten sorumlu Devlet Bakanlığının Basın danışmanı olan Sn. Cengiz Özer Beyi ziyaret etmiştim. Odada 4 kişiydik. İçeriye girenin, eski bir müftü olduğunu ve İlahiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olduğunu öğrenince, sordum: "Hocam" dedim. "Üniversitede öğrenci olan kızımın bir Çingene delikanlıyla evlenmesine razı olmadığım için bu arkadaşlarım kararımı beğenmediklerini söylüyorlar. Sizin görüşünüzü rica ediyorum" dedim. Hemen cevapladı; "Çingenelerle evlilik yapılmaz"! "Kur'an'da nasıl bir engel var" dedi, dedim ve karşılıklı konuşmaya başladık. Kendimin de çingene olduğunu, böyle bir sorunumun bulunmadığını söyledim. Arkadaşlar da onu haksız buldular. Zor durumda kalınca çıkıp gitti. Ya, işte durum bu!..

Halen Din İşleri Yüksek Kurul üyesi olan Sn. Hasan Şakir Beyle TRT-1'de Dr. Asaf Bey'in programında Çingenelerle ilgili olarak söyleşi yapacaktık. Son anda vazgeçildi, yapılmadı.

1994 yılında BBP partisindeki tanıdıklarımın ziyaretine gittim. Şimdi Kayseri Milletvekili olan Sn. Recep Kırış beyle tanıştık. Aynı soruyu ona da sordum; "Olamaz, olmamalı!" dedi. Beni tanıştıran tanıdıklarım üzüldüler bu cevaba!

1997 Kasım ayında Diyanet İşleri Baş Müfettişi ve yazar Sn. Abdurrahman Sezgin Beyi odasında ziyaret ettim. Bana Trakya bölgesinde 8 yıl müftülük yaptığını; bulunduğu yerlerdeki camilerin Çingenelerin desteğiyle gerçekleştiğini söyledi. Ben de bunları neden yazmıyorsun, toplantılarda neden anlatmıyorsun dediğimde; "Aleviler için yazdım, konuştum, Alevi sandılar. Şimdi Çingeneler için yazıp konuşursam, Çingene zannederler." dedi. Evlilik konusunda ise; "İslama göre evlilik olur. Ama bizim ailemizde böyle bir evlilik yapılmış olsa, yakınlarımız ve

çevremiz bizi kabul etmezler" dedi. Vaah vah. 8 yıl müftülük yapan baş müfettişin mazeretine bakın. Çok acı!..

Geçmiş yıllarda memleketimden milletvekili seçilmiştim. Partili bazı insanlar ilçe merkezine gelmişler. Beni görüp tanımak için. Tesadüfen beni bana sormuşlardı. Meraklarının sebebini şimdi daha iyi anlıyorum!..

Şimdi sıra geldi Diyanet İşleri Başkanı Sn. Mehmet Nuri Yılmaz Bey'e. Başkan Beyi ilk ziyaretim 1996 ortalarında oldu. Çingene toplumunun diğer toplum bireyleri tarafından horlanıp dışlandıklarını, Çingenelerle evliliği kabul etmediklerini, böyle düşünenler arasında müftülerin, din görevlilerinin de bulunduğunu, bu durumda Çingenelerin kimliklerini daima gizlemek ihtiyacını duyduklarını söyledim. İnsanları cahiliyetin tasallutundan kurtarmak için cami vaazlarında insanların bu konuda aydınlatılmasını rica ettim.

Uygun gördü. İlgili dairelerin hazırlık çalışması yapması için özel kaleme emir verdi. Aradan 6 ay geçti; bir şey yapılmadığı için yazılı dilekçemi 16.12.96 tarihinde Başkanın adına faksladım. İkinci altı ay geçti, yapılan bir şey yok. Diyanete tekrar gittiğimde dilekçemin kayıtlara geçmediğini ve kaybedildiğini öğrendim. Dilekçemi 16.06.97 tarihinde kayıtlara geçirterek Başkana ulaştırdım. Başkanın yazılı talimatıyla dilekçem 18.06.97 günü ilgili iki daireye havale edildi.

İki ay sonra gittiğimde Başkan yardımcısı Sn. Sami Uslu Beyin hazırladığı hutbe yazısının komisyonda kabul edilmediğini, Diyanet dergisinde yayınlanmak üzere hazırladığı eğitim yazısının kaybedildiğini kendisinden öğrendim. Sn.Uslu'ya teşekkür ediyorum.

10 gün sonra Başkana uğradım. Bana konunun hafta içinde Yüksek Kurul'da görüşülüp olumlu sonuç alınacağını söyledi.

Aradan iki ay geçmesine rağmen bir şey çıkmadığından konuyu Diyanetten sorumlu Devlet Bakanı Sn. Hüsamettin Özkan Bey'e arz ettim. İlgileneceğini söyledi ama, bugüne kadar birşey yapılmadı. Dilekçeme de cevap verilmedi.

Şimdi oturup düşünmeliyiz. Neden böyle oluyor, neden birşey yapılmıyor diye. Bu durumda Çingenelerle evlilik yapılması İslam'a uygundur diyen din görevlilerine, müftülere, Diyanete de inanmıyorum. Sözlerinde samimi olsalardı, insanları aydınlatma çalışması yaparlardı, yaptırırlardı! Yapalım deyip de hâlâ yapmadıklarına göre; böyle bir evlilik teklifiyle karşılaşsalar, kendileri de kabul etmezler diye düşünmekteyim. Nitekim bugüne kadar, bilerek yapılmış evliliğe rastlamadım!

İmamlar, müftüler, din görevlileri, din

eğitimcileri ve Diyanet. Ve biraz da din bilimcileri, bu cahiliyetin, bu ilkeliliğin sorumlusudur. Asli görevlerini yapmamaktadırlar. Gerçek budur. Realite budur. Ama herşeye rağmen bu sorun çözümlüdür, çözülecektir. Buna inanıyorum.

20 yıldan beri bu köşe üzerine çalışıyorum. Medya olanak sağlarsa, gazetelerin Mavi Kıvılcım köşesinde yazmaya devam edeceğim. Çingene kökenli profesörleri, üst düzey yöneticileri, işadamlarını, fabrikatör olanlarını, güzel sanatlarda ün yapmış olanları da anlatacağım sizlere. Örgütlenme çalışmalarımıza ait projelerimizi de açıklayacağım. Birleşmiş Milletler'in bundan önce Genel Sekreteri olan Mısırlı "Kıpti" Butros Gali'yi tanıtmak istiyorum sizlere.

Yürekli ve inançlı din görevlilerini müftülerimize sesleniyorum; insanlarımızı batıl inançlardan kurtaralım. Gerçek sevgiyi, saygıyı birlikte yaratalım.

Ülkemizin saygın eğitimcilerine, sosyal bilimcilerine, psikologlarına, sosyologlarına, felsefecilerine, edebiyetçilerine, hukukçularına, yöneticilerine, gazetecilerine, yazar ve çizerlerine, siyasetçilerine sesleniyorum. Amacım problem yaratmak değildir. Keçeleşmiş nasır haline gelmiş toplum sorunlarını birlikte çözelim. Gerçek sevgiyi birlikte yaratalım istiyorum. Bunun için sahip olduğu değerleri paylaşabilen insanlara ihtiyacımız var. Onların yararlı olacaklarına inanıyorum.

Öncelikle şunun bilinmesini istiyorum: Çingeneler sevecen ve hoşgörülü, vefakâr, misafir sever insanlardır. Ülkemize kimlerin, nasıl, ne kadar zarar verdiklerini, vermekte olduklarını, akşamdan sabaha gündemi değişen yurdumuzda ülkemizi sorunlar yumağı haline kimlerin getirdiğini hepimiz biliyoruz.

Ülkemizin sevincine de, üzüntüsüne de daima ortak olan, gençlerini askere davul zurna ile uğurlayan Çingene toplumunun kimliğini rahatça ifade edebilmesi için, kendi çalışma ve görev alanlarımızda insanları birlikte aydınlatalım. Konferanslar verelim. Paneller düzenleyelim. Radyo ve Televizyon kanallarında konuşmacı olalım. Gazete ve dergilerde yazılar yazalım diyorum.

Yazılı ve görsel basından destek bekliyorum. Demokratik kurumların ve siyasetçilerin konuya duyarlılık göstereceklerine inanıyorum. Herkesi göreve davet ediyorum.

Katkıda bulunacaklara şimdiden teşekkür ediyorum. Saygılarımla...

MEHMET BOZİŞİK

Türkiye işçi sınıfının ve komünistlerin başı sağolsun!

Ömrünü Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halkının toplumsal kurtuluşuna adan Mehmet Bozışık (Boz Mehmet), 97 yaşında aramızdan ayrılırken(!), mücadelenin yaşının olmayacağını da göstermiş oldu.

Türkiye komünist hareketinin Mustafa Suphi neslinden gelen bu çınarı, Bolşevizmin ve Proletarya Enternasyonalizminin ilkelerine bağlı kaldı hep. 97 yıllık yaşamını, komünist dünya görüşünün ilkeleri doğrultusundaki mücadeleye adadı O.

Bu yaşam sürecinde, burjuvazinin tüm baskı ve işkencelerine karşı direnerek, Sansaryan hanlarında işçi sınıfı çıkarlarını ve ideolojisini savundu.

Öte yandan, burjuvaziden icazet isteyen revizyonistlerin maskesini, katıldığı her platformda teşhir ederek; çağımızda toplumsal devrimlerin öncüsünün işçi sınıfı olduğunu; devrimin, işçi sınıfının öncü partisi kurmaylığında olacağını savundu.

Bozışık Yoldaş rahat uyu; proletaryanın genç neferleri, göğsünde taşıdığı "Orak-Çekiç"li kırmızı bayrağı burjuvazinin burçlarına dikecektir.

KERVAN

...32'den devam

kalem zat-ı muhterem dönek çıkıyor, takkiye şampiyonu ılımlı islamcı, "iyi" şeriatçı, bağırlı başlı, gözleri yaşlı ahir zaman ermişi Fettullah Hoca Efendi'nin fendini "ışık yolu" ilan edip yurt içindeki ve yurt dışındaki "ilim yuvalarına" bir tuğla koyamadığı için üzüntüsünden kuruyup kabına giriyor garip... Sanki Muaviye'den Erbakan'a DİN ve SİYASET adlı kitabı kendi yazmamış, kitabında Nakşilere, Nurculara, Süleymancılara, Erbakancılara, Eygilere, Fettullahçılara veryansın etmemiş gibi... Dönekliğin bu kadarına pes doğrusu!..

Hareket içindeki en önemli yanlışlardan ve en tehlikeli gelişmelerden bir başkası da Alevi-Bektaşî toplumunu Sağ'a çekme, sağcılaştırma, burjuvazinin kuyruğuna takma girişimleridir.

Kimi Alevi-Bektaşî odakları/örgütleri (örgüt liderleri, dedeler, yazarlar, bilimadamları vb.) "Bugüne değin hep solu destekledik; düzene sürekli muhalefet ettik, bu yüzden düzenin ve sağın hışmına uğradık, sol bize sahip çıkmadı, solun iktidarda olduğu zaman daha çok ezildik. Bundan böyle kim bizim sorunlarımıza sahip çıkarsa onu destekleyelim, blok olarak bir tarafa yönelmeyelim, herkesle barışık olalım..." gibi, görünüşte masum ama özde demogojik/oportunist bir gerekçeye dayanıp kitlelerin kafasını karıştırmakta, yüz yıllardan beri süregelen muhalif bir halk hareketini uysallaştırıp egemen ideolojinin dümen suyuna sokmak istemektedirler. İnönü, Ecevit, Baykal sol-

culuğunu solculuk sayıp milyonlarca Alevi-Bektaşî canı gerçek solculuktan (sosyalizmden) koparmaya çalışmaktadırlar. Gerçek sol bu ülkede ne zaman iktidar olmuş, buna hiç değinilmemektedir. Burada müthiş bir demogojik oyuna başvurulmaktadır. Amaç Alevi-Bektaşî dünyasını sol savaşımdan emek ideolojisinden kopartıp, sağa-kapitalist ideolojiye yamamaktır. Böylece, dolaylı yoldan, Alevi-Bektaşî geleneği kökünden kurtulacak, çıkışından bugüne değin emeğin, emekçinin hak kavgasını vermiş, saziyle sözüyle bu kavganın türkülerini dillendirmiş bir halk hareketi tarihin tozlu sayfaları arasında eriyip gidecektir. Bu iş içinde 60'lardan sonra palazlanan Alevi burjuvazisi "Truva atı" olarak kullanılıyor inceden inceye. Örgüt lideri, yazar-çizer ve dedeler arasından da çağdaş Hızır Paşalar, Brütüsler yetiştiriliyor bol bol...

Örnekler daha da çoğaltılabilir ama ne gereği var ki...

Sonuç olarak diyoruz ki, Alevi-Bektaşî Kızılbaş hareketi artık bu olan bitenler karşısında sessiz kalmamalıdır. Kendi içinden çıkan ve kendisine sızan dönekleri, satılmışları, düşkünleri, riyâkarları, sahtekârları, şarlatanları ve bilimum hainleri bir bir gözden geçirmeli, bunlara karşı gereken tavrı almalıdır. Bu tiplere hiç bir yerde, hiç bir zaman ödün vermemelidir. Ali'nin ve Hacı Bektaş Veli'nin yolundan gidenlere ancak bu yakışır.

BAŞSAĞLIĞI

Kendilerini Anadolu insanının ve tüm insanların kurtuluşu ve özgürleşmesi mücadelesine adanmış üç devrimci yürek, üç unutulmaz insan; **NEDRET-MEHMET ÖZBİLGİ,**

M. ALİ KARASOY ve sevgili yavrumuz **OZAN ÖZBİLGİ...**

Sizleri daima özleyecek ve yaşatacağız!

Devrim ve demokrasi mücadelemizde sizleri hep saygıyla ve sevgiyle anacağız.

İsmail ONARLI

Alevilik-Bektaşilik Üzerine İnce Hesaplar ya da Oyun İçinde Oyun

Sabri YOCEL
Araştırmacı-yazar

Anadolu coğrafyasında toplumsal, siyasal, kültürel, felsefik, düşünsel, inançsal, yazınsal ve folklorik değerler bütünü olarak bin yıldan beri varlığını -şu ya da bu biçimde- sürdüren Alevilik-Bektaşilik (Kızılbaşlık) olgusu, tarihimizin son on yılında olağanüstü bir uyanma, canlanma, derlenip toparlanma ve örgütlenme atağına geçerek ülke gündeminin ilk sıralarına oturmuş bulunmaktadır.

Alevi-Bektaşî hareketinin on yıla yaklaşan kimlik, meşruluk, özbenlik ve özgürlük savaşımında çok önemli kazanımlar elde ettiği, kamuoyunun ve devletin çeşitli kurum ve kuruluşlarında belirgin bir saygınlık sağladığı ve sonuç itibarıyla toplumsal gücünü her türlü dosta-düşmana karşı kanıtladığı tartışılmaz bir gerçektir. Son yıllarda hareketin odağı sayılan -8 bin nüfuslu- Hacıbektaş ilçesinin on binlerce/yüzbinlerce Alevi-Sünni canın ziyaret akınına uğraması ve devletin cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar ve siyasal parti liderleri düzeyinde törenlere gösterdiği derin ilgi, bunun somut kanıtlarından yalnızca biridir.

Alevi-Bektaşî hareketinin böylesine önem kazanması, bin yıllık tarihsel bir "gerçeğimizin" adeta "yeniden keşfedilip" değerlendirilmesi, ülkemizin ve halkımızın aydınlık yarınları açısından bizleri son derece sevindirmekte, mutlu etmektedir.

Ancak sözkonusu hareket içinde başgösteren olumsuz, yanlış, çarpık ve tehlikeli gelişmelere/yönelimlere/eğilimlere tanık oldukça yüreğimizdeki sevinç ve mutluluğumuza gölge düşmekte, içten içe kaygılanmaktayız...

Kaygılarımızı tek tek yazsak sayfalar dolusu yazmamız gerekir, ki buna dergi sayfaları elvermez; çünkü olay dergi boyutlarını aşacak niteliktedir. Onun için ben görüşlerimi/eleştirilerimi birkaç noktada toplamak istiyorum:

* * *

Bana göre, hareketin belli başlı olumsuzluklarından biri, devlet ve resmi devlet politikasıyla kurulan ilişkiler boyutuyla ilgilidir. Alevi-Bektaşî hareketi ve devlet ilişkileri giderek tehlikeli ve çarpık bir görünüm arz etmeye başlamıştır. Özünde sivil bir halk hareketi olan (olması gereken)

Alevilik-Bektaşilik hareketinin devletle kurduğu ilişkilerde çok titiz ve duyarlı olması gerekir, kanısındayız. Hareketin "devlet destekli, devlet güdümlü, resmi organize bir oluşum..." gibi bir damga yemesi Alevi-Bektaşî olgusunun sonunu getirebilecek, en azından yara almasını sağlayabilecek bir olaydır. Tarihimizin (özellikle emek ve hak savaşımı açısından) yüz akı sayılan bin yıllık tarihsel bir geleneğin böyle bir mecraya sokulması bir çeşit sosyal intihardır. Zaten Alevi-Bektaşî hareketi teori-pratik olarak da, karakter olarak da buna karşıdır. O hareket ki, tarihi boyunca devletlerin (Emevi, Abbasi, Selçuklu, Osmanlı, kurtuluş ve kurtuluş sonrası T.C.) haksız, adaletsiz, eşitliksiz ideoloji ve uygulamalarına şiddetle muhalif olmuş, bu uğurda on binlerce şehit vermiş, nice nice Babai, Bedrettin, Pir Sultan destanı yaratmış "eşsiz bir direnme hareketi" dir! (Bugün Alevi-Bektaşîlerin devlet ve ege-men güçler katında rağbet görmesinin en önemli nedenlerinden biri köktendinci, şeriatçı, siyasal İslam'ın devlet erkini ele çirmesinden duyulan kaygıdır. Devlet ve burjuvazi bu çağdışı oluşumu püskürtmek için laik-demokratik toplum kesimleriyle sivil ittifak arayışına girmiş, dün buldozer gibi ezdiği, doğram doğram doğradığı sınıflardan/katmanlardan ve örgütlerden medet umar duruma düşmüştür.

'Hafıza-i beşer nişyan ile malûldür' derler ama, o kadar da değil... Hiç kimse 12 Mart ve 12 Eylül Faşizminin zulmünü unutmadı bu ülkede!) O nedenledir ki, Alevi-Bektaşîler tarihsel misyonlarını asla unutmamalıdır. Devletle olan ilişki ve diyaloglarını tekrar tekrar gözden geçirmelidirler. Devlet aygıtının geçmişte kendilerine neler yaptığını tek tek sorgulamalıdır. Söz gelimi devlet, siyaset ve din adamlarına: "Osmanlı zamanında Alevi, Bektaşî ve Kızılbaşlar hakkında çıkartılan aşağılık fetva ve fermanları lanetleyip, milyonların gözü önünde bunları yırtıp, yüzyıllar sonra da olsa (Vatikan'ın Galileo'yla ilgili mahkumiyetini tarihin çöplüğüne attığı gibi), siz de o yüz karası rezil belgeleri çöpe atacak mısınız? Alevi-Bektaşîlerden özür dileyecek misiniz?" diye sormalıdır. Saygıdeğer devlet, siyaset ve

din büyüklerimizin bunu yapmadan Hacı Bektaş Veli'yi anma törenlerine gelip Alevi-Bektaşî yurttaşları "birinci sınıf yurttaş(!)" ilan etmesi sadece ve sadece kocaman bir traji-komiktir, riya, sahteliktir. Yoksa bu memlekette daha çok Alevi kıyımı yaşanır; Sivaslarda, Çorumlarda, Maraşlarda, Gazilerde insanlar yakılır, vurulur, katledilir...

Alevi-Bektaşî hareketinin bir diğer olumsuz gelişmesi de örgütlenme, örgütsel etkinlik ve örgüt liderlerinin tutarsızlıklarıdır ki, bu konudaki yanlışlıkları da saymakla bitiremeyiz. Kimi örgüt ve örgüt yöneticisi zevatın yaptıklarına bakınca, insanın hayretten küçük dilini yutacağı geliyor. Olumsuzlukların, yanlışlıkların, çarpıklıkların, bozuklukların hangisini saymalı, bilmem ki?..

Kişisellikler, bencillikler, bireysellikler, çıkarıcılıklar, hizipçilikler, kariyerizm, adam kollama, kayırmacılık, yandaşçılık, çekişme, kavga, çamur, iftira, dedikodu, yalan, tevatür, uydurma, kin, ihtiras, mevki-makam hırsı, satma-satılma, peşkeş, dalavere, döneklik, hainlik gibi yığın yığın insanlık dışı davranışlar ortalığa öyle pis kokular yayıyor ki, dayanılası değil... Dahası, bunlar kamuoyuna, medyaya yansıyor çarşaf çarşaf...

Dürüst insanları, özveriyle çalışan erdemli kişileri tenzih ederim; bu sözlerimle herkesi suçlamak istemiyorum ama, böyle olanlar da az değil doğrusu. Kimi adamlar var ki, örgütlerine devletten para sağlamak için kapı kapı dolaşıp, dilenciden beter yalvar yakar olup el etek öpüyorlar; verilen simgesel bir parayı kapabilmek için birbirlerini çiğnıyorlar. Parayı aldıktan sonra da, biz şu kadar bekliyorduk ama bu kadarcık verdiler, ne yapalım, buna da şükür, Allah bereket versin deyip, pişkin pişkin bölüşme muhabbetine girişiyorlar. Diyanet'e verilen parayı bahane edip devletten para istemek abesle iştigaldir. Doğru tutum, Diyanet'e verilen paraya da karşı çıkmaktır, laik devlette Diyanet diye bir kurumun olmaması gerektiğini savunmaktır.

Sorun sadece bu mu? Bir başka erbabı

devamı 31'de